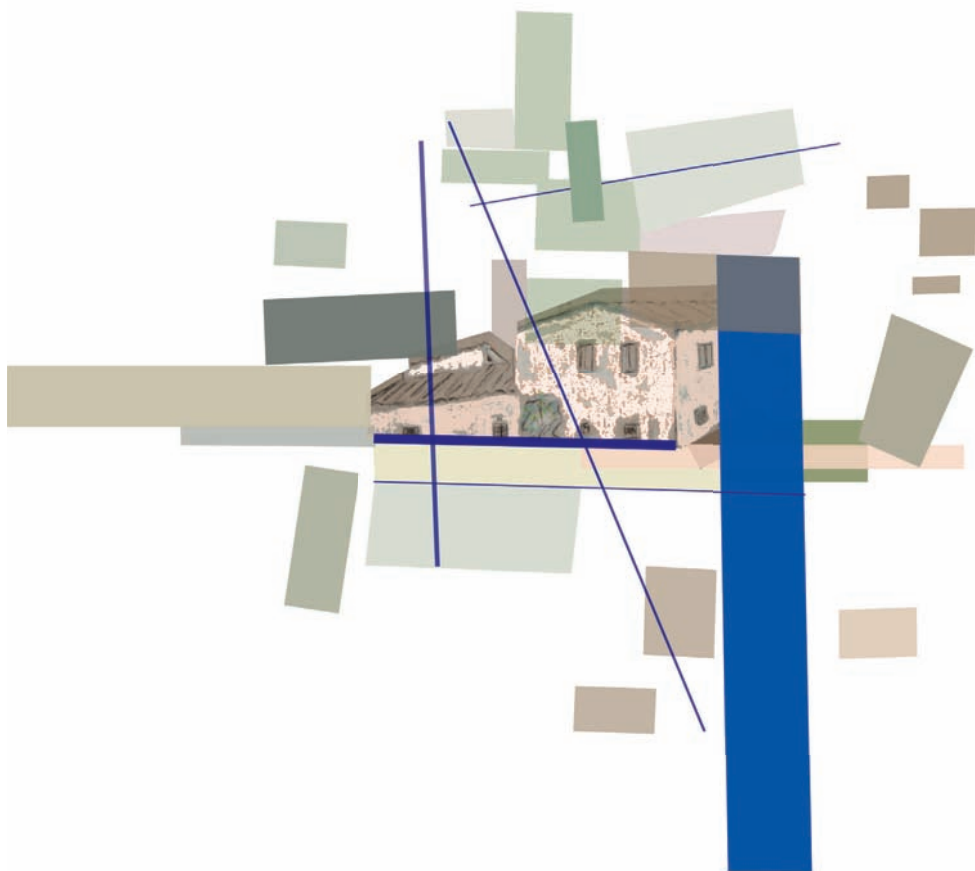

MEMÒRIES DE L'HORTA DE VERA

ALQUERIA DE LA CARRASCA

Alqueria "del Delme"
Alqueria "de Marquès"

JOAN SANZ BELLVER

Edita:
El autor

Coberta:
Germà Lloris

Dibuix alqueria:
Joan Sanz

Dipòsit legal: V-2070-2023

Editat:
juny 2023

Imprès en:
Lazo Impresores, S.L. - Godella

Per als meus fills...
María, Mónica, Laura,
Joan i Pau.

Rosa i Mari Tere.

ÍNDIX

Pròleg	7
L'horta de "Vera-La Carrasca"	11
Sèquies i braços de reg.	17
<i>El molí de Vera i la seua rehabilitació</i>	
Les alqueries.....	27
L'alqueria de La Carrasca.....	39
<i>Situació</i>	
<i>Noms de l'alqueria.</i>	
Les famílies que han viscut a l'alqueria.....	53
Diego Marqués, llaurador arrendatari de Benimaclet.....	63
Els "amos" de l'alqueria i de les terres.....	69
Influència dels esdeveniments polítics, econòmics i socials.....	75
<i>Acaparament de terres per la clerecia (s. XVI a XVIII)</i>	
<i>Desamortització i compra de terres per la burgesia</i>	
L'alqueria de la Carrasca al segle XX.....	87
La "Llibreta" d'arrendament.....	93
Escriptures d'arrendament.....	99
Els "amos" de les terres en la partida de Sant Esteve al segle XX.....	103
Enderrocament de l'alqueria Marqués. L'ocupació de Vera pel Politècnic.....	105
El "front de Catalunya". La batalla del Segre.....	113
El Valencià als llibres parroquials.....	125
El Cardenal Juan de Vera (1453 - 1507).....	131
Epíleg.....	137
Annexos.....	139
Agraïments	

PRÒLEG

La meua pretensió és el relat d'un cas particular, l'alqueria de la Carrasca, d'origen medieval, i la seua història al llarg dels darrers segles. L'alqueria on vaig nàixer, llar on visqueren nou generacions dels meus avantpassats.

Descriure com l'alqueria i les terres en distints escenaris temporals pertanyeren a diferents *amos* i de quina manera aquests havien aconseguit la propietat.

Esbrinar la identitat de les famílies dels llauradors que, emparats pel règim d'arrendament històric valencià, treballaren les terres i habitaren l'alqueria des del segle XVI.

I concloure amb la descripció de les circumstàncies que dugueren al desenllaç d'aquesta història: l'assolament de l'alqueria, en el context de l'expropiació per a la construcció del Politècnic. Esdeveniment que va provocar la destrucció de la major part del patrimoni històric de l'horta de Vera –alqueries i xarxa de reg– i la dramàtica expulsió de les famílies de llauradors de la seua llar i dels camps que havien treballat i millorat al llarg de moltes generacions.

Així com en la redacció de les *Memòries de l'horta de Vera*¹ vaig servir-me del recurs de la memòria i doní solta als meus sentiments, en l'elaboració del present text sobre *L'Alqueria de la Carrasca*, al mateix escenari geogràfic si fa o no fa que les *Memòries*, m'he recolzat en la informació rigorosa obtinguda mitjançant la consulta de diferents arxius, tant civils com de la clerecia.

També, l'estudi de diferents obres publicades per notables historiadors i geògrafs valencians em facilitaren empremtes que m'han permés trobar, als llibres de la Clerecia i als Protocols Notarials, dades concretes necessàries per a la meua modesta investigació.

Entre la documentació més determinant a l' hora de confeccionar aquest treball cal destacar el Protocol Notarial 7638 de l'any 1713 del notari Francisco Ceres; al mateix es poden llegir diversos documents que relacionen a Diego Marqués, avantpassat de la meua família nascut al segle XVII, amb l'alqueria de la Carrasca.

Una altra documentació decisiva ha estat el *Libro de Colecta, Censos y Casas de la Clerecia de Sant Nicolau Bisbe*, del segle XVIII, conservat a l'Arxiu del Regne.

No ha estat menys important la consulta de *la Relació històrica estadística de totes les parròquies de l'Arquebisbat de València de l'any 1793*², que es conserva a l'Arxiu Municipal de València. Document cercat amb deler pels francesos quan l'ocupació de la ciutat de València en 1812³, perquè el seu contingut anava facilitar en gran manera la recaptació d'impostos. Aquest document

1 “Memòries de l'horta de Vera 1952-1960”. Joan Sanz, 2017.

2 Autor Dr. Domingo Gadea, prevere, assistent de la Biblioteca Pública Arquebisbal de València.

3 La capitulació de València després del darrer setge del general Suchet es va signar el 9 de gener de l'any 1812.

també ens assabenta sobre el possible origen del topònim assignat a aquesta partida de l'horta: *Vera*.

I, per descomptat, la informació consultada a l'Arxiu Diocesà ha estat definitiva i no ha d'estranyar la freqüència de referències a l'administració eclesial al llarg d'aquest text, doncs als arxius parroquials es troba la informació sobre els habitatges i llurs ocupants (*matrícula parroquial*), així com les anotacions de les actes o partides del bateig, confirmació, esponsalícis i defuncions dels veïns (*quinque libri*).

Aquesta al·lusió al clergat s'accentua encara més en el cas particular del lloc de Benimaclet, perquè des de 1409, i durant segles, fou un "senyoratge" en mans del capítol catedralici de València.

L'any 1409 el Capítol Catedralici de València li compra a Jaume Serra el lloc de Benimaclet. Des de llavors, el títol de "senyor" del lloc l'exercia cada any un canonge diferent, al qual li corresponia el dret a nomenar tots els càrrecs municipals, des dels mestres fins als alcaldes. El Capítol Catedralici és posseïdor del senyoratge de Benimaclet fins a l'any 1837, data en la qual queden suprimits definitivament els senyoratges en Espanya; tanmateix, l'abolició del règim de senyoratge no va impedir que el Capítol Catedralici continuara designant càrrecs municipals, com ara els mestres, al llarg de la primera meitat del segle XIX, malgrat la resistència de molts ciutadans.

En qualsevol cas, és molt gratificant topar amb textos escrits en valencià⁴, sovint esguitats de llatí i castellà antic, i no he volgut passar per sobre del tema sense dedicar-hi un humil epígraf que he intitulat "El Valencià als llibres parroquials".

4 La llengua utilitzada pels rectors de la parròquia de Benimaclet, des de la seva fundació el 1595 fou el valencià, almenys fins a mitjans del segle XVIII quan l'arquebisbe de València Andrés Mayoral va disposar que els llibres parroquials s'escrigueren en castellà.

L'horta de Vera - La Carrasca

He considerat que calia començar amb una aproximació a l'escenari geogràfic on es troben l'alqueria de la Carrasca i les altres alqueries veïnes de l'horta de Vera.

En aquest escenari trobem noms de paratges i llocs que són un referent i eixiran sovint al llarg de l'escrit: el lloc de Benimaclet, Vera, la Carrasca, l'Algiròs, la Rambla, el lloc d'Alboraia o la Vara de Sant Esteve.

Benimaclet. En l'actualitat és un barri de València, però disposà d'ajuntament propi i autonomia municipal fins l'any 1871. A les darreries del segle XVI el lloc de Benimaclet era un nucli d'entre quaranta i cinquanta cases i una vintena d'alqueries disperses a l'horta; una de les quals era l'alqueria de la Carrasca.

Vera. És una gran franja d'horta que descendeix des del poble de Benimaclet –abraçant el camí de Vera i la senda de La Carrasca– fins a la mar, conformada per

diverses partides, tres de les quals són a l'antic terme municipal de Benimaclet: partida de l'Assegador (o camí de Vera), Platja de la Mar i camí de Vera, i Camí de Vera tornant al poble de Benimaclet.

I altres dues partides de Vera estan ubicades al terme municipal d'Alboraia. Una d'aquestes és la partida de Calvet i l'altra, la partida que tots coneixem com a "Vera de la banda d'Alboraia", pròxima al molí i ermita de Vera.

La Carrasca. Paratge de l'horta, al sud est de Benimaclet que coincideix amb la partida de Vera que hem anomenat Platja de la mar i camí de Vera. És fronterer a l'est amb el Cabanyal-Canyamelar i la Malva-rosa.

Vicente Badia (1887-1972)⁵ escriu: "la Carrasca, caseriu de l'horta de València, amb estació pròpia, forma amb Vera des de 1942 una jurisdicció parroquial⁶. És un dels punts pintorescs de l'horta, al que s'aplega mitjançant senders, un d'ells⁷, el més important, paral·lel al camí de Vera".

Huí en dia, la Carrasca està ocupada pel *campus* de la Universitat Politècnica i es considera un barri de l'actual districte de l'Algirós.

L'Algirós al segle XV s'estenia des del riu i camí vell del Grau al sud, fins al camí Farinós fronterer amb el

5 "La Huerta de Valencia". Ed. Domenech.

6 L'ermita de Vera acull els actes eclesiàstics més habituals, però el celebrant sol ser el retor de la nova parròquia de la Malva-rossa. I el cementeri usual pels finats de la Carrasca és el de Benimaclet. És cert que les famílies de la Carrasca més properes al Cabanyal, sotserren els seus difunts al cementeri del Cabanyal.

7 La Senda de la Carrasca.

terme d'Alboraia al nord; el lloc de Benimaclet a l'oest i els poblats marítims a l'est completaven els límits de l'Algirós. Vera i la Carrasca, per descomptat estaven dintre d'aquest gran polígon.

La Rambla, faixa de l'horta entre la Carrasca i el camí del Cabanyal, regada per una xarxa de braços i sequiols que deriven del gran braç de Rambla de la séquia de Mestalla.

Vara de Sant Esteve, nom que té el seu origen en l'antiga església de sant Esteve, intramurs de València, de la qual depenia la parròquia de Benimaclet.

Tenim a l'abast fonts cartogràfiques de qualitat i, sortosament, una recent compilació ampla i completa ens facilita la consulta i l'accés a eixes fonts. Es tracta de la publicació *Cartografia Històrica de la Ciutat de València 1608-1944*⁸, la qual inclou un suport informàtic amb els plànols digitalitzats.

Podem trobar des del famós plànol *Huerta y Contribución Particular de la Ciudad de Valencia* conclús l'any 1694 pel jesuïta Francisco A. Cassaus, i editat per Ascensi Duart el 1695, fins al plànol del terme municipal de València elaborat entre 1929 i 1944 per l'Institut Geogràfic i Cadastral⁹.

El plànol de Cassaus ens mostra la ciutat de València dividida en *quarters* o districtes: Patraix, Campanar, Benimaclet i Russafa. La partida de Vera la descobriríem al quarter de Benimaclet el qual és

8 Amando Llopis Alonso i Luis Perdigón Fernández. Ed. Universitat Politècnica de València. 2016.

9 Resultat d'un encàrrec de l'ajuntament de València a l'Institut Geogràfic i Cadastral, de l'any 1929.

fronterer al sud amb el Túria, amb els poblats marítims¹⁰ i la Malva-rosa a l'est, l'antiga carretera de Barcelona a l'oest i amb pobles de l'Horta Nord –Vinalesa, Foios, Albalat dels Sorells–.

El segon plànol esmentat, el de l'Institut Geogràfic i Cadastral, dissenya el terme municipal de València sobre 128 fulls o *mantes*, cada un dels quals està dividit a la vegada en altres quatre. Es tracta d'un document urbanístic i patrimonial excepcional de gran precisió. L'escenari geogràfic que més ens interessa –la Carrasca, Vera– apareix en els fulls 39-II, III i IV; 40-I i III; i, 47-I i II. Amb gran exactitud es dibuixen línies ferroviàries, camins, sendes, plantacions, séquies, basses, fonts i ullals, alqueries i altres edificacions.

Encara que puntualment farem ús d'aquesta valuosa informació cartogràfica, per tal d'escodriyar la disposició de l'horta de Vera i de l'alqueria de la Carrasca en relació als llocs de Benimaclet, d'Alboraia i dels poblats marítims hem dissenyat un senzill croquis (Plànol 1)¹¹.

De sud a nord, al plànol, trobem: camí vell al Grau, camí d'Algiròs, camí del Cabanyal, senda de la Carrasca, camí i séquia de Vera i, finalment, el camí de Farinós fronterer amb el terme d'Alboraia. Aquest escenari geogràfic coincideix si més no amb la denominada Vara de Sant Esteve, qualificada així per que al segle XVI les ànimes que habitaven aquest territori pertanyien a l'església de Sant Esteve, intramurs de València¹². Quan es confecciona el cadastre parcel·lari de València en 1945, el polígon de Vera-La Carrasca¹³ encara apareix inclòs en la partida o Vara de “San Esteban”.

10 El Grau, Canyameler i Cabanyal.

11 Escenari temporal de mitjan del segle XX

12 En 1595 s'erigeix la parròquia del lloc de Benimaclet, i el 1746 queda desmembrada de la Sant Esteve.

13 Polígon parcel·lari 87-88.

En qualsevol cas, no podem oblidar que Vera va més enllà del municipi de Benimaclet-València¹⁴ doncs, sobrepassant la séquia i el camí Farinós, s'endinsa al terme d'Alboraia.

Per a visualitzar tot l'entorn del que parle considere que és el moment de poder consultar un plànol actual, del segle XXI, amb el *campus* de la Universitat Politècnica ocupant els antics terrenys d'horta i alqueries de la Carrasca; i, gràcies al recurs de la informació *via satèl·lit*, he senyalitzat el punt en què estava ubicada l'alqueria de la Carrasca abans de l'enderrocament provocat per la construcció de la Universitat Politècnica (U.P.V.).

14 Benimaclet en 1871 s' integra al municipi de València.

ALGIRÓS. Partida de Vera (La Carrasca). 1950

Plànol 1

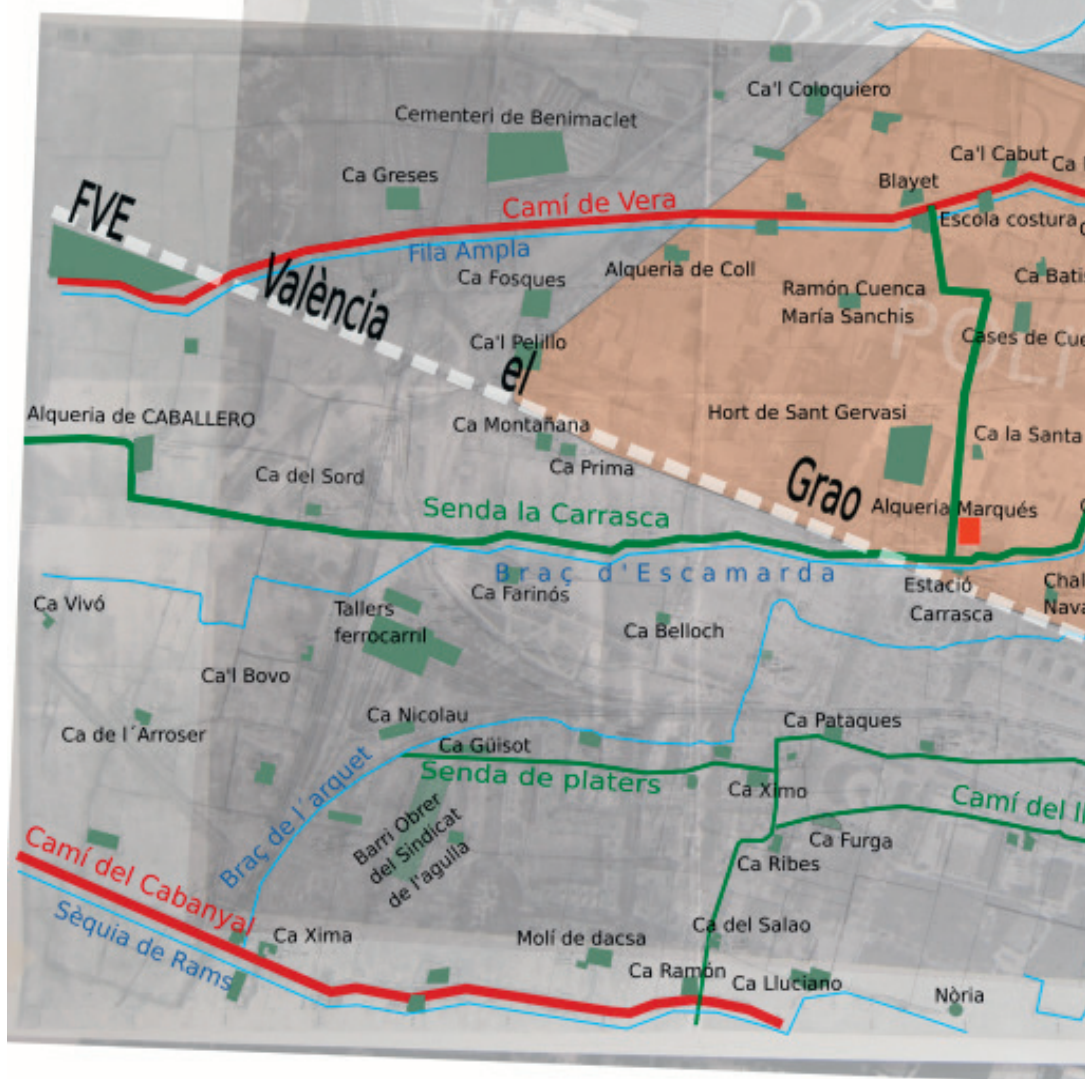

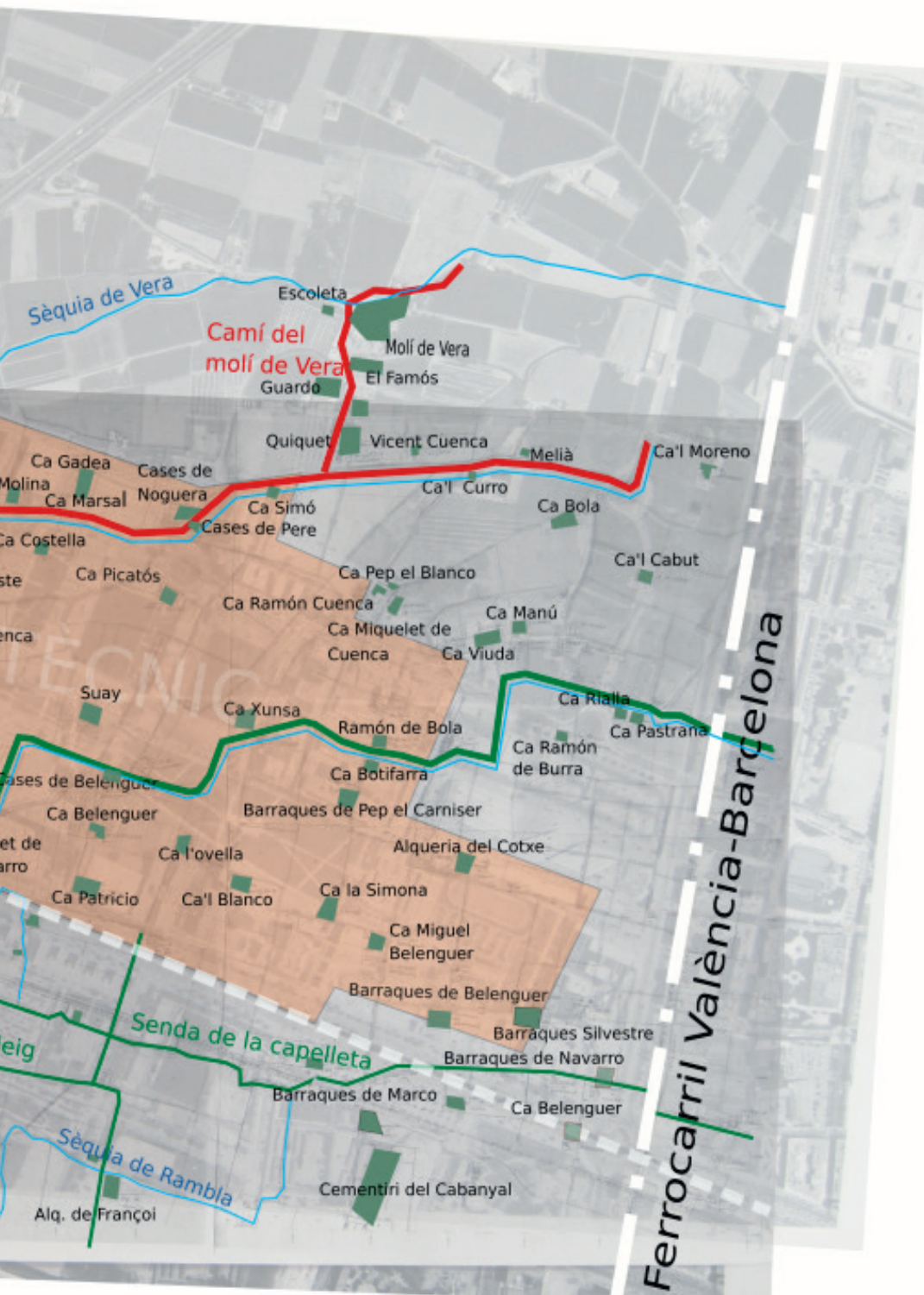

ALGIRÓS. Partida de Vera. (La Carrasca)

Universitat Politècnica 2020

Alqueria Marquès 1970

Sèquies i braços de reg

Assajant l'exposició de l'escenari geogràfic de Vera i La Carrasca he esmentat elements importants com són els camins i les sendes, les partides i els llocs; però a penes hem fet al·lusió a un element estructural fonamental al nostre territori, la magnífica xarxa de reg desenvolupada durant la dominació musulmana, respectada per en Jaume I i conservada i aprofitada pels regants al llarg de moltes generacions.

Existeix nombrosa documentació al voltant del reg de la Vega de València, però ací i ara em referiré exclusivament a séquies, braços de reg, files i rolls que afecten aquest *micro* escenari de La Carrasca-Vera.

Noms d'ús comú entre els llauradors de regadiu:

Braç, braçal, bracet, fillola, sequiola, sequieta: són els noms que s'empren per nomenar els canals o séquies secundàries que deriven d'altres mes principals.

El *braç*, genèricament és la derivació o reguer secundari que arranca del canal principal.

El *braçal* és el braç major de la séquia, segon en grandària després de la séquia mare. Del braçal derivarien les *filloles* i d'aquestes les *sequioles* i el seu diminutiu els *sequiolets*.

El *roll*, és un terme que s'aplica a un braç derivat d'una séquia principal mitjançant un partidor o un forat; normalment el seu traçat és ortogonal al de la séquia principal.

Un altre terme que s'utilitza de vegades per a nomenar una séquia a l'horta és *fila*; amb aquest nom es designen derivacions importants del canal principal. És cert que la fila també és un concepte relacionat amb el cabal de la séquia o del riu.

A l'esquema que he confeccionat¹⁵, s'aprecia que el braç de la séquia de Mestalla nomenat braç de Rambla, és el més rellevant pel subministrament d'aigua als camps d'aquest espai d'horta.

Aquest braç de Rambla reparteix l'aigua entre els braços d'Escamarda, Alegret i Les Files (fila Ampla i fila Fonda).

L'Escamarda, corrent vora a la senda de la Carrasca, regava un grapat de fanecades d'aquesta partida¹⁶ en direcció a la mar, al nomenat *cap de França*; mentre que la fila Ampla, seguint el traçat del camí de Vera, regava els camps de la part de dalt d'aquest.

15 Sobre la base del plànol de la publicació "La acequia de Mestalla", pàg. 44 i 45. Camins d'aigua. El patrimoni hidràulic valencià. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació. G.V.

16 1.054 fanecades segons el padró de 1921.

Altres sequiols que no podem oblidar els que hi vivíem entre la Carrasca i Vera són el braç de l'Arquet, el braç del Vallet, el braç de la Cadira, o el roll de Coll; noms de paratges com ara la font de l'amor, l'esmentat clot de Vera, *l'hort dels Misteris* o la platja de la Malva-rosa.

Recorde que el Vallet i l'Arquet hi anaven paral·lels al llarg d'uns quants centenars de metres, amb un sender en mig de poc mes de quaranta centímetres d'ample pel qual jo passava en bicicleta cada dia de col·legi; a l'hivern ja nit fosca, amb el soroll del vent sobre els arbres que vorejaven els marges, la por que duia damunt em feia accelerar massa i més de una i de dues vegades vaig caure a una de les séquies, bastant profundes, encara que de comú duien poca aigua i els vessants eren de terra i brossa. No anava mes enllà de l'ensurt i l'enfangament corresponent.

Font de l'amor (hui enrunada). Emplaçada vora el camí de Vera, després de la corba que feia el camí davant de l'orxateria de la tia Juanita i poc abans de l'entrador al molí de Vera. Fins als anys seixanta del passat segle fou el lloc de trobada de moltes joves de l'horta que anaven a omplir el cànter d'aigua per al consum casolà. Després, amb la contaminació dels ullalets, calgué recórrer a l'aigua de garrafa. Llavors era freqüent veure tragar pels camins de l'horta un carro atapeït de garrafes d'aigua d'Assuévar. Fotografia facilitada per Toni, de casa el Cabut; la seua professió de llanterner li ha permès ser un gran coneixedor de tots els indrets de l'horta.

***Clot de Vera** (hui enrunat). Bassal on conflueix la séquia de Vera, molt cabalosa després de rebre aigües de les séquies de Mestalla i de Rascanya. A les aigües superficials s'afegeixen les aigües dels dos ullals existents en el mateix bassal. Envoltat d'arbrat, aquest bonic paratge constituïa un lloc molt especial d'esbarjo en jornades festives com ara la Pascua. Llastimosament aquest aiguamox ha desaparegut amb la modernització de la séquia de Vera.*

Pont del moro. Des de temps immemorials estava emplaçat aigües avall sobre la séquia de Vera. D'una amplària que tot just deixava passar un carro, havia permès durant segles la relació entre els veïns de les dues bandes de la séquia i el pas de mercaderies entre València i Alboràia. Em venen a la memòria les esclertes marcades en la solera de pedra del pont originades per les rodes dels carros. Hui es pot contemplar el pont del moro dreçat en meitat d'uns jardins a l'est del poble d'Alboràia, sembla que estiguera aguantant l'horta i les alqueries.

L'Hort dels Misteris. Heretat veïna al molí de Vera; només cal passar el pont sobre la séquia de Vera i travessar el camí Farinós per trobar la portalada de ferro i el tancament de pedra que envolta aquesta singular propietat, que a més dels immobles disposava d'un jardí sumptuós. Els veïns la coneixiem com l'hort de Tatay, i també com l'hort dels Robillard, el jardiner i botànic francès que, a mitjats del segle XIX, amb les seues iniciatives de conreu de la malva-rosa i fabricació d'essències, afavorí el naixement del barri de la Malva-rosa. Els seus descendents compraren l'hort de Tatay.

El molí de Vera i la seva rehabilitació.

En l'any 1984 l'Ajuntament de València, amb Pérez Casado al capdavant, va comprar als marquesos de Malferit el conjunt format pel molí i l'ermita de Vera, el “clot”, l'entrador de la séquia, el “derramador” (o repartidor) i els terrenys fronterers que formen l'era i el corral. Un conjunt protegit amb una extensió de 2.965 m.². El molí de Vera constituïa un dels elements més significatius de l'arquitectura de l'aigua a València.

Però la riuada del 1957 i l'abandó dels darrers anys havien deteriorat força l'estructura de aquest conjunt arquitectònic.

Pérez Casado va tractar d'iniciar la rehabilitació, però la seua curta permanència al davant del cap i casal no li va permetre avançar en el projecte. Em ve a la memòria una de les visites que vaig fer a l'interior del molí, l'any 2001, en la qual vaig trobar amuntegades un grapat de bigues de fusta de bona qualitat que havia comprat l'ajuntament per a començar la rehabilitació del sostre del molí.

Passaren bastants anys i legislatures amb formacions de diferent color a l'ajuntament, i cap administració es decidia a gastar no res en la restauració del molí, cada vegada més deteriorat. Tampoc l'Universitat Politècnica, que anava a ser afavorida amb la gestió del molí.

Finalment la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat Valenciana, en l'any 2003 aprovaria un projecte de “Rehabilitació del Molí i l'Ermita de Vera”. Com que es tractava d'un projecte relacionat amb l'arquitectura de l'aigua es pogué carregar a una línia pressupostària en el marc de la *millora i modernització del reg*. D'antuvi, per a poder executar les obres fou imprescindible un conveni de col·laboració entre la Conselleria i l'Ajuntament de València.

A dia de hui aquest espai és propietat de l'Ajuntament però cedit a la Universitat Politècnica durant un període de 50 anys.

El molí i l'ermita de Vera. Panorama aeri del conjunt en el 2003, a punt d'iniciar les obres de restauració finançades per la Conselleria d'Agricultura. La alqueria ubicada al costat és ca el Porrut. Llavors ja havia estat assecat el bassal i ara hi havia una feixa de terreny travessat per la sèquia de Vera amb el caixer d'obra.

Les alqueries

F. Almela i Vives¹⁹ recull algunes definicions d'alqueria; n'he seleccionat les mes cridaneres.

Tenint en compte a Gaspar de Escolano²⁰, el nom d'alqueria és àrab²¹: *al-qarya*. El lloc de poques cases el nomenaven Alqueria²², el de moltes cases *Beled*, que vol dir poble, i el d'una sola casa, que nosaltres criem alqueria, ells hi deien Rahal o Rafal.

La definició d'alqueria que més s'apropa a l'alqueria tradicional valenciana és la de Marcos Antonio de Orellana.²³ *Alquería*: casa de camp amb terres d'horta annexes, i situada en les proximitats de la ciutat.

19 "Alquerias de la huerta valenciana. Monografías de Valencia Atracción", València 1932.

20 "Décadas de la insigne y coronada ciudad y reino de Valencia", tomo II pág. 66. Valencia 1879.

21 Escolano diu textualment *moro*.

22 Per exemple, Benimaclet en temps dels àrabs era una alqueria.

23 Pàg. 39, tom I de "Valencia Antigua y Moderna" (València 1923).

Aquestes dos característiques, la proximitat a les urbs i abraçades pels horts de regadiu, allunyen el concepte d'alqueria de la imatge del *mas* o *masia*, construccions rurals que sovintegen a les comarques de l'interior del País Valencià, a Catalunya o a la Provença, cases de camp amb terra principalment de secà i situades molt distants dels grans nuclis urbans.

A eixa definició tan senzilla d'alqueria que aporta Orellana podríem afegir altres peculiaritats destacables: edifici de bastant altura que acollira una *andana* espaiosa a la planta de dalt, en la qual no mancaven els canyissos per a la cria dels cucs de seda i espai per l'assecada i el magatzematge de les collites; porta de mig punt a la façana principal de la mansió; la vivenda de les famílies i la llar disposada a la planta baixa; la façana emblanquinada amb algunes taques de blau fosc al voltant dels finestrals.

Els freqüents canvis de nom dels habitatges al llarg del temps, originats en la major part de casos pel canvi de propietari, ens ha dificultat força seguir les petjades de les alqueries de Vera. Encara així, he tractat d'escorcollar el nom i emplaçament de les alqueries en diferents escenaris temporals.

La primera font consultada, (la *matrícula parroquial* de Benimaclet entre 1595 i 1626) ens confirma que a les darreries del segle XVI a l'horta de Vera-La Carrasca existeixen entre 18 i 20 alqueries que pertanyen al lloc de Benimaclet.

Alqueries de Miguel Muñoz

Són dos alqueries contigües. En una d'elles, l'any 1595 habiten Joseph Rodrigo i Magdalena Correger i, en l'altra, Batiste Almenar i Anna Ribarroja.

Més endavant, en 1725, una d'elles s'anomenarà alqueria de Joseph Juan i estarà habitada per Lluís Almenar i Teresa Belenguer; l'altra serà coneguda com alqueria de la Basta, i Francesc Greses i Josepha Donderis hi seran els seus moradors.

Alqueria de Correger, coneguda com de Juan Rocafort

El 1637 a l'alqueria hi vivien Jaume Correger i la seva família. Anys després, al segle XVIII, l'alqueria serà coneguda amb el nom de l'alqueria de Francesc Ribes.

Alqueria de Joaquim Civera

El 1595 hi viu Jeroni Martí

Alqueria molí d'Alegret o de Francesc Michavila

El 1637 figura Joseph Julià; en 1725 hi viu a l'alqueria Maria Senent, viuda de Donderis.

Alqueria de micer Baldó; després alqueria de Gargallo

El 1600 hi viu Paula Baldó. El 1725 l'alqueria es habitada per la família de Batiste Belenguer.

Alqueria de Thomás Mayor; després dels hereus del canonge Mauro Zapata.

També podria ser l'alqueria de Pere Guardia, tal com apareix en els primeres dades de la matrícula parroquial en 1595.

El 1595 hi viu Isabel Ramires. Pere Guardia i J. Ferrer figuren com *criats*.

El 1729 es mostren com veïns de l'alqueria Isidro Monrós i Vicenta Nebot; amb deu fills.

Alqueria de Lluc Bono després d'en Liberato Espinosa, Gobernador.

El 1595 hi viu la viuda de Lluch Bono. Altres cognoms que apareixen entre el 1637 i el 1735 en la gran alqueria son: Borràs, Galindo, Monsonis, Galàn o Valls.

Alqueria de Martí, coneguda com d'Albiñana.

Més endavant es dirà alqueria de Cafís.

El 1595 hi viuen Joseph Peleguer i Isabeth Pastor.

Molí de Vera (dit dels comtes de Bunyol i més tard dels Mercader)

El 1600 habiten el molí Antony Blat i Angela Garcia; Francesc Hurtado i Rosa Guillem hi viuen al molí el 1729.

Alqueria de Pere Enguix.

Hi viu Sebastian Sales i la seva família.

Alqueria de Suay

Hi viuen Francesc Suay i Gertrudis Bartual. També Maria Monrós.

Alqueria de Núñes, coneguda com de Francesc Amador.

Hi viu Martí Donderis

Alqueria de Molina, coneguda com de Pere Bello

Hi viu la viuda d'Antoni Molina

Alqueria de Cosme Sayas

Hi viu Vicent Martorell

Alqueria d'Antoni Cases

Hi viuen Joaquim Dias i Josepha Adell

Alqueria de Vicent Morales, coneguda com de Bernad Berenguer

Hi viuen Antoni Micó i Anna Gargallo.

Alqueria de la Carrasca coneguda com de Joan i Bernad Berenguer; després de Vicent Morales i més tard d'Agramunt.

Hi viuen el 1595 Antoni Jolí i Vicenta Perpiñà; Lluís Font i Maria Rossell.

Una segona font consultada és el famós i controvertit²⁴ plànol de Cassaus “Huerta y Particular Contribució de València”, conclús a finals del segle XVII. Encara que publicat cent anys més tard que

24 Al respecte, és molt interessant llegir l'anàlisi d'Alfredo Faus, professor de la Universitat de València: “El Plano de la particular contribución de Valencia de Francisco Antonio Cassaus (1694) y sus corolarios del siglo XVIII”. *Cuadernos de Geografía* 86. 219-240. Valencia 2009.

la relació d'alqueries de la matrícula parroquial de Benimaclet del 1595 es pot sospitar que una considerable part de la informació que emprava Cassaus per a confeccionar el plànol l'hauria extret de plànols i documents molt anteriors, dels segles XIV i XV.

Cassaus representa la ciutat amb els cinc ponts, els pobles dels quatre quaters (Russafa, Patraix, Benimaclet i Campanar), les séquies, els camins i les alqueries retolades amb el nom del propietari; o el càrrec d'aquest, la qual cosa dificulta encara més la identificació. El plànol abraça el territori que envolta la ciutat fins una llegua de distància; eixe llindar d'una llegua és aproximat i l'autor l'eixampla o l'encongeix en funció dels interessos recaptatoris.

Al quarter de Benimaclet es troben les alqueries que ens importen de cara a aquesta monografia. L'inventari de les mateixes es pot consultar a l'annex 1.

Des de la seua aparició, el plànol de Cassaus ha estat centre de debat: l'error en la data d'impressió, l'atribució de l'autoria del plànol a l'editor Ascensi Duart o la desaparició del plànol durant segles han estat les més cridaneres.

La data d'impressió estampada al plànol és de l'any 1595; tanmateix és en 1694 quan Cassaus acaba el plànol i és en 1695 quan és editat per Ascensi Duart. Aparentment tot sembla una espifiada comesa pel gravador poc curós que hauria canviat la datació (l'any 1595 per l'any 1695). Des de la meua desconexença em sembla poc creïble una errada tan grollera i vulgar del gravador.

*“HUERTA Y CONTRIBUCIÓN
Particular de la ciudad de Valencia
(Cassaus, 1695)”. Enquadrada la faixa
d’horta que correspon a la partida de
Vera (quarter de Benimaclet).*

Aquestes confusions afecten inclús a publicacions ulteriors d'autors de prestigi, com ara l'esmentat F. Almela i Vives, el qual en la seua monografia de les *Alquerias de la huerta Valenciana*, publicada al voltant dels anys vint del passat segle, escriu (pàgina 20):

“...en el curiosísimo mapa de la huerta y contribución particular de Valencia que hizo Ascensio Duarte en la mencionada capital en el año 1595...”

Malgrat les contradiccions i els possibles defectes, no hi ha cap dubte que el de Cassaus és el plànol més aprofitable de l'època, i hem d'acudir-hi per tal d'esbrinar la ubicació de les alqueries.²⁵

Una tercera font consultada es la “Relación Histórica Estadística de todas las parroquias del Arzobispado de Valencia”. Hauran de transcórrer dos-cents anys, des del segle XVI al XVIII, perquè la gran majoria de cognoms dels habitants de les alqueries –de comú llauradors arrendataris– ens resulten familiars; noms de família que, encara hui, trobem a Benimaclet i a les poques alqueries que resten en l'horta.

Sanchis	Suay*
Serra*	Navarro
Ballester*	Belenguer/Berenguer**
Coll	Esteve
Gresses	Giner o Chiner
Almenar*	Bellver
Marqués	Ciurana

25 També té l'incident de ser el plànol de València que es trobava perdut i Napolí volia, per algun motiu que no seria baladí, consultar..

Donderis	Lliso
Estellés	Navarro
Dolz	Cubells
Monrós	Farinós
Cuenca	

(*) He assenyalat amb l'asterisc els cognoms que apareixien també al segle XVI.

(**) D'acord amb els llibres de genealogia, Belenguer és una variant de Berenguer.

Aquesta informació sobre els pobladors de les alqueries la podem trobar al magnífic treball conclús l'any 1793 pel Dr. Domingo Gadea²⁶ intitulat *Relación Històrica Estadística de todas las parroquias del Arzobispado de València*.

Gadea considera que Vera està conformada per cinc partides, tres que pertanyen a Benimaclet –Partida de l'Assegador, Platja de la Mar i Camí de Vera regressant al poble de Benimaclet–, i altres dues que pertanyen a Alboraia –Partida de Calbet i Partida de Vera d'Alboraia–.

Ací i ara esmentem únicament les alqueries més properes a la Carasca; la franja de Vera que Domingo Gadea, en la seua relació històrica estadística, designa amb el nom de *Platja de la Mar i camí de Vera*. Les quatre partides restants, amb el nom de les alqueries i el cognom del qui viu allà, es poden consultar a l'Annex 2.

Alqueria Clero de San Juan del Mercat, viu Joseph Sanchis.

Alqueria vulgo de Alegre o de la Linterna, de Josef Alvarez, viu Josef Ballester de Vicente.

26 Prevere assistent de la Biblioteca Pública Arquebisbal.

Alqueria vulgo de la Cartuxa (de Porta-Coeli),

viu Bartolomé Coll.

Alqueria de la Font de la Murta, d'en Antonio Francóso,

viu Antonio Gresses.

Alqueria de En Antonio Vérdes Montenegro, viu Josef

Almenar.

Alqueria vulgo de Valerióla, d'en Elfo Valerióla, viu

Thomás Almenar.

Alqueria del Clero de San Nicolás,²⁷

l'habita Vicent Marqués.

Alqueria dels Suays, *dels hereus de Jayme Suay*, viu

Gertrudis Bartual, viuda.

Alqueria vulgo del Cotxe de l'Administració, viu Josef

Navarro.

A la partida també hi ha seixanta quatre barraques habitades per altres tantes famílies.

27 Alqueria de La Carrasca.

Alqueria de Serra, encara en peus actualment però molt derruïda. Tot just vora la tanca nord del cementeri de Benimaclet.

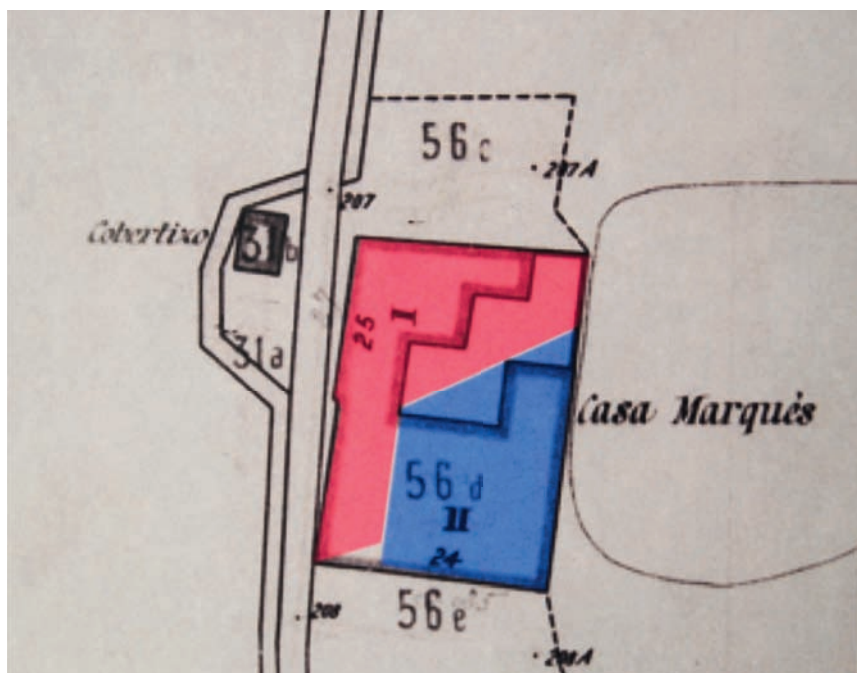
Alqueria de La Carrasca

L'alqueria de *La Carrasca*, així com les altres dihuit o vint alqueries del lloc de Benimaclet en l'escenari temporal de finals del segle XVI, respon al model d'alqueria tradicional de l'horta, edificada ans del segle XIV i molt possiblement d'origen mahometà; encara que no existeixen documents que confirmen la data exacta de la seua construcció.

Segons alguns indicis l'alqueria de la Carrasca, en 1595 és una heretat de Joan i Bernat Berenguer; constituïria un edifici únic dividit en dues vivendes, tal com nosaltres –la meua família– l'hem conegut i habitat al segle XX.

Situació

L'alqueria estava emplaçada en la partida de La Carrasca, vorera amb la senda del mateix nom i molt a prop del braç de reg anomenat *Escamarda*.

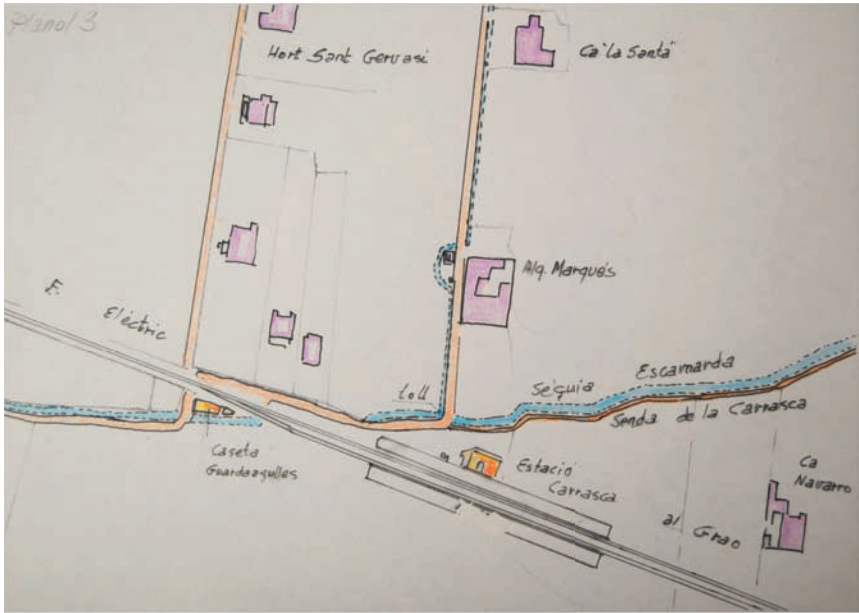

Casa Marqués (alqueria de la Carrasca).

En alguna època els taulellets de la porta de cada una de les dues vivendes senyalarien el 24 i el 25, però aquests algorismes han anat variant al llarg del temps a mesura que creixia la població i el nombre d'habitatges, barraques sobretot.

I és que, a les darreries del segle XVIII, es pot constatar com el nombre de barraques es multiplica a l'horta de manera significativa. La raó estriba en la gran necessitat de mà d'obra, a un escenari en el qual els productes agraris de l'horta són cada cop més valuosos, el mercat està pròxim i el poder adquisitiu de les classes ben estants és cada vegada més alt.

La senda de la Carrasca i el braç d'Escamarda com podem veure als plànols recorrien ensems, i en diagonal, l'antiga partida de La Carrasca, en direcció cap a la mar.

La senda de la Carrasca i el braç d'Escamarda recorrien veïns i en diagonal la antiga partida de la Carrasca , en direcció a la mar.

Façana Oest de l'alqueria. El camí de terra –derivació de la senda de la Carrasca– que comunicava l'estació amb el camí de Vera discorria al llarg de la façana. Al fons es poden apreciar els esglaons d'accés a l'andana de l'estació de La Carrasca.

Ja he apuntat que l'Escamarda era una branca important –regava 1.054 fanecades segons el Padró de 1921– de la séquia de la Rambla, un dels principals braços de Mestalla i, mitjançant un roll derivava l'aigua als sequiols que permetien el reg dels camps que envoltaven l'alqueria.

A finals del segle XIX es construiria molt a prop de l'alqueria l'estació de la Carrasca –baixador del ferrocarril elèctric de via estreta que comunicava la capital i els poblats marítims travessant l'horta–. L'origen del comboi era l'estació central del Pont de Fusta i el termini era a l'estació del Grau, amb parades a Benimaclet (que en té dues: l'estació i *el apeadero*), la Carrasca, la Cadena, les Termes i les Arenes.

L'estació de La Carrasca. El trajecte des de Benimaclet al Grau era de via única, de manera que aquesta es desdoblava a l'altura de l'estació per a permetre l'encreuament dels combois procedents de València i del Grau. El primer trenet passava a les 5:15 hores del matí, en direcció al Grau, i el darrer a les 9:45 de la nit cap a Benimaclet i el Pont de Fusta.

Façana de l'estació de La Carrasca els anys cinquanta del passat segle.

Ferrocarril elèctric de via estreta aturat davant l'estació de la Carrasca.

L'estació de La Carrasca del tramvia en l'actualitat, davant de l'edifici de l'Escola de Camins de la UPV.

Noms de l'alqueria

És un fet constatat, mitjançant la consulta dels arxius, que els propietaris i el nom de les alqueries de l'horta han canviat sovint al llarg dels darrers segles. Curiosament ha estat més freqüent el canvi *d'amo* que no de llaurador habitant de l'alqueria.

Les alqueries, tal com explica Almela i Vives en “Alquerias de la huerta valenciana”, sovint duen el nom del seu propietari, però no és infreqüent que el paratge (alqueria de La Carrasca, alqueria de Vera) o alguna particularitat de l'entorn (alqueria del Pi) o relacionada amb la dignitat del propietari (alqueria del Magistre) motivés la denominació.

L'alqueria de la Carrasca és un exemple del que apunta Almela i Vives. El nom pel qual es coneix l'alqueria ha anat canviant al llarg del temps, de vegades a conseqüència del canvi de propietari de la mansió. Però als inicis del segle XVI apareix amb la denominació d'alqueria de “la Carrasca”; la seua ubicació en eixa partida de l'horta, la Carrasca, hauria estat l'origen del nom. Mentre que, a les darreries del segle XIX i al segle XX, l'alqueria es coneix pel cognom de la família que hi viu, Marqués, i no pel dels propietaris. També s'anomenarà alqueria del Delme, perquè allà s'efectuava la recaptació del delme²⁸, impost que calia pagar a l'església.

Les altres denominacions de l'alqueria al llarg dels darrers segles, seguint un ordre cronològic són:

Alqueria dels Berenguer (s. XV i XVI)

Alqueria de Vicente Morales (s. XVII)

28 El terç del 10% del valor del vi, el forment i altres productes que el llaurador collia al terme.

Alqueria d'Agramunt (s. XVII)

Alqueria del Clero de Sant Nicolau Bisbe (s. XVIII)

A l'inici del segle XVII figura a la matrícula parroquial de Benimaclet com a alqueria de la Carrasca, *àlies*²⁹ de J. Berenguer. En aquest cas concret el *àlies* ens dona peu a interpretar que abans de ser coneguda com a alqueria de La Carrasca ja es coneixia com l'alqueria de Berenguer.

També apareix el dibuix –una torre flanquejada per un cercle– de l'alqueria de Berenguer al plànol ja esmentat abans de Francisco A. Cassaus “Huerta y Contribución Particular de la Ciutat de Valencia”.³⁰ L'autor sovint utilitza cartografia antiga, la qual cosa explicaria que el cognom Berenguer –propietaris de l'alqueria al segle XV– apareguera encara en un plànol editat al 1695, quan ja els propietaris son altres.

(Veure detall del plànol de Cassaus, on s'enquadra l'entorn de Vera, pàg. 33).

En qualsevol cas, en 1638 ja la podem trobar a la matrícula parroquial de Benimaclet amb la denominació d'alqueria de Vicent Morales, *cavaller* veí del lloc de Benimaclet.

I a punt de finalitzar el segle XVII està registrada a la diòcesi parroquial com alqueria d'Agramunt. Segons els indicis es tractaria del doctor Agramunt de Sisternes³¹.

29 *Àlies* és sinònim de *coneguda com de...*

30 El nom que es pot llegir vora l'alqueria és “Pt Berenguer”.

31 *Protocol Notarial 9991* de Pedro Blasco, 1.672. Arxiu del Regne de València.

Al poc d'encetar el nou segle (s. XVIII) es mostra com alqueria del Clero de Sant Nicolau Bisbe. Però és possible que l'alqueria encara esdevinguera propietat d'un tal Gutierrez, sot sagristà de la Sèu, abans de ser acaparada per la clerecia de Sant Nicolau.

Una altra denominació és la que li atribueix l'historiador Almela i Vives: Alqueria del Diezmo³². I és que el recaptador dels *delmes i fruits primicials*³³ per a la parròquia de Benimaclet emplaçava els veïns a l'alqueria perquè satisfieren el pagament en diners dels esmentats tributs –o els hi dipositaren en el cas de pagament en forma de fruits o bestiar–.

Ja havíem apuntat abans que en l'any 1746 la parròquia del lloc de Benimaclet es desmembra de la de Sant Esteve de València i, des de llavors hauria d'ésser la beneficiària de les primícies i dels fruits produïts en el poble i les alqueries del terme municipal de Benimaclet.

I he escrit a propòsit hauria d'ésser la beneficiària, puix sembla que les *primícies del poble de Benimaclet* continuaren sent prerrogativa de Sant Esteve i del capítol catedralici. Inclús llurs clergues i *beneficiats* perpetuarien la preferència pel que fa a les celebracions principals que cada any pogueren donar-se a Benimaclet³⁴, aquelles que es pagaven millor, o de més *caché* com diríem ara.

Els drets del Capítol Metropolità sobre Benimaclet estaven molt arrelats des de l'any 1409, quan el Capítol Catedralici de València li compra a Jaume Serra el Lloc de Benimaclet i adquireix el

32 Sense precisar l'escenari temporal. Suposem que al segle XIX.

33 Primícies: impost que, a més del delme, es pagava al rector del poble en forma de fruits i productes del ramat; suposava al voltant del 2,5% de les collites i producció del ramat.

34 Els sants de "la Pedra" (Abdón i Senén); les festes del "Cristo"..

Alquería del Diezmo

dret a cobrar impostos a aquells que cultiven els camps i habiten les cases.

El retor de Benimaclet Juan Luis Orquín (1973), molt estimat pels veïns, al prolegomen del llibre *25 Parrocos y su tiempo (Benimaclet)*, escriu literalment:

“El Señorío de Benimaclet, cuyos beneficios en su totalidad van a parar fuera de la base social que los produce, condiciona toda la vida del pueblo de Benimaclet, que apenas alcanza a cubrir sus necesidades más elementales y queda bloqueado en su desarrollo. La pobreza económica será la causa por la que renuncie a mantenerse como municipio autónomo el año 1871 y opte por hacer dejación total a favor de la ciudad de Valencia”

Tornant als comentaris al voltant de l'alqueria del Delme, Almela i Vives escriu: “por su emplazamiento está junto a la estación de La Carrasca correspondiente al ferrocarril eléctrico del Grao. Lleva el número 24. Delante hay unas pampanosas higueras.

Puerta de medio punto, dos rejas salientes en la planta baja y cuatro ventanas en el piso alto. Sobre la puerta hay un azulejo en el que campa una mitra. Y no es difícil relacionar semejante atributo con el nombre de la mansión”.

La *mitra* sobre la porta principal de l'alqueria seria l'empremta de que hi va nàixer un bisbe.

El que he constatat mitjançant els arxius de la diòcesi és que l'any 1453 a la partida de Vera va nàixer Juan de Vera, el qual va assolir les més altes dignitats a l'església Catòlica: Bisbe i Cardenal.

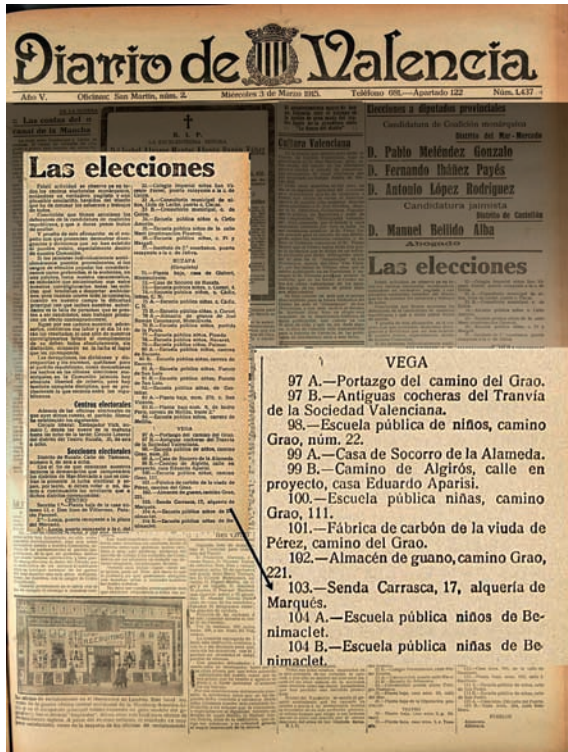
I finalment, pel que fa als noms, *alqueria Marqués* ha estat la denominació comú de l'alqueria al llarg del segle XX fins al seu enderrocament el 1972 a conseqüència de l'expropiació per a la construcció del Politècnic.

Com que huit generacions de llauradors amb el cognom *Marqués* han viscut a l'alqueria al llarg de tres segles i han conreat les 8,5 cafissades de terra que li pertanyien, aquest podria ser l'origen d'eixa denominació.

Una altra curiositat al voltant de l'alqueria i la seua dilatada existència és el seu modest protagonisme en la vida política de principis del segle XIX ja que fou seu electoral en diverses ocasions³⁵.

35 Aportació de Ximo Vives..

En concret a l'alqueria de Marqués, llavors adreça postal *senda Carrasca 17*, romandria la secció 103 del Districte de la Vega: als plebiscits municipals de març de 1914³⁶, a les eleccions a diputats provincials de març de 1915³⁷ i novament a les municipals de novembre de 1915³⁸.

L'alqueria Marqués com a seu electoral al Districte de La Vega. En aquesta pàgina i en la següent hi ha la ressenya dels diaris que recullen els resultats electorals de les eleccions municipals de València del 1914 i 1915, i de les eleccions a diputats provincials de 1915.

36 Guanyà la Coalició Monàrquica amb Simó Moliner i el periodista Félix Azzati. Informació del "Diario de Valencia" de 9 de març de 1914.

37 S'imposà la Coalició conservadora. "Las Provincias", dilluns 15 de març del 1915.

38 Informació de "El Pueblo" diari republicà valencià fundat per V. Blasco Ibàñez i el director del qual és F. Azzati. Triomfà l'Aliança d'esquerrres.

EL PUEBLO

DIARIO REPUBLICANO DE VALENCIA

Publicado por Y. BLASCO IBÁÑEZ

ABO XXII.—Núm. 8.820

GRAN TRIUNFO DE LOS REPUBLICANOS

La Alianza de las Izquierdas ha obtenido
♦ 16.403 votos ♦
contra 15.226 de la Coalición monárquica

DISTRITO DE LA VEGA					
ELIGE TRES CONCEJALES					
Secciones	COLEGIOS	Fagoaga	Mengod	Lorente	Castellano
85 A	Callizo San'a Mónica	66	65	105	104
85 B	Convento San Julián.....	89	88	98	101
86 A	Convento Visitación.....	84	77	145	146
86 B	Calle Sagunto	97	106	127	128
87	Calle San Guillem	92	94	152	156
88 A	Calle de Orriols.....	144	148	91	93
88 B	Calle de Orriols.....	85	113	78	77
89	Ermita del Pilar.....	131	131	69	69
90	Camino de Moncada.....	162	204	95	100
91 A	Convento Trinidad.....	141	127	180	163
91 B	Calle de Alboraya	80	77	103	109
92	Borboteó.....	138	138	38	44
93	Mahuella.....	48	48	7	9
94	Masarrochos.....	144	127	47	39
95	Carpesa	46	91	33	42
96	Benifaraig.....	106	121	17	17
97 A	Portazgo Camino Grao.....	87	104	163	148
97 B	Cocheras Tranvias.....	103	103	145	145
98	Camino Grao, 22.....	81	81	149	145
99 A	Casa Socorro Alameda	69	79	124	119
99 B	Camino Algrós.....	61	63	77	72
100	Camino del Grao, 111.....	63	58	180	178
101	Fábrica carbón camino del Grao.....	82	83	172	167
102	Camino del Grao, 221.....	115	109	143	144
103	Alquería de Marqués.....	160	144	154	166
104 A	Benimaclet.....	119	106	195	213
104 B	Benimaclet.....	51	51	78	80
Total.....		2.644	2.736	2.967	2.974

Han resultado triunfantes los Sres. Castellano y Lorente, republicanos, y Martín Mengod, legitimista; quedando derrotado el Sr. Fagoaga, liberal.

Les famílies que han viscut a l'alqueria

Les referències que disposem sobre els habitants de l'alqueria de la Carrasca no van més enllà del 1594, any de fundació de la església del lloc de Benimaclet per Juan de Ribera³⁹, *Patriarca de Antioquia*⁴⁰. Des de llavors hi ha constància per escrit de batejos, defuncions i esposoris dels habitants de Benimaclet i de les seues alqueries. El primer retor, entre el 1595 i el 1606, fou Miquel Joan Guillermo de Moix, nomenat pel mateix Juan de Ribera, aleshores arquebisbe de València.

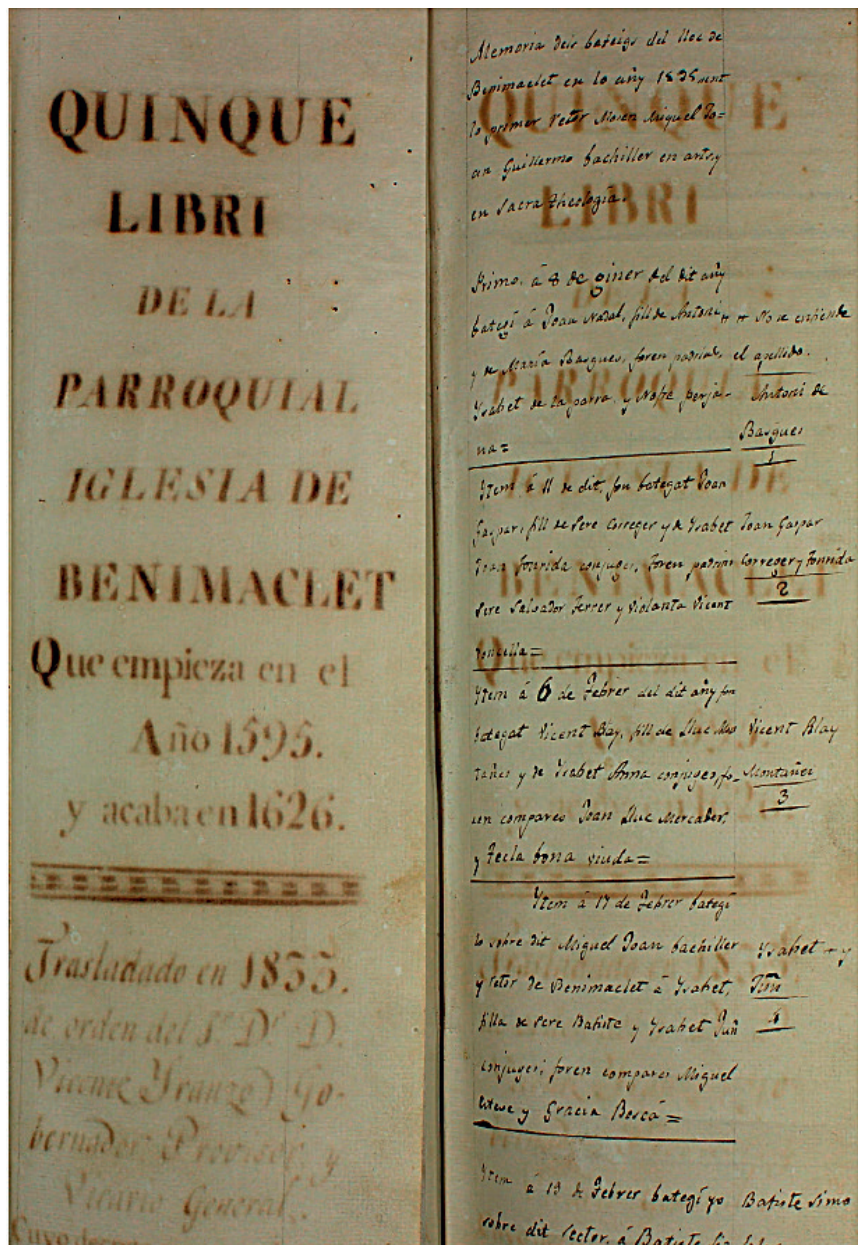
En 1595 he trobat la primera al·lusió als veïns que ocupaven les dues vivendes de l'alqueria. Es tracta de dues famílies de llauradors: Antoni Joli i Vicenta Perpiñà, la seua muller⁴¹; i Bernat Font i Viola Falcó, muller d'aquest⁴².

39 Arquebisbe de València (1569-1611); virrei de València (1602-1604).

40 Patriarca Llatí d'Antiòquia, càrrec existent en la església catòlica romana entre l'any 1098 i el 1964.

41 En 1638 els va néixer un fill: Antoni Jolí i Perpiñà. L'oficiant del bateig seria mosen Pere Royo, que havia succeït Guillermo de Moix com prevere rector de Benimaclet.

42 Tindrien un fill, Diego Gaudencio, i una filla, Caterina.

Quinque Libri: primeres anotacions de batejos a l'església del lloc de Benimaclet pel primer retor Miquel Joan Guillermo de Moix.

Memoria del bateig del lloc de
Benimaclet en lo any 1595 sent
lo primer pector Mosen Miguel Mo-
xin Guillermo Bachiller en arçy
en sacra theologia.

Primo, a 8 de gener del dit any
bateig a Joan Nadal, fill de Antoni + + No se entente
y de Maria Baquer, foren padrins el apellido.
Y abet de la parra, y No se perja Antoni de
Baquer

Primer bateig a l'església del lloc de Benimaclet el 8 de gener de l'any 1595.

A la llar de Bernat Font també s'allotjava Mathià Verger, català de Lleida, *criat* segons consta a la matrícula parroquial. Mossén Miguel Juan Guillermo de Moix, l'agost del 1599, donaria fe dels esposoris de Mathià i Isabel Agna Ribarroja, veïna de Benimaclet.

A les alqueries, que solien ser grans i espaioses, sovint s'allotjaven més d'una família i nombrosos parents. Ara bé, a la matrícula parroquial sols apareixen enregistrats aquells que han emprat l'església per alguna raó: bateig, casament, defunció. Es cert que també queden anotats els noms d'un grapat de persones relacionades amb l'esdeveniment; en el cas d'un batejat: els pares, els avis paterns i materns, la comare i el compare...

Més endavant, entre l'any 1648 i l'any 1661 l'alqueria romandria buida, perquè l'epidèmia de còlera que assolà el país entre els anys 1645 i 1648 anihilà els seus habitants, igual que va ocórrer als veïns d'altres alqueries de la contornada⁴³.

Passats eixos anys més greus de la pesta ja he manifestat que són huit generacions de llauradors arrendataris amb el cognom Marqués, els que han habitat l'alqueria.

Diego Marqués Colom (165 - 1713)	x⁴⁴	Joanna Batiste Ballester (- 1727)
Joan Bte Marqués Ballester (1694 -)	x⁴⁵	Vicenta Cuenca Estellés
Juan Marqués Cuenca (1723 -	x⁴⁶	Esperanza Font Romero
Vicente Marqués Font (1750 -	x⁴⁷	Vicenta Genovés Micó
Josef Marqués Genovés (1784 - 1844)	x	Tomasa Navarro Navarro (1787 - 1837)
Josef Marqués Navarro (1817 - 1877)	x	Ramona Sanchis Noguera (1815 - 1871)
Joan Batiste Sans Cuenca (1852 -	x	Dolores Marqués Sanchis (1854 - 1897)
Batiste Sanz Marqués (1890 - 1969)	x	Presentació Belenguer Belenguer (1895 - 1959)

43 Algunes ressenyes històriques indiquen que València, amb prop de cent mil habitants en 1585, descendí a trenta mil veïns en 1648, conseqüència de diferents fatalitats que tingueren lloc en un període de temps molt curt: la guerra de Germanies, l'expulsió dels moriscos el 1609 i la funesta epidèmia de còlera que acabà amb u de cada dos valencians.

44 Esposori el 18 de novembre del 1680 a l'església de Sant Esteve. L'oficiant Vicente Pascual Molina.

45 Casament el 4 de març de l'any 1717, a l'església de Sant Esteve, sent l'oficiant el vicari Pedro Garceràn.

46 Enllaç el 17 de setembre de l'any 1750 a Sant Esteve.

47 Esposori el 1776 a Sant Esteve.

Agost.

Yo mes en Miguel, Joan Guiller Mathia Verger
 mo de Moix, far fe com son es- ab
 posats Isabet Agna Ribarroja. Isabet Agna
 ab Mathia Verger catala de Ribarroja
 lleyda, com conta en virtut de 1.
 la llicencia del oficial Casanova
 dada a 16. de Juliol el dit any

Esposoris, l'agost del 1599, de Mathia Verger, veí de l'alqueria de la Carrasca, amb Isabet Agna Ribarroja veïna de Benimaclet.

Encara van nàixer dues generacions més a l'alqueria: Batiste, el meu pare (1919) i germans (Vicente, Presentació i Pepe); i jo mateix (1948) i la meua germana (1952).

A l'altra vivenda de l'alqueria, quan es produeix l'expropiació del Politènic, també hi viu un cosí del meu pare, Vicente Sanz, amb dos fills, un xic i una nena. Aquesta xiqueta seria la darrera persona que hi va nàixer a l'alqueria.

Es pot apreciar que al capdavant d'aquesta línia de l'arbre genealògic figura Diego Marqués, llaurador arrendatari de Benimaclet el

qual, segons documents consultats en diferents arxius, ja treballa les terres de l'alqueria al darrer quart del segle XVII, i ja viu en allà.

A la figura de Diego Marqués i els seus hereus en el segle XVIII dedicaré el següent apartat; però abans considere oportú guaitar les altres línies de parentat que trobem a l'alqueria al segle XIX.

D'entrada el cognom Sans o Sanz⁴⁸, ben significatiu a l'alqueria de Marqués durant el segle XIX, i també durant el segle XX fins a la ocupació de l'horta amb la construcció del Politècnic.

Algun escrit de principi del segle XX⁴⁹ fa referència a aquesta alqueria com la dels *germans Sans*; encara que pels veïns de La Carrasca hi era coneguda com l'alqueria de *Marquès*. Els germans Sans hi eren el meu besavi –Juan Bte. Sans Cuenca– i el seu germà (Vicent).

Han viscut a l'alqueria Marqués:

Francisco Sans (Quart de Poblet)	x	Luisa Císcar (Paiporta)
Juan Bta. Sans Císcar (Gestaltar, 1821)	x	Maria Cuenca Navarro (Benimaclet, 1822)
Juan Bta. Sans Cuenca (Benimaclet, 1852)	x	Dolores Marqués Sanchis (1854 – 1897)
Batiste Sanz Marqués (1890 – 1969)	x⁵⁰	Presentació Belenguer B. (1895 – 1959)

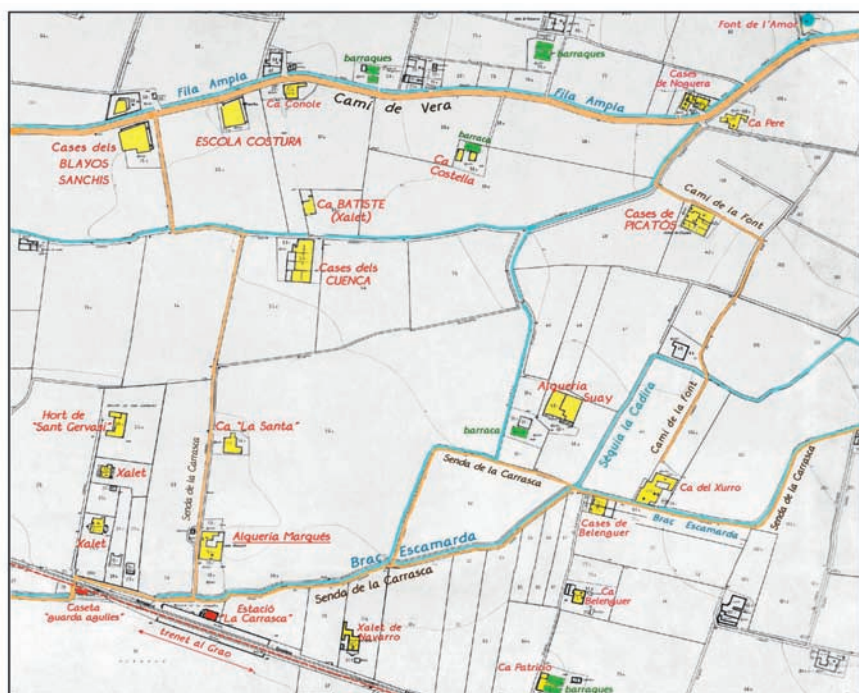
48 Es de suposar que el efecte de les pressions del arquebisbe Mayoral (Edicte eclesiàstic de 1746) sobre els retors, per tal d'impedir l'ús del Valencià i inclús modificar els noms i cognoms apropant-los al castellà, ja eren ben patents a la segona meitat del segle XVIII.

49 “Camins, alqueries i barraques de Benimaclet”, apunts confeccionats per Juan José Calatayud amb motiu de les festes del Crist i dels Sants Patrons de Benimaclet de l'any 1987.

50 Els meus iaïos.

L'altre llinatge nuat a l'alqueria és el dels Belenguer, cognom que aplega a l'alqueria amb la meua iaia Presentació

Família nombrosa de nou germans, *Belenguer i Belenguer*, escampats arreu de l'horta de Benimaclet: *Casa el Marro* en el camí de les Fonts, molt a prop de Benimaclet; les barraques de *Caldera* al camí Farinós; casa *Costella* vora el camí de Vera. Seguint per la senda de la Carrasca en direcció a la mar trobaríem els xalets del tio José i del tio Batiste a la vora de la séquia Escamarda; la casa i la barraca on van nàixer tots els germans hi vivia el germà major, el *tio Micalet*; un poc més endavant la casa del *tio Rafelet*⁵¹. Un altre germà, el *tio Antonio*, hi vivia al Cabanyal.

Els voltants de l'alqueria Marqués en el plànol de l'Institut Geogràfic i Cadastral (1929-1944).

51 L'oncle Rafelet que era el menut dels huit germans de la meua iaia, va coincidir amb el meu pare, que aleshores tindria 18 o 19 anys, en el front d'Aragó (a Casp) i Catalunya (a Lleida), en la mateixa companyia de militars republicans.

Del tio José, un bon fuster aleshores, recorde l'acomiadada al port de València quan van migrar, ell i la seua família, a Brasil; seria a mitjan anys cinquanta. Molts anys després, per sant Josep, tornarien a València per veure a germans i familiars, aprofitant el *vaixell faller*. Un creuer que precisament s'organitzava perquè les famílies emigrades pogueren gaudir un parell de setmanes amb els familiars d'ací. Hui els fills, nets i besnets viuen a Sao Paulo.

Per finalitzar els comentaris al voltant d'aquest cognom tan estès als darrers segles a l'horta –sembrada de famílies Belenguer des de Benimaclet fins a la vorera del Cabanyal– afegiria que, malgrat ser el mateix cognom Berenguer i Belenguer, al nostre imaginari Berenguer seria sinònim de noblesa, poder i riquesa⁵², mentre que el cognom Belenguer, tan proper a nosaltres, estaria lligat a les famílies humils del nostre entorn; de llauradors sense terres pròpies, molt sovint habitants de les pobres barraques que farciren l'horta de la Carrasca al segle XVIII coincidint amb un important increment del valor dels productes agraris de l'horta i, per tant, una gran necessitat de mà d'obra.

52 Reis d'Itàlia, comtes de Barcelona i primers repobladors del Regne de València al segle XIII. Nombrosos Berenguer que ocupen llocs importants a les diferents institucions. A títol d'exemple dos casos concrets: Bernat Berenguer jurat de la ciutat de València en 1341; o el canonge Berenguer Gombau, bisbe de Calvi (Itàlia) l'any 1544 (pàg. 202 de la "Consueta de la Seu de València dels segles XVI-XVII"). Monografia de la transcripció de Xavier Serra Estellés i Joaquim Mestre Martí.

Les barraques de Caldera, en el camí Farinós.

Diego Marqués, llaurador arrendatari de Benimaclet

Nascut en la dècada de 1650⁵³ és el primer avantpassat amb el cognom *Marqués* del qual he trobat constància que va viure a l'alqueria de la Carrasca.

Diego Marqués, encara que llaurador veí del paratge regat per la séquia de la Rambla prop del Cabanyal, era feligrés de la Parròquia del lloc de Benimaclet. En 1701 fou *obrer major* de la confraria dels Sants de la Pedra, i em consta⁵⁴ que va fer un préstec a la Parròquia per a daurar el retaule dels Sants.

També el seu hereu, Joan Baptiste Marqués, nascut el 1694, fou jurat per part de les alqueries⁵⁵ en la *Obreria Major de la Nostra Senyora*, i va col·laborar en la construcció del campanar nou i definitiu de l'església de Benimaclet.

53 Desconeguda la data exacta de naixement.

54 Protocol Notarial 7638 de l'any 1713 del notari Francisco Ceres.

55 No oblidem que al lloc de Benimaclet l'importància de les alqueries durant el segle XVIII encara era considerable: l'any 1699 Benimaclet sumava 45 cases al poble i 20 alqueries i dos barraques a l'horta.

“En 1724 es pren la decisió per la junta de l'Obreria, que se anara a arrancar pedra y portecharla esta, per a son cas y lloch dispondre torreta o campanar para collocar les campanes. Y per dasó nomena la junta –i el rector confirma– a Vicent Greses, justícia al present, y a Berthomeu Moreno, jurat per part del Poble; y per part de les alqueri- es a Macià Roca, Miguel Serra y Joan Marqués”.

A l'arxiu de l'església del Patriarca, en el Protocol Notarial esmen- tat abans del notari Francisco Ceres, de l'any 1713, any de la mort de Diego Marqués, es poden llegir diversos documents els quals confirmen que a l'alqueria ja habitava Diego en aquest escenari temporal de finals del segle XVII i principis del XVIII.

Als nostres efectes considerem especialment valuosos els docu- ments que el notari defineix com a *escriptura de promesa* i, el que titula *escriptura d'obligació de renúncia*.

L'escriptura de promesa és un acord per escrit, mitjançant el qual Batiste Peleguer, marit de la filla major de Diego Marqués⁵⁶, es compromet a conrear, atenint-se a *l'ús i costum de bon llaurador*, els camps que Diego Marqués té arrendats, davant la infermetat greu que aquest pateix i que l'impedeix treballar. Peleguer, la seua muller i la filla també es traslladen a viure a l'alqueria.

L'escrit especifica que el tal Peleguer “té obligació de conrear tant les terres d'en Rodrigo Caballero⁵⁷, com les terres de l'alqueria del Clero de Sant Nicolau” al paratge de la Rambla, de les quals Diego Marqués és arrendatari.

56 Calia l'acord i la signatura del marit, ja que la muller no tenia aptitud legal per a signar drets o obligacions.

57 Les terres de l'alqueria de Caballero, just al principi de la senda de la Carrasca, molt a prop de Benimaclet.

També apareix la despesa de l'arrendament que es liquida a la clerecia de Sant Nicolau: 75 Lliures el desembossament en Nadal del 1712 i un altre tant en sant Joan del 1713.

Quantitats que, així mateix, hem trobat registrades al *Libro de Colecta, Censos y Casas del Clero de San Nicolàs*⁵⁸.

Pel que fa a l'escriptura de *obligació de renúncia*, aquesta exigeix que les quatre filles majors de Diego Marqués, i amb el consentiment de llurs respectius cònjuges, renunciïn a la seua part de la herència en favor del germà Joan Baptiste i de la germana menuda, Thomasa, tots dos menors d'edat —llavors la majoria d'edat es reconeixia als 24 anys—.

Sobre Joan Baptiste recauran, a curt termini, tots els drets i obligacions com arrendatari de les terres i l'alqueria.

Una mostra més de la preferència del pare pel fill baró es que, Joan Baptiste, fou batejat a l'Església de Sant Esteve, en la famosa pica Baptismal de Sant Vicent, i no en la parròquia del Lloc de Benimaclet on foren batejades les seues cinc germanes. A més, el seu padrí de bateig és un *beneficiari* —el prevere Pere Costa— del Clero de Sant Nicolau, la Clerecia que si encara no hi era la propietària de l'alqueria i de les terres ho seria pocs anys després.

Seguint aquesta recerca dels arxius, he trobat documentació relacionada amb els descendents de Diego Marqués, els quals continuaren habitant l'alqueria i treballant les seues terres.

Una font valuosa al respecte és el magnífic treball, ja citat abans, del Dr. Domingo Gadea editat amb el títol *Relació històrica estadística de totes les parròquies de l'Arquebisbat de València*, l'any 1793.

58 Arxiu del Regne de València.

A la pàgina 169 de l'esmentat volum es pot llegir que a l'alqueria, denominada llavors del Clero de Sant Nicolau, habita el llaurador Vicent Marqués i la seua família. Es tracta de Vicent Marqués Font, besnet de Diego Marqués.

Diego Marqués mor a l'octubre del 1713 i pocs mesos abans, considerant que està aplegant al final del camí, ell o els seus pròxims decideixen posar en ordre els assumptes pendants. Entre d'altres la resolució d 'un préstec de 500 Lliures a la parròquia de Benimaclet –*censal redimible*⁵⁹– i de diverses cartes de pagament.

El notari Francisco Ceres escriptura aquestes actes, totes amb data de 22 de juliol del 1713; els testimonis que figuren hi són Raymond Ceres, rector de la parròquia de Benimaclet, i Manuel Navarro llaurador de la partida del Cabanyal. (Annex 3: les *últimes voluntats* de Diego Marqués)

Però Diego Marqués, curiosament, encara donarà que parlar després de mort.

Al seu testament, diguem-ne *espiritual*, havia deixat per a les obres pies de la Parròquia del lloc de Benimaclet dues-centes lliures de capital, i cent vint sous anyals de pensió per a la celebració de diferents *Misses i Aniversaris per l'ànima de Diego Marqués i els seus*.

L'escriptura testamentària era del 1713 però, anys més tard, en el 1785, el titular de la parròquia, el prevere Diego Calvo, decideix pel seu conte bescanviar aquest capital de dues-centes lliures per

59 Censal (préstec): era freqüent que llauradors adinerats, a més dels ingressos per l'activitat agrícola, generaren censals (préstecs) que els hi rendien un benefici anyal important. El 7,5% era el interès habitual dels censals i aquests es podien heretar o donar als fills quan es casaven. Es deien "redimibles" perquè no eren a perpetuïtat . Es podia "quitar" un censal: pagar el deute.

una cafissada de terra d'horta a la partida de la Rambla. Ja hem assenyalat anteriorment el bon negoci que era la inversió en terres d'horta.

Malauradament per a ell, la manipulació de l'escriptura d'*alçament* del censal i *càrrec del nou censal*, és perpetrada pel rector de Benimaclet, Diego Calvo⁶⁰, sense la llicència necessària del Tribunal de la Cúria Arquebisbal de València, ometent el registre de l'escriptura en el *Oficio de Hipotecas* i estalviant-se el pagament corresponent.

De mode que la Hisenda de l'Arquebisbat, després de una reprenhenda verbal, l'obliga a fer una nova escriptura –*Auto de vista del 1785 de la Curia Arzobispal de València*–, signada pel jutge Reverend Sr. D. Carlos Cipriano Marín⁶¹ i pel notari D. Francisco Salcedo de Abarca. A més, les despeses de la nova actuació notarial seran a càrrec del dit rector de la parròquia de Benimaclet.

60 A favor d'aquest retor, Diego Calvo Sans, hem de dir que desobeint l'Arquebisbe Mayoral, continuà utilitzant el Valencià en els registres parroquials fins al 1800, any de la seua mort.

61 Reverendo Sr. D Carlos Cipriano Marin, Presbítero Dr. en ambos Derechos, abogado de los Reales Consejos y del Colegio de la Presente Ciudad, Catedrático de Instituciones Canónicas en la Universidad Literaria de la misma, Provisión Oficial y Vicario General interino de esta Diócesis.

Els *amos* de l'alqueria i de les terres

Sobre els propietaris de l'alqueria he trobat informació bastant consistent a la matrícula parroquial de Benimaclet, però encara així ha estat difícil encaixar els cognoms i les dates, especialment als segles XVII i XVIII.

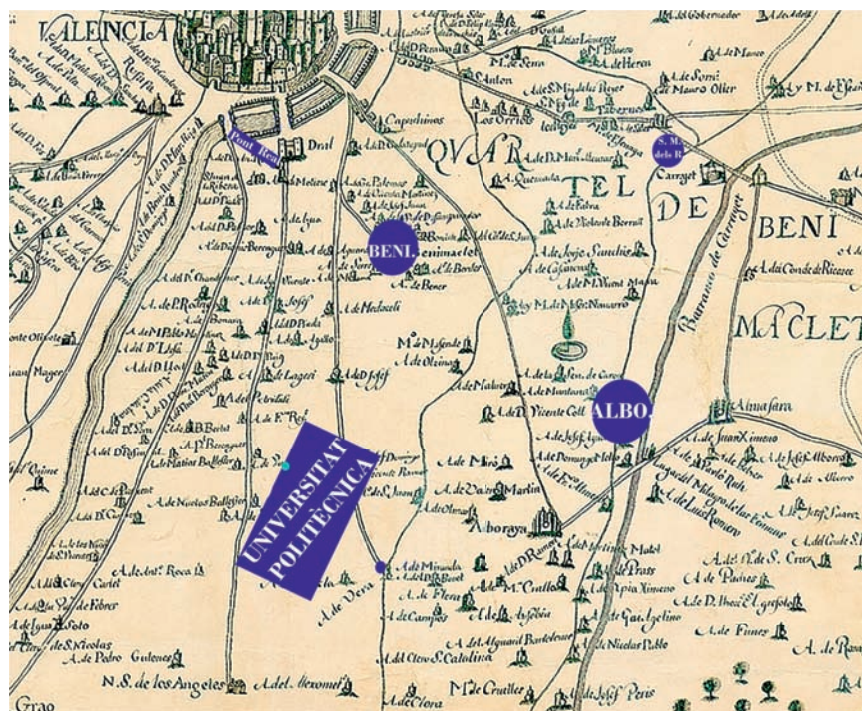
Berenguer

Ja he assenyalat abans que en 1595 l'alqueria de la Carrasca, d'acord amb els documents consultats⁶², era propietat dels Berenguer. Joan seria el propietari d'una part de l'alqueria i Bernat Berenguer seria l'amo de l'altra vivenda.

També el plànol de Francisco A. Cassaus ens proporciona una empremta valuosa, el nom de Berenguer tocant el gravat de l'alqueria⁶³.

62 Matrícula parroquial de Benimaclet.

63 Al plànol de Cassaus els pobles figuren amb una agrupació de torres que flanquegen un cercle central, mentre que les alqueries es representen amb una sola torre, però també incorpora el cercle.

Quarter de Benimaclet del plànol de F.A. Cassaus editat l'any 1695; amb la senyalització de l'àrea que actualment ocupa la Universitat Politècnica i el punt on es trobava l'alqueria Marquès.

El treball precís de sobreposició de plànols⁶⁴ de diferents escenaris temporals que hem confeccionat així ens ho mostra.

Morales

El 1639 és Vicent Morales, *cavaller* de Benimaclet, l'amo d'una de les dues vivendes que conformen l'alqueria.

Sobre aquest Vicent Morales, fill de Vicent Morales i de Joanna Anna Vicent tots dos del lloc de Benimaclet, es pot trobar bastant informació als arxius⁶⁵. Entre altres curiositats es pot llegir que Morales fill es va casar en 1615 amb Ursula Montañana, sent el

64 Germà Lloris ha estat l'artífex.

celebrant de les noces mossén Ignacio Siurana de l'església de Sant Esteve, doncs casualment el titular de la parròquia de Benimaclet, Blay Bonaval, aleshores estava malalt.

Agramunt

A finals del segle XVII l'alqueria, o una part d'aquesta, està registrada a la diòcesi com alqueria d'Agramunt. Segons els indicis es tractaria del doctor Agramunt de Sisternes .

Gutierrez

Però coincidint amb el mateix escenari temporal, darreries del segle XVII i començament del XVIII, l'amo d'una part de l'alqueria seria un tal Sebastià Gutierrez o Guterres.

Una referència al respecte es pot trobar a la Matrícula Parroquial de Benimaclet (Q.L. 1741-1790). Al mencionar la propietat de l'alqueria diu: "alqueria del Clero de San Nicolás Bisbe, àlias de Gutierrez".

També el cognom Gutierrez el trobem flanquejant una altra alqueria, la de la Mare de Déu dels Desemparats, *àlies de Guterres*. Ubicada en la *partida de Capuchinos*, en ella hi viu la família de Dimas Senent en 1738.

Però qui era Gutierrez? La curiositat, quasi tafaneria, ens ha conduït a consultar un treball magnífic de recerca i interpretació realitzat per Xavier Serra Estellés i Joaquim Martí Mestre al voltant de *La Consueta de la Seu de València, del segle XVI*⁶⁵.

65 Q.L. 1615, foli 107, de la parròquia de Benimaclet

66 La "Consueta" ens dóna idea de l'activitat, quefers i ocupacions que devia dur a terme el sot sagristà (pàg. 181); del text es pot deduir que aquests beneficiaris de la Seu tenen fàcil accés als bens en mans del clergat.

A la pàg. 184 es pot llegir: “Gutérrih, Gutierres o Guterris arxiver de la Catedral, sot-sagristà de 1605 a 1627”. Les anotacions als marges de la *Consueta* de mà de Gutérrih són innumerables. Hauria de tindre una posició econòmica folgada: “...mossén Martí Belda, beneficiat en Bocairent, mon criat...”

A la pàg 202 de la *Consueta* també apareix un altre Gutierres que podria ser fill o descendent del mencionat Sebastià i, perquè no, titular de l'alqueria de la Carrasca.

Confesse que, en aquest punt, m'he deixat arrossegar per la imaginació o, encara pitjor, per la especulació.

És cert que mercès a la recerca d'aquest cognom, Gutierres, he descobert la existència de la *Consueta de la Seu* i el magnífic treball realitzat per Xavier Serra i Joaquim Martí d'interpretació d'aquest valuós document del segle XVI.

Clergat de Sant Nicolau Bisbe

En 1740, en plena febre d'acopi de cases i terres pels diferents clergats, l'alqueria de la Carrasca i les huit cafissades i mitja d'horta que li pertanyen estan en mans de la Clerecia de Sant Nicolau.

Encara que és probable que la compra de l'alqueria pel clergat fora anterior, perquè en 1712 ja es registrava⁶⁷ al llibre d'administració de sant Nicolau un pagament del *rendo*, dut a terme per Diego Marqués com arrendatari de l'alqueria.

Almenys pel que resta del segle XVIII l'alqueria romandrà en mans d'aquesta clerecia.

⁶⁷ Ja esmentat a la pag. 65.

Serà el procés de desamortització, quasi amb tota seguretat la desamortització de Madoz de 1855, el responsable de la confiscació d'aquests béns del clergat de Sant Nicolau, amb l'exclaustració dels clergues i posterior venda de l'immoble i de les terres.

Puchol

No disposem de la data de venda d'eixos béns per l'Administració, el que sí que sabem és que a mitjan del segle XIX l'alqueria de la Carrasca i els horts ja són propietat de Vicente Puchol, veí de València amb domicili al carrer Colom.

Influència dels esdeveniments polítics, econòmics i socials sobre la titularitat de les terres

És bastant evident que determinades circumstàncies que ocorren entre els segles XVI i XIX provocaren, o almenys afavoriren, alguns canvis en la propietat de les terres i de les alqueries.

En primer lloc, la gran disponibilitat de diners de la clerecia que permeté el desmesurat acaparament (amortització) de terres per les diferents ordes religiosos (s. XVI a XVIII).

Més tard, a les acaballes del segle XVIII i primera meitat del segle XIX, el procés de desamortització, del qual trauran profit la burgesia i classes benestants que podran accedir a la compra de les terres d'horta i alqueries desamortitzades.

També influïran algunes modificacions en els models de possessió i explotació de la terra, en especial el reemplaçament del cens

emfitèutic per l'arrendament, el qual farà més rendible i segur el cobrament del cànon.⁶⁸⁻⁶⁹

a. acaparament de terres per la clerecia (segles XVI a XVIII)

Encara que al segle XVI es comprova que l'Església i les comunitats religioses posseeixen una part de les alqueries de l'horta⁷⁰, és particularment durant els segles XVII i XVIII quan les clerecies, disposant d'importants quantitats de diners obtinguts de donacions i del cobrament de serveis religiosos –els aranzels dels diferents serveis funeraris i els drets de sepultura eren una de les principals fonts d'ingressos, especialment a les esglésies situades en les zones més riques de la capital, com per exemple Sant Joan del Mercat⁷¹– destinen aquest capital a la compra de les millors cases, alqueries i terres d'horta.

És el negoci més rendible, i les preferències de compra es localitzen a les zones de regadiu pròximes a la capital: els quarters de Benimaclet, Russafa, Campanar i Patraix; també als voltants d'altres urbs importants com ara Xàtiva, Gandia, Oriola...

A més, un canvi en la estratègia inversora contribuirà a augmentar encara més aquest patrimoni tan considerable. Com que els censos

68 Mariano Peset, pàg. 27, pròleg de "Feudalidad, Burguesia y Campesinado en la Huerta de Valencia". J. L. Hernández y Juan Romero, 1980.

69 J.L. Hernández y Juan Romero, exposen: "en los censos emfitéuticos existe un dominio compartido de la tierra, con un propietario eminente – el clero o el señor – y otros, los enfiteutas, que eran detentadores del dominio útil y pagaban unos censos – muy bajos – en dinero; estos enfiteutas, entre los que encontramos nobles propietarios de la ciudad i campesinos, tenían a su vez las tierras cultivadas directamente o cedidas en arrendamiento. Pàg. 103 de "Feudalidad, Burguesia y Campesinado en la Huerta de Valencia

70 El clergat de santa Caterina posseeix una alqueria entre el molí de Vera i la mar; el clergat de sant Joan una pròxima a Alborà i altra prop de Benimaclet; també l'alqueria de la verge dels Desemparats, al camí de Benimaclet.

71 "Patrimonio Eclesiástico y Amortización en Valencia. La Catedral y sant Joan del Mercat. s. XVIII". Javier Palao, 1993.

emfitèutics –relació contractual a llarg termini (una, dues o tres vides) pel qual el propietari cedeix el domini útil d’una casa o unes terres a un llaurador, a canvi del pagament anyal d’un cànon o rèdit– cada vegada generaven menys ingressos i amb menys garantia de cobrament⁷², se substitueix aquest model antic de possessió dels béns, per la possessió de les terres i les cases en propietat; i mitjançant l’arrendament d’aquests aconseguiràn més rendibilitat i seguretat de cobrança.

Les intencions de la clerecia són clares: substitució dels títols de propietat *empenyorades* pels de propietat a títol absolut; es confirma un procés que cerca una més gran rendibilitat dels bens que es posseeixen.

A l’horta de Vera, el resultat del procés d’acaparament de terres per la clerecia és desmesurat, fins al punt que al segle XVIII més d’un terç de les alqueries de Benimaclet estan en mans eclesiàstiques.

A la Partida del Assegador de Vera trobem:

Alqueria del Convent del Carme, hi viu Manel Farinós.

Alqueria del Convent de les Dominiques, hi viu Marià Monrós.

Alqueria del Clero de San Martín, hi viu Josef Rivera.

A la Partida de La Mar, de Vera:

Alqueria del Clero de Sant Joan del mercat, hi viu Josef Sàncnis.

Alqueria de la Cartotxa de Porta-Coeli, hi viu Bertomeu Coll.

Alqueria del Clero de Sant Nicolau, hi viu Vicent Marqués.

72 L'emfiteuta sovint no conreava les terres del "senyor" directament, el que feia era entregar-les en arrendament a altres llauradors, carregant sobre les espatlles d'aquests les rendes, en diners o espècies, que podien ser tan dures o més que les rendes senyorials. Mariano Peset, pag. 21 de "Feudalidad, Burguesia y Campesinado en la Huerta de Valencia. J.L. Hernández y Juan Romero, 1980.

A la Partida de Vera, tornant al poble de Benimaclet:

Alqueria (una altra) de les religioses Dominiques, hi viu Batiste Ximeno.

Alqueria del Peu del Benefici de sant Esteve, hi viu Francesc Rives.

Alqueria de la Congregació de sant Felip Neri, hi viu Maties Giner.

Alqueria del Real Hospital de València, hi viu Joan Ruiz.

La casa –o alqueria menuda– del sant Hospital de València, hi viu Vicent Ruiz.

La clerecia, alhora que adquiria la propietat dels béns, cases i terres, permetia que les famílies de llauradors continuaren ocupant les alqueries i barraques i llaurant els camps, a canvi d'un arrendament anyal.

Sovint els llauradors posseïdors d'algun tros de terra havien de vendre, obligats per les circumstàncies: males collites, preus ruïnosos, les guerres o les malalties. De manera que era freqüent que els xicotets propietaris acabaren treballant els seus camps però ara com arrendataris.

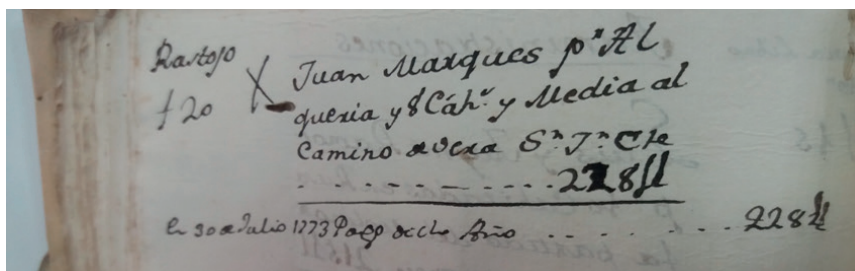
En el context d'aquest escenari que acabem de descriure, l'alqueria de la Carrasca passaria a ser propietat de la Clerecia de sant Nicolau Bisbe i Diego Marqués i els seus hereus romandran llauradors arrendataris de les terres, i a més viuran a l'alqueria.

He trobat a l'Arxiu del Regne, diversos documents que donen fe del règim d'arrendament al qual estava sotmesa aquesta família de llauradors de cognom Marqués al segle XVIII.

Ja havíem esmentat el “Libro de Administración del Clero de San Nicolás” que recull l'import de *la renda* que ha de pagar Diego Marqués, per l'alqueria i les terres, els anys 1712 i 1713.

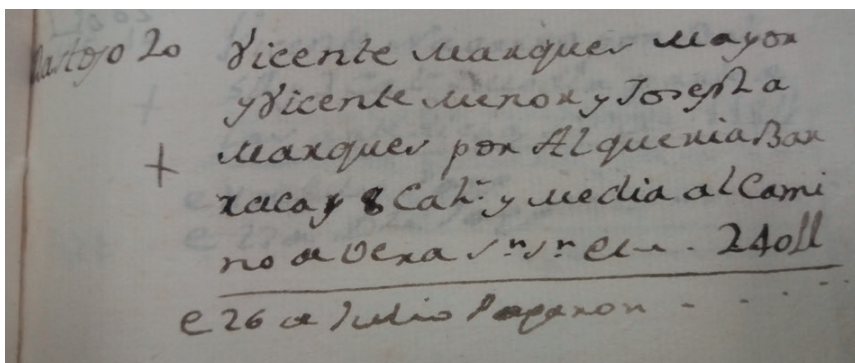
Més endavant, el 1773, al volum “Libro Clero 3570: Colecta de Censos y Casas del Clero de San Nicolás” trobem la següent anotació, al foli 20:

Juan Marqués Cuenca, por Alqueria y 8 cahizadas y media al Camino de Vera, en San Juan⁷³⁻⁷⁴, el 30 de julio de 1.773, 228 Libras, pago del año.

Parto 20 X Juan Marques p^a Al
 queria y 8 Cah^a y Media al
 Camino a Vera S^a J^a Cl^a
 ----- 228¹
 el 30 de julio 1773 Pago de la Año ----- 228¹

I en l'any 1787 ja apareix com pagador el fill de Juan, Vicente Marqués Font. A l'alqueria i les terres s'afegeix una barraca i l'import són 240 lliures.

Parto 20 Vicente Marques Mayor
 y Vicente menor y Josefa
 + Marques por Alqueria Bar
 raca y 8 Cah^a y media al Cami
 no a Vera S^a J^a Cl^a - 240¹

 el 26 de Julio Pagon -----

73 Estaria estipulat el pagament per sant Joan, el 24 de juny; encara que es liquidés altra data, el 30 de juliol en aquest cas.

74 Al segle XVII el pagament dels drets (“rendo”, censals..) s’acostumava a fer per sant Joan (24 de juny), just quan es cobrava el forment; en èpoques anteriors es pagava per sant Miquel (finals de setembre), quan la verema del vi, moment en què les famílies disposaven de diners.

b. desamortització i compra de terres per la burgesia

Desamortització

Al segle XVIII, els Borbons pretenen limitar el poder i riquesa de l'Església i, amb aquesta finalitat, la *Corona* tracta de confiscar molts béns adquirits pel clergat, i també restringir les llicències de compra⁷⁵. En l'antic Regne seran les actuacions del Jutjat d'Amortització les que intentaran controlar de forma activa la propietat eclesiàstica.

En realitat a la monarquia no l'importava, ni poc ni molt, que el clero comprés terres i alqueries; el que perseguia llavors era recaptar diners⁷⁶ amb la venda dels béns desamortitzats. I també augmentar els ingressos de la Corona procedents dels impostos; la clerecia no hi pagava impostos a l'hora de comprar terres o d'altres bens.

No vaig a entrar a descriure les diferents etapes desamortitzadores de finals del segle XVIII i primera meitat del segle XIX —amortització de Godoy en l'any 1798, de les Corts de Cadis en 1814 i del trieni lliberal, de Mendizábal en 1837 o de Madoz en 1855—; per fer-nos una idea molt clara sobre la lluita entre l'església i la monarquia al voltant de la propietat de la terra i de les cases, i sobre les actuacions del Jutjat d'Amortització, institució foral valenciana activa en el control de la propietat eclesiàstica, és molt recomanable llegir a Mariano Peset⁷⁷⁻⁷⁸. I també són molt il·lustratives les publicacions sobre la desamortització del professor de la Universitat de València Juan Brines Blasco⁷⁹.

75 Mariano Peset. Pròleg de "Patrimonio eclesiástico y amortización en Valencia; la Catedral y la parròquia de Sant Joan del Mercat (s. XVIII)" de J. Palao, 1993, pág.15.

76 Felip V necessita diners per a comprar voluntats, armament i hostes que li permeten guanyar la guerra als Carlins.

77 Mariano Peset. Catedràtic de Història del Dret i de les Institucions. Universitat de València.

78 Pròleg de Mariano Peset (pàg. 13 a 18).

79 Desamortització eclesiàstica en el País Valencià", "Reforma Agraria y Desamortización en la España del siglo XIX". Juan Brines , Universitat de València.

Malgrat la forta oposició i tota mena de estratègies per a evitar el control⁸⁰, el resultat del procés desamortitzador és molt significatiu, puix la superfície d'horta en mans de la clerecia quedaria força minvada, en especial després de les actuacions de la desamortització de Mendizábal del 1837. I quasi desapareixeria amb la promulgació de la Llei de Desamortització de Madoz el 1855, que ja afectaria plenament a aquests propietaris⁸¹.

Els compradors dels béns desamortitzats

Sovint els compradors dels béns desamortitzats són les famílies de la burgesia mercantil de la ciutat de València, les quals a partir de la segona meitat del segle XVIII gaudeixen d'un ferm increment de rendes procedents del comerç de productes agraris.

La forta demanda de productes del camp dinamitzaria la producció a l'horta⁸² i la demanda de jornalers per a treballar la terra, fins al punt que als voltants del 1770 s'aprecia un significatiu augment de barraques per acollir els nous jornalers i llurs famílies.

De comú els compradors adquireixen les finques grans que havien estat en mans de la clerecia —béns eclesiàstics desamortitzats—; i compren també els camps dels xicotets llauradors pròxims a la capital, els quals, com que no poden fer front a les despeses, han de vendre i, en el millor dels casos, passen de ser propietaris a treballar les terres com arrendataris.

80 Ocultació de béns i valors, i fins i tot amenaces d'excomunió als funcionaris del jutjat d'amortització.

81 Burriel, E. La Huerta de Valencia. Zona Sur. Diputación de Valencia 1971.

82 Malgrat que, com ocorre encara hui, el "marge" o benefici que el comerciant obtenia dels productes agraris era considerable, mentre el preu que aquell pagava al productor solia ser ínfim.

A propòsit d'aquesta llastimosa situació del llaurador, he volgut recollir un comentari de Cavanilles⁸³ que copie literalment:

“Si los frutos que el labrador recoge en recompensa de sus trabajos quedasen a favor de los pueblos, reynaria en casi todos ellos la abundancia y la felicidad. Por desgracia se reparten las cosas de tal modo, que el cultivador carga con el trabajo, y otros perciben la mayor parte de los frutos. Pocos le quedan al arrendatario despues de pagar los derechos a la Iglesia, al Estado y a los señores territoriales, y despues de satisfacer los arriendos, que se aumentan continuamente...”

Després dels esdeveniments que han afectat la propietat de la terra als darrers segles, i dels quals hem fet un succint relat, trobem que a mitjan del segle XIX, la noblesa⁸⁴ i la burgesia de la ciutat de València tenen a les seues mans una bona part de les terres de l'horta, les quals són treballades sota el règim d'arrendament; altra part significativa de terres pertany a l'església, minvada amb la desamortització. La escassa superfície restant estaria en mans dels llauradors⁸⁵.

En l'annex 4 es pot examinar un paradigma de compra de terres: el comprador és el cònsol americà en València, i el que fa de corredor és Thomas Trénor, possiblement el primer de la nissaga dels Trénor a València.

Reprenent el cas que ens ocupa, l'alqueria de la Carrasca, no és difícil imaginar que aprofitant aquesta via d'exclaustració i venda

83 “Las observaciones sobre la Historia Natural, Geografía, Agricultura, Población y Frutos del Reyno de Valencia (Madrid, 1795-1797)

84 Mariano Peset: “la noblesa practica la endogàmia, perpetrant els matrimonis calculats”. “Davant llurs dificultats econòmiques, busca en el matrimoni la reunió de les seues fortunes, acumulant progressivament la propietat a les seues mans”. La burgesia de les ciutats segueix les mateixes tendències tractant de semblar-se a la noblesa, adquirint terres i títols.

85 Pròleg del professor Mariano Peset (pàg. 9 a 28) a “Feudalidad, Burguesía y Campesinado en la Huerta de Valencia” de José Luis Hernández y Juan Romero, Premio “Senyera” 1979.

En la segona meitat del segle XVIII la forta demanda de productes del camp dinamitzaria la producció de l'horta i per consegüent la demanda de jornalers. El nombre de barraques augmentaria significativament per acollir els nous jornalers i les seues famílies. La fotografia és dels inicis del segle XX.

dels béns desamortitzats, al segle XIX la propietat de l'alqueria i dels seus horts anara a parar a mans d'una de les famílies de la burgesia valenciana.

Ja havíem avançat que la desamortització de Madoz del 1855 probablement seria la responsable de la confiscació d'aquests béns del clergat de sant Nicolau –l'alqueria i les 8,5 cafissades de terra–.

Desconeixem la data en la qual l'Administració es va desfer d'aquests béns; sí que tenim constància –mitjançant la llibreta

d'arrendament⁸⁶ – que a l'inici del segle XX l'alqueria de la Carrasca i els horts ja són propietat de Vicente Puchol amb domicili al carrer Colom de València.

Els titulars d'aquesta família de la burgesia valenciana que figuren a la llibreta d'arrendament al llarg del segle XX, són:

1908	Vicente Puchol Sarthou
1952	Emilio Puchol Miquel
1963	Jose Puchol Miquel
1971	Puchol Montis ⁸⁷ (germans)

He trobat que el segon cognom, “Montis”, dels germans Puchol, procedeix de Maria Cocepción Montís i Moragues, la cinquena Marquesa de la Bastida (1924-1989), la qual s'havia casat amb Jose Puchol i Miquel, propietari amb el seu germà Emilio de l'alqueria de la Carrasca i de les fanecades annexes; alqueria i terres que, tal com hem comentat, havien estat anteriorment en mans de la clerecia de Sant Nicolau.

En l'annex 5 es pot llegir la relació dels titulars del Marquesat de la Bastida des de la seua creació pel borbó Carles IV l'any 1791.

No vull finalitzar aquest apartat sense manifestar que he dubtat en algun moment sobre l'origen del darrer nom pel qual es coneixia l'alqueria: “Marqués”.

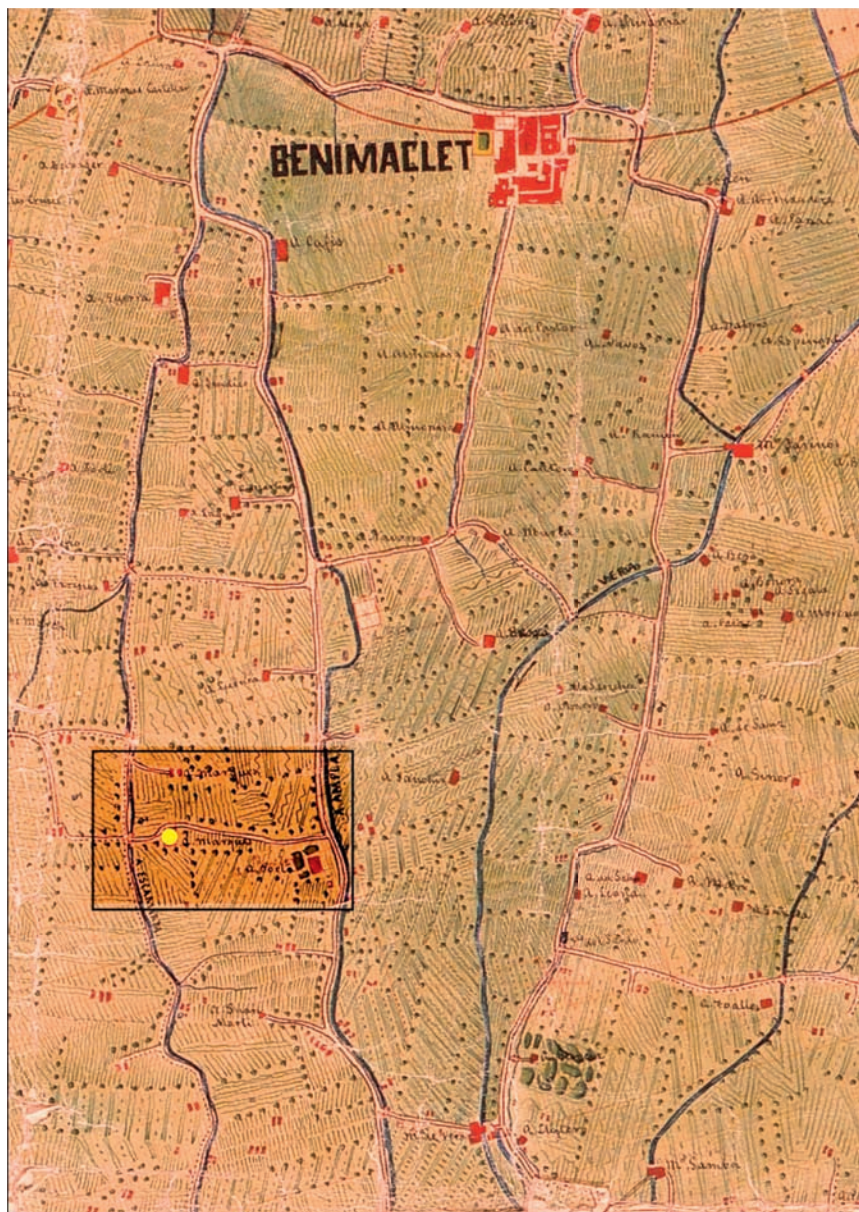
86 La darrera llibreta on apareix Puchol com a propietari i el meu besavi com arrendatari, s'enceta el 1908. Però hi havia una altra llibreta anterior extraviada, de la mateixa manera que es perderen nombroses eines i records en el desastre que va provocar el derrocament precipitat de l'alqueria.

87 Fills de José Puchol Miquel i de Maria Concepción Montis i Moragues, V. Marquesa de la Bastida

És cert que la família Marqués visqué a l'alqueria al llarg de 300 anys, des de la segona meitat del segle XVII fins l'any 1972, mentre que el vincle entre el darrer propietari de l'alqueria i el Marquesat de la Bastida s'inicia ben entrat el segle XX, amb el casament de Jose Puchol i la marquesa, Maria Cocepción Montis.

Però el que ha estat definitiu per confirmar que l'origen del nom d'alqueria Marqués és el cognom de la família dels meus avantpassats, i no el títol nobiliari dels propietaris als darrers 30 anys, és l'examen del plànol de "la ciutat de València i voltants de la Campanya Topogràfica de 1882".⁸⁸ Al mateix, i en aquest escenari temporal, ja apareix l'alqueria amb el seu nom: "casa Marqués".

88 Del plano de Valencia y sus alrededores. Ponce de León/Tamarit/Bentabol/González. 1883.

Plànol de València i voltants en l'any 1883. Ponce de León/Tamarit/Bentabol/González. Senyalització de "casa Marqués" sobre el plànol (Germà Lloris).

L'alqueria de La Carrasca al segle XX

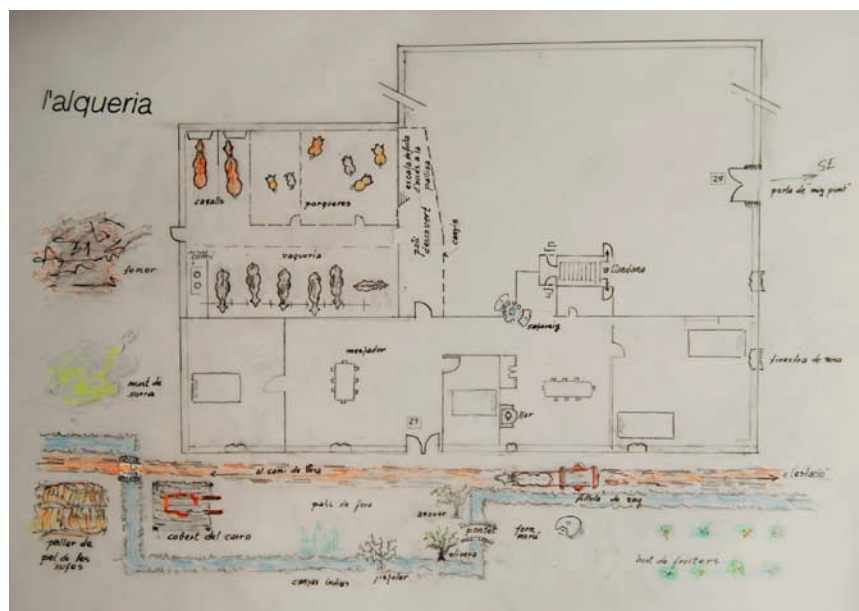
Un edifici i dos llars. La nostra llar ocupava la part oest –orientació de l'entrada principal que donava al camí i al pati–, i el costat nord de l'edifici –per on s'eixia des de les quadres al femer i a la zona del paller i del munt de sorra que s'utilitzaven per a llit del bestiar–.

L'altra família, cosins segons del meu pare⁸⁹, ocupava la part est i la meitat sud de l'alqueria.

La façana principal, que donava al sud-est, disposava d'una porta de mig punt, dos grans finestrals amb reixes sobresortints en la planta baixa, i quatre finestres al pis de dalt, al qual hi era la golfà.

En “Memòries L' Horta de Vera 1952-1960”, pàgina 8, es pot llegir:

89 Els avantpassats comuns hi són els besavis: Bautista Sans Cuenca i Dolores Marqués Sanchis.

Croquis 1ª planta de l'alqueria

“L’escala d’accés a la golfa —andana li déiem nosaltres— era un recinte absolutament fosc, no disposava de cap classe de llumeneta i quan em demanaven que anara a l’andana, mirant de trobar ous, creïlles, cebes o d’altres productes emmagatzemats allà, la por em feia pujar els esglaons amb els ulls tancats que sols obria quan, a palpes, entreobria la porta de l’andana i una gran claror s’estenia per la part alta de l’escala.

En franquejar el llinard de la porta, capgirant a la dreta s'apreciava l'estructura horitzontal de canyes penjades del sostre amb cordills, utilitzada anys enrere per a la cria dels “cucs de seda”; i a hores d'ara l'andana es feia servir per a la cria d'alguna llocada de gallines, entre les quals sempre hi havia quatre “gallinetes angleses”, menudes i amb força mal caràcter, i dos o tres niuades de conills.

La resta de la superfície de l'andana s'aprofitava especialment per a guardar la dacsà, assecar els cacauets i els fesols⁹⁰, i també al final de la tardor estendre unes taules al llarg i ample de la golfà per a triar les xufes”.

Sobre la porta hi havia un taulellet amb una mitra gravada. L'historiador Almela i Vives relaciona eixe atribut amb el nom de la mansió al Segle XIX: alqueria del *Diezmo*.⁹¹⁻⁹²

90 El meu veí, Enrique el de “La Santa”, era molt popular com garbellador, un dels millors de l'horta; era un espectacle veure'l llançar amunt, amb el vent en contra, els fesols o els cacaus, i recollir sobre el garbell les llegums absolutament netes de palla i de pols i sense perdre'n ni una.

91 Segons el coordinador de l'Arxiu del Palau Arquebisbal de València, el doctor i prevere Xavier Serra, la mitra sobre la porta de mig punt era un signe que allà havia nascut un Bisbe.

92 Un “beneficiari” aniria a l'alqueria, per a fer-se càrrec de cobrar el delme als llauradors de l'entorn de la Carrasca. El delme suposava el terç del 10% de tot el vi, el forment i altres productes que es collien a la partida.

Pel que fa als camps, la terra de conreu de l'alqueria estava repartida entre les dues famílies de cognom Marqués que l'habitaven i la família Sanchis que hi vivia en la casa que es coneixia com a *Ca La Santa*, a poc més d'una centena de metres de l'alqueria. Cadascuna de les tres famílies de llauradors disposava de la seua llibreta d'arrendament.

Els camps que treballava el meu pare hi eren la parcela cadastral 80a i part de la 180a, del Polígon 87-88, partida de Sant Esteve, Partit Judicial de València. Un total de 14 fanecades i 182 brases d'acord amb el Cadastre del 1940.

Imatge aèria de l'any 1950.

Foto familiar on s'aprecia parcialment la part de darrere de l'alqueria, orientació Nord.

La meua mare i jo davant de la porta de mig punt de l'alqueria, seria l'any 1951.

Foto familiar vora la façana Oest de l'alqueria, sobre el camí que duu a l'estació de la Carrasca; l'accés a les andanes de l'estació es veu al fons, a poc més de 30 metres de distància.

Nou habitatge, vora el camí de Vera

Quan el meu pare i el iaio, a primers dels anys 50 del passat segle, compraren una casa vora el camí de Vera –el xalet del senyor “Blas”, un famós cantant d’òpera– el veïnat pensà que s’havien tornat bojos. Tanmateix, pare i fill van considerar necessari fer front a aquesta despesa tan elevada perquè, d’una banda calia ampliar el negoci de la cria i engreix de vedells i d’altra era indispensable millorar les condicions de l’habitatge familiar. Haguera sigut una temeritat fer obres de millora i ampliació en l’alqueria doncs ni el sol ni el vol eren propietat nostra; érem arrendataris.

La nova vivenda de dues plantes amb un gran jardí davant de la façana principal orientada al sud, i amb dues fanecades de terra mirant a l’est, permetia fer obres per ampliar les quadres i disposar d’una llar més confortable. (En el plànol de la pàg. 59 es pot apreciar la seua ubicació; apareix amb el nom de “Ca Batiste”).

Enfront, al fons, de cara a l'objectiu "Ca Batiste", abans conegut com el xalet del senyor "Blas" (construït el 1928). Ocupant l'esquerra de la fotografia i mirant a l'est, les cases adossades dels germans Cuenca, coneguts com els "Gregoria".

La *llibreta* d'arrendament

A mitjans del segle XX encara el setanta-cinc per cent de les terres de l'horta de Vera (polígon cadastral 86-87, partida de sant Esteve) es treballen en règim d'arrendament.

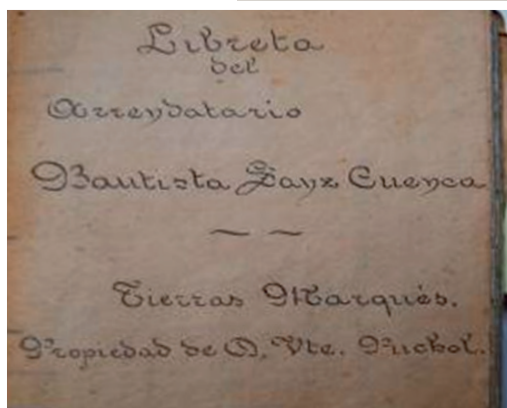
I la *llibreta* era —encara ho es— el document fonamental en l'arrendament històric valencià, el qual romandrà vigent malgrat la supressió dels *Furs* pel Borbó Felip V .

És cert que també podem trobar *escriptures notariales d'arrendament* de terres i cases o alqueries, particularment en arrendaments més recents, del segle XIX; però el més freqüent a l'horta és el compromís de paraula i la *llibreta* com únic document.

Encara que el seu contingut és molt senzill —els noms de l'arrendador i de l'arrendatari, les fanecades inscrites i la vivenda; la renda que s'ha de pagar cada any i els fulls en blanc on s'apega el justificant de pagament— la *llibreta* és un document molt valuós, essencial, doncs faculta al llaurador arrendatari i als seus hereus,

sempre que continuen sent llauradors directes, a treballar les terres del propietari i habitar l'alqueria o vivenda arrendada.

A la darrera llibreta de la meua família, vigent entre l'any 1908 i el 1972 –ja he comentat anteriorment que hi ha una llibreta més antiga extraviada–, apareix com arrendatari d'una de les dues vivendes de l'alqueria de la Carrasca i de part de les terres, propietats de Vicente Puchol, el meu besavi “Bautista Sanz Cuenca”.

Recull la llibreta el compromís pel qual es pagarà des de l'any 1908 una renda anyal de 401, 60 pessetes i dues gallines pel conreu de tres camps amb una superfície total de 14 fanecades i 182 braces en la partida de Vera –també ho expressa en *cafissades*– i per la vivenda, una part de l'alqueria Marqués⁹³. Així mateix figura la renda en lliures⁹⁴ (38 lliures per cafissada). El pagament es farà efectiu els Nadals de cada any.

Segun se convino en 19 de Octubre de 1911. pagará desde la anualidad de 1908, que adeuda, su adelante así:

Campo num.	Cabida faneg. bras por cabizada	Bras por cabizada		Total Ptas.
2	7 103	38	o sea 23750A por faneg.	178 48
3	2 197	38		70 89
9	4 82	38		106 73
De al. equivalente a 3 faneg.				47 50
En junto 2 gallinas y Ptas				401 60

Dalt: Acord entre l'arrendador i arrendatari del rendo que aquest es compromet a pagar cada any, des del 1908, per tres camps i part de l'alqueria; expressat en lliures per cafissada i en pessetes per fanecada. També el rendo anyal el registra en l'equivalent en pessetes i gallines.

Baix: Rebut del Nadal de 1916, pagat en abril de l'any 1921.

VICENTE PUCHOL
Calle 24
VALENCIA

N.º 86

14 fanegadas 182 bracas, partida de Vera en Valencia

Rento de 2.ª Caudales Para Causa

en cantidad de Pesetas cuatrocientos uno con 60/100

60/100 por arriendo del predio arriba indicado, correspondiente a la anualidad vencida en Navidad 1916

Valencia en Abril de 1921.

Por arriendo, Ptas. 401,60

Guardado Bural, 2

Excomunicación sumaria, 2

En Total Ptas. 401,60

VICENTE PUCHOL
P. de Navarro

93 Convé aclarir que, de la mateixa manera que l'alqueria era habitada per dues famílies, el conreu de les terres –les huit cafissades i mitja– es repartia entre aquestes dues famílies - dues llibretes d'arrendament - i un tercer llaurador, el tio Salvoret (Salvador Sanchis de "Ca La Santa") que treballava 10 fanecades de les terres de l'alqueria.

94 Equivalència de monedes en el segle XVIII: 1 "Libra" = 20 "sueldos" = 15 "reales de vellón" = 1 "peso". 1 "Libra" vindrien a ser 3,75 pessetes de 1910.

Durant els anys de la *Guerra Civil* no es va pagar l'arrendament, però després de la victòria dels insurgents es va carregar un 10% la quota al llarg de deu anys, per a compensar la manca de pagament dels tres anys de conflicte.

Analitzant els apunts anyals a la llibreta s'adverteix que des de l'any 1809 fins el 1936 es va mantindre pràcticament fixa la quota d'arrendament anyal. És a partir de l'any 1939 (Reforma de la Llei Tributària) quan s'inicien uns increments esgarrifosos: una pujada del 118% entre els anys 1939 i 1944, o un 138% entre el 1944 i el 1953.

En 1972, l'any de l'expropiació, ja es pagava una renda de 5.709 pts.

Vist des d'ara, les quotes d'arrendament dels primers anys semblen febles; però llavors no era senzill per a les famílies de llauradors cobrir les necessitats bàsiques de la família i, a més, estalviar uns diners per a pagar el *rendo* cada any. De fet, els anys de males collites o de manca de preu, sovint havien d'ajornar el pagament o diferir-lo en tres pagaments anyals en compte de pagar-ho tot en Nadal (o a sant Joan), com era l'habitual.

Respecte a la vida de subsistència del llaurador arrendatari em venen a la memòria algunes frases de John Berger⁹⁵ sobre el camperol a qualsevol temps i qualsevulla escenari: “la vida camperola és una vida dedicada absolutament a la supervivència; el llaurador primer hauria de treballar per als seus amos, i després per a d'ell mateix. Encara sent parcer, la part de la collita de l'amo s'anteposava a les necessitats bàsiques de la família”.

Retornant a la lectura de la *llibreta*, entre les curiositats s'adverteix que en el full de la factura del 1942 apareix per primera vegada un

95 “Porca Terra” 2017, Ed. Alfaguara.

encuny amb *el yugo y las flechas*; també es pot apreciar un segell de 25 cèntims que justifiquen amb el concepte *especial movilización*. El rebut de 1971 ja inclou una despesa en concepte de *Seguros Sociales* i un altre càrrec pel concepte *plagas del campo*.

14 hanegadas 182 brazas y parte alq ^a "Marques" Partida. Vera. San Esteban. Valencia. Bautista Sanz Cuenca. Senda Carrasca, 17. Valencia.		VICENTE PUCHOL COLÓN, 34 VALENCIA	
Recibo la cantidad expresada, por el arriendo de la parte de la finca indicada, correspondiente al plazo que se detalla.		VICENTE PUCHOL P.P.	
Arriendo hasta Pascuas 1939 10 % sobre Plus H. 24.00 periodo rojo	PESETAS 431.60 431.60	Cts. 00	
Guardería Rural Recomposición caminos Fecha 20 JUL 1940	PESETAS 474.76	Cts. 00	
TOTAL PESETAS.		474.76	
El pago de este recibo no supone cancelación de débitos anteriores, si los hubiere.			

En el rebut de l'any 1940 es veu anotat un 10% d'increment del rendo debut al "periodo rojo". També un segell que anomenen "especial movilización".

14 hanegadas 182 brazas y parte alq ^a "Marques" Partida. Vera. San Esteban. Valencia. Bautista Sanz Cuenca. Senda Carrasca, 17. Valencia		HERMANOS PUCHOL MONTIS 1926 PUCHOL MONTIS COLÓN, 31 VALENCIA-4	
Recibi la cantidad expresada, por el arriendo de la parte de la finca indicada, correspondiente al plazo que se detalla.		Hermanos Puchol Montis	
Vencimiento NAVIDAD 1.971 Arriendo equivalente de 10'623 qq. mm. de trigo	PESETAS 2.868.21 883.18 219.00 795.00 33.00	Cts. 00 00 00 00 00	
Dif. ^a de contribución a cargo del arrend. ^o Parte Alquería Seguros Sociales Guardería Rural Plagas del Campo	4.798.39	00	
Fecha 1 MAR 1972	TOTAL PESETAS.	4.798.39	
El pago de este recibo no supone cancelación de débitos anteriores, si los hubiere.			

El rebut de l'any 1972 afegeix despeses per segurs socials i plagues del camp.

Escripures d'arrendament

He apuntat abans que a l'horta, malgrat que el compromís de paraula i la *llibreta* és l'habitual en el règim d'arrendament, no es rar trobar *contractes d'arrendament*, especialment al segle XIX.

Es tracta de nous contractes emprats per a l'arrendament de les terres i alqueries desamortitzades adquirides en subhastes i a bon preu per famílies benestants de la ciutat. Els nous propietaris, poc interessats en la producció agrícola, tractaran d'obtenir mitjançant *rendes* molt elevades rendiment immediat al capital invertit en la compra de les terres.

En comparació a l'arrendament tradicional i l'emfiteusi⁹⁶ les condicions de l'arrendament nou, seran molt més penoses per als llauradors que volen accedir a l'arrendament. Ara el contracte és per a sis anys amb cap garantia de continuïtat – amb expectatives de millorar el preu, a l'arrendador l'interessa una durada curta–; abans els llauradors podien deixar en herència als fills l'ús de la terra arrendada, ara ja no...

96 Cessió perpètua o per llarg temps (varies generacions) del domini útil de l'immoble i les terres.

En aquesta deriva tan negativa per als llauradors arrendataris, aquests no deixaven de manifestar el seu disgust amb els governs lliberals –no amagaven la seva preferència pels carlins– que havien promogut la desamortització i emparaven les noves condicions imposades per la burgesia lliberal. És cert que, més endavant, governs lliberals de caràcter més progressista aplacaren el descontent dels arrendataris al modificar les condicions de l'arrendament: aquest seria per a sempre i es podria transmetre per herència als fills; també es va concedir el dret d'alçar habitatges, si més no barraques, en un tros de la terra arrendada.

Un contracte o escriptura d'arrendament signat el 1824⁹⁷, pel qual s'arrenden unes fanecades d'horta a la partida de la Rambla de Benimaclet a un llaurador avantpassat de la meua família, Miquel Belenguer, ens pot servir d'exemple. La transcripció del mateix es pot consultar a l'annex 6.

Encara que és un cas particular, la pauta es repeteix a qualsevol escriptura pública d'arrendament, en un escenari temporal⁹⁸ en el que els estaments socials amb possibilitats de compra de les terres desamortitzades hi eren la burgesia, la noblesa, els alts funcionaris civils i de l'exèrcit, i la pròpia clerecia.

En aquesta ocasió el comprador és un alt funcionari de l'exèrcit, si bé ho escriptura a nom de la seua dona.

També ens assabenta l'escrit sobre les severes imposicions de l'amo al llaurador arrendatari; la qual cosa es justifica amb el pretext de que són les mateixes condicions que aplica l'Administració Eclesial als seus arrendataris i censals.

97 Protocol Notarial de Mariano Sánchez Sedó, 1824.

98 Segle XIX, entre la “revolució burgesa” i el govern dels realistes ultraconservadors.

Queda clar que l'arrendatari “no pot demanar ni pretendre descompte ni rebaixa del *rendo* anyal a causa de qualsevol infortuni que esdevingués en les dites terres i llurs fruits, puix s'atorga a tot risc, perill i aventura de dit arrendatari, i amb els mateixos pactes, capítols i condicions amb els quals l'il·lustríssim Capítol Eclesiàstic d'aquesta Ciutat arrenda els fruits i drets decimals del present Arquebisbat, els quals han d'entendres ací per inserits a la lletra⁹⁹”.

A més, el pagament del *rendo* s'ha de fer en *dinero metálico sonante de oro o plata*, res de *Vales Reales o papel amonedado creado o por crear*.

Així mateix ens deixa alguna empremta sobre els conreus agrícoles més importants de llavors; per exemple la morera, conreu que cal cuidar i conservar segons manifesta explícitament l'escrit.

A la fi, després que el llaurador arrendatari confessa que no sap signar, signa per ell un dels testimonis (l'escrivent de la notaria). Encara que es tracta d'un cas particular, les dificultats per a llegir i escriure de la gent en aquell escenari temporal, no tan llunyà, són molt habituals.

Si es consulta en el Padró Municipal de València del 1871-72¹⁰⁰ el llistat dels veïns de *La Senda de La Carrasca* es pot apreciar que a la pregunta de si saben llegir i escriure, més del 90% responen que no.

Com de difícil hagué de ser per als llauradors lligar caps davant els escrits inextricables de notaris, advocats i doctors de

99 El “Lloc de Benimaclet havia deixat de ser propietat feudal de la Església però la seva influència perdura en totes les actuacions contractuals.

100 Arxiu Municipal de València.

l'Església. Sovint els llauradors –i les dones amb molta freqüència– sorprenien amb la seva fermesa i capacitat per raonar i enfrontar-se amb personatges que feien ostentació de títols, dignitats i càrrecs diversos¹⁰¹.

He volgut concloure rememorant el nom dels veïns de la Senda de la Carrasca, d'acord amb el Padró municipal de València de 1871/72 (Annex 7).

101 Recordem els càrrecs del jutge de la Cúria Arquebisbal, el Reverend Carlos Cipriano Marín (pag.67, nota al peu 61)

Els *amos* de la terra en la Partida de Sant Esteve al segle XX

He indicat abans que a les primeres dècades del segle XX la gran majoria de les terres de l'horta de Vera encara es cultivaven en règim d'arrendament.¹⁰²

Ens ho confirma l'examen del polígon cadastral 86-87 del terme municipal de València –partida de sant Esteve–; al mateix es pot apreciar que a mitjans del passat segle el setanta-cinc per cent de la superfície de conreu pertany a propietaris que no treballen directament les terres; són conreades per llauradors arrendataris.

En el plànol hem assenyalat en colors els camps dels 21 propietaris *no cultivadors directes*, els quals ocupaven eixes tres quartes parts d'horta. Hem emprat el parcel·lari de l'any 1930 de l'Institut Geogràfic i Cadastral i les dades d'Hisenda de l'any 1945.

102 El podem nomenar de diferents maneres: protegit, històric valencià, foral.

La superfície imposable del polígon, d'acord amb el Cadastre, era de 910,8 fanecades de les quals 690 estaven en règim d'arrendament.

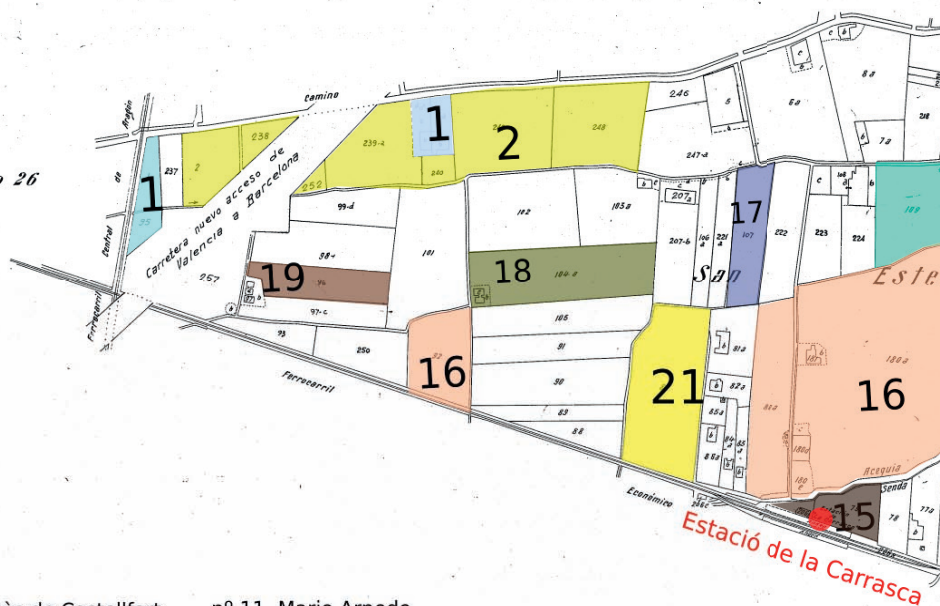
La qual cosa —majoria de terres i vivendes arrendades— afavoriria més endavant, a finals dels anys seixanta, el procés d'expropiació¹⁰³ d'aquests béns amb el pretext de la construcció del Politècnic. Mitjançant una llei d'expropiació forçosa urgent l'arrendatari quedaria desprotegit i expulsat de les terres que treballava i de les vivendes que ocupava.

103 Els amos no s'anaven a oposar a l'expropiació; al contrari, els interessava força que es duguera a terme, ja que les altes valoracions dels terrenys els permetrien ingressar unes quantitats de diners exorbitants per unes terres que, després d'haver transcorregut moltes generacions, els actuals hereus en molts casos no sabien ni on eren.

"PROPIETARIS, NO CULTIVADORES D

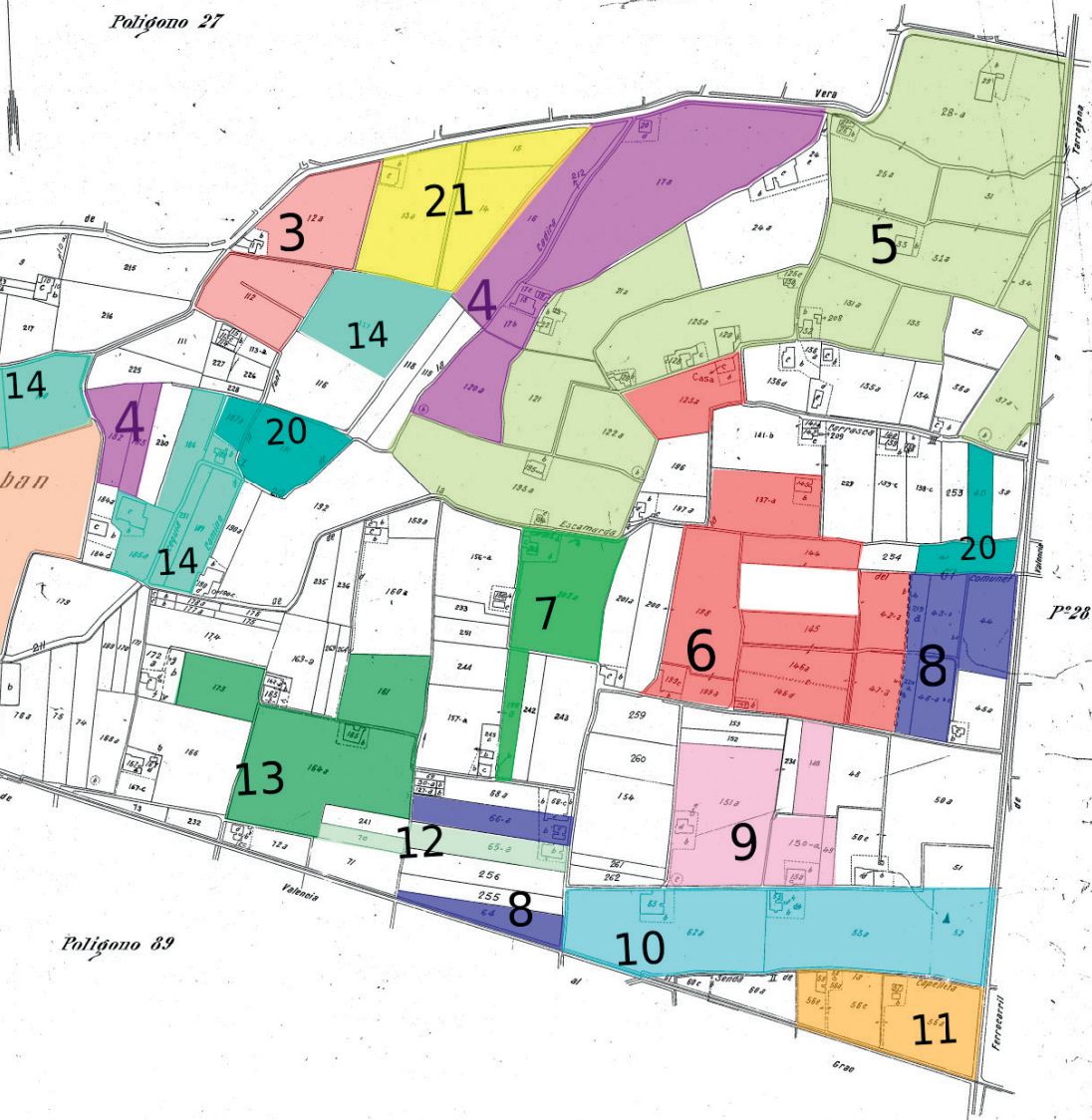
Polígono 26

- nº 1 Marquès de Castellfort
- nº 2 Garrigues Villacampa
- nº 3 Marqués de Malferit
- nº 4 Micaela Dordà
- nº 5 Pérez de Bernabé
- nº 6 Germanes Andújar Flores
- nº 7 Conde de Plasencia
- nº 8 Bordes Alfonso
- nº 9 Maria Mazarredo Pons
- nº 10 Josefina Jordan

- nº 11 Mario Arnedo
- nº 12 F. Paula Jaldero Sacristan
- nº 13 Vescontesa de Ruaya
- nº 14 Dolores Burgogne
- nº 15 Luis Farinetti
- nº 16 Emilio Puchol Miquel
- nº 17 José Bohigues
- nº 18 Vicenta Garcia Nolla
- nº 19 Antonio Madroño
- nº 20 Encarnación Toledo
- nº 21 Hidrola

DIRECTES (ARRENDADORS)" EN 1945

Enderrocament de l'alqueria Marqués (àlies de La Carrasca). L'ocupació de Vera pel Politècnic.

Aquest relat no acaba gaire bé, doncs als inicis dels anys setanta del passat segle es produeix l'enderrocament i desaparició de l'alqueria de la Carrasca.

La construcció del Politècnic (ara Universitat Politècnica de València) s'engolirà la major part de l'horta de Vera. Les conseqüències resultaran dramàtiques per a les famílies de l'horta de Vera. I l'actuació també comportarà la destrucció del patrimoni històric, les alqueries i la xarxa de reg.

Tot seguit he tractat de referir breument els esdeveniments previs i les actuacions que conflüïren en la destrucció d'eixe gran bocí de l'horta de Vera.

A mitjans dels passats anys seixanta a l'horta de Vera començaria a estendre's una remor segons la qual el paratge anava a ser destinat a la construcció d'un gran complex públic, que significava

l'ocupació de terres i vivendes i, en definitiva, l'expulsió de quasi dues-centes famílies que hi vivien.

Malgrat els arguments en defensa de l'horta i les pressions dels llauradors per tal d'evitar el desastre el Govern, mitjançant el Decret Llei 5/1968 disposa la creació de l'Institut Politècnic de València i, tot seguit aprova una disposició que permeterà les actuacions d'expropiació en l'horta de Vera. El marc serà la Llei d'Expropiació Forçosa Urgent, ja que era la forma més ràpida de procedir per a traure de les terres als llauradors, la majoria dels quals les treballaven, ells i els seus avantpassats, des de feia centenars d'anys, emparats pel règim de tinença de la terra anomenat *arrendament històric valencià*.

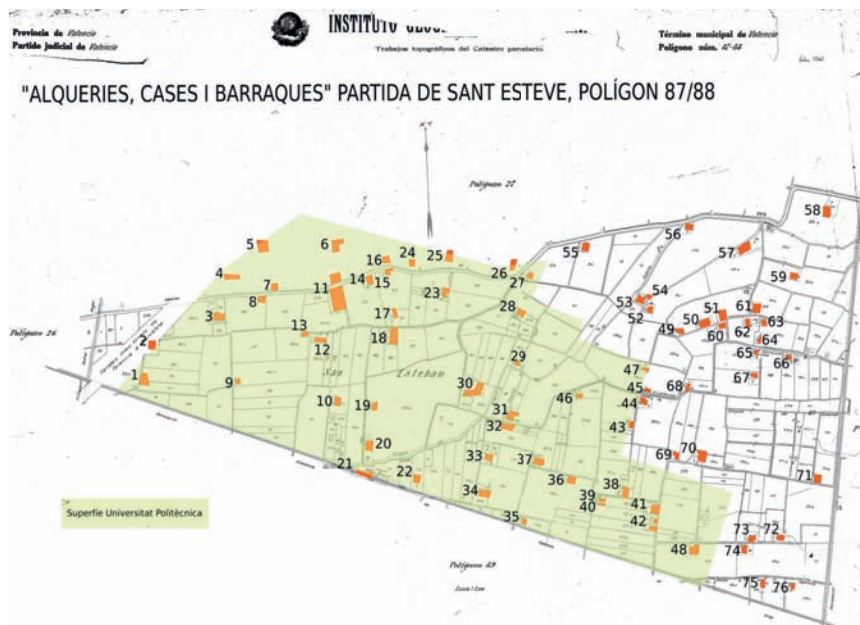
Es deia també *arrendament històric protegit* perquè el llaurador no podia esser desallotjat de les seues terres mentre ell, o els seus descendents, les treballaren de forma directa i seguint *l'ús i costum del bon conreu*.¹⁰⁴

Tanmateix, el govern de Madrid¹⁰⁵, mitjançant la promulgació de l'esmentada *lleí d'expropiació forçosa urgent* va derogar aquest reducte de legislació d'origen foral que restava des del segle XIII i que podia obstaculitzar l'ocupació de les terres d'horta i de les alqueries i altres vivendes.

Llavors ningú no podia dubtar del benefici que comportava per al País Valencià la creació d'una Universitat Politècnica que

104 Aquest model d'ús de la terra era un dels pocs usos i costums que restaven dels Furs Valencians –suprimits pel Borbó Felip V com la part menys cruenta del càstig per recolzar els valencians al “pretendent” austríac; la més cruel i coneguda bestiesa fou cremar la ciutat de Xàtiva l'any 1707, amb els habitants “socarrats” o fugits a l'exili–.

105 Encara en plena dictadura i format per gran nombre de tecnòcrates seguidors de la doctrina de l'Opus Dei.

Alqueries, cases, barraques dins del polígon cadastral 87/88 abans de l'expropiació

1. Ca Pellillo	26. Cases de Noguera	52. Ca Miquelot de Cuenca
2. Ca Fosques	27. Cases de Pere	53. Ca Ramón Cuenca
3. Alqueria de Coll	28. Cases del Picatós	54. Ca Pepe el Blanco
4. (?)	29. Vte Cuenca Almenar	55. Ca Simó
5. Ca'l Coloquero	30. Alqueria de Suay	56. Ca'l Curro
6. (?)	31. Ca'l Xurro (Vte Benedito)	57. Ca Bola
7. 8. Barraques	32. Cases de Belenguer (José i Baptiste Belenguer)	58. Ca'l Moreno
9. García Noya Vta.	33. Ca Belenguer (Miquelot Belenguer)	59. Ca'l Cabut
10. Hort de Sant Gervasi (Espinosa Ventura)	34. Ca Patricio	60. Ca Ramón Cuenca
11. Blayos	35. Ca de Ros	61. Ca Casany
12. Maria Sanchis Sanchis	36. Ca'l Blanco	62. Ca Barra
13. Ramón Cuenca (Major)	37. Ca l'Ovelia	63. Ca Salvoreta la Noia
14. Costura xiquetes	38. Ca la Simona	64. Ca la Noia
15. Ca Conole (Vt. Cuenca Garcia)	39. Belenguer Genovés Fco	65. Ca Rialla
16. Ca'l Cabut	40. Belenguer Belenguer Vte	66. Cases de Pastrana
17. Ca Batiste (Sanz Belenguer)	41. Isidro Belenguer	67. Ca ramón de Burra
18. Ca Cuenca (Ramón i Vicente Cuenca)	42. Miguel Belenguer	68. Ca'l Noi
19. Ca la Santa (Salvador Sanchis)	43. Barraques de Pepe el carnisser	69. Ca Silvestre
20. Alqueria Marqués	44. Ca Botifarra	70. Alqueria del Cotxe
21. Estació de la Carrasca	45. Ca Ramón de Bola	71. Ca Choret
22. Xalet de Navarro (Maria Navarro Cortina)	46. Ca Xunsa	72. Ca'l Gat
23. Ca Costella (Conxeta Cuenca, Vte Belenguer)	47. Ca Enrique de Pere	73. Barraques de Quiquet
24. Ca Molina	48. Barraques de Belenguer	74. Barraca de Silvestre
25. Cases de Gadea i Marçal	49. Ca Miguel de Bola	75. Barraca de Montañana
	50. Ca Vidua	76. Barraca de Navarro
	51. Ca Manú	

possibilitara estudis superiors d'enginyeria i arquitectura, els quals llavors sols es podien cursar a Madrid i qualche a Barcelona.

Però, per què ocupar amb aquest objectiu precisament uns terrenys de la millor horta, els quals proporcionaven menjar i feina a prop de dues-centes famílies de llauradors a temps total o parcial?

Estava clar que hi havia interessos bastards; era l'oportunitat per un cert nombre de famílies de la noblesa i de la burgesia valenciana —els *amos* de la terra¹⁰⁶— d'obtindre un gran benefici econòmic, la qual cosa seria prou per a rebutjar qualsevol alternativa a l'ocupació de l'horta de Vera.

A l'inici dels anys setanta es produïrien els primers enderrocaments i el valor d'expropiació de la fanecada s'ajustà en sis-centes mil pessetes,¹⁰⁷ avaluació molt considerable en aquell escenari temporal. L'expropiació de l'horta de Vera es va executar en tres fases.¹⁰⁸

Però d'aquesta taxació, a l'arrendatari li pertanyia sols un terç de l'onze per cent; o el que és el mateix, un 3,66 per cent. A l'amo (l'arrendador) li corresponia el 96,33 per cent restant, d'acord amb la Llei d'Arrendaments Històrics.

El resultat fou que, de cada fanecada en règim d'arrendament expropiada, vint-i-dues mil pessetes es pagaren a l'arrendatari; la resta, cinc-centes setanta-huit mil pessetes se les embutxacava el

106 Els "amos" déiem llavors. Cada any, per Nadal, anàvem a pagar-los la renda que assenyallava la "llibreta d'arrendament. Recorde acompanyar el meu iaio al portal 34 del carrer Colom, domicili de Vicente Puchol; pagàvem el *rendo* i, com que era Nadal, ens donaven unes mandarines i unes nous i avellanes - una mena d'almoïna - que el iaio hi posava al sac de jute, i amb la càrrega a l'esquena tornàvem *xano-xano* a casa.

107 Valoració corresponent a la primera i segona fase de l'expropiació.

108 L'alqueria seria afectada per la segona fase, el 1971.

propietari. La proporció fou semblant en el cas de les vivendes, magatzems, quadres, porxades...

Era tan manifest el perjudici per a les famílies de llauradors arrendataris¹⁰⁹ que la comissió d'urbanisme de l'ajuntament de València, en sessió de 17 de novembre de 1971, acordà proposar a l'alcalde afegir una indemnització de 50.000 pessetes per fanecada en el marc del concepte *perjudici per pèrdua de benefici del cultivador*. L'aprovació d'aquesta indemnització per Ramón Izquierdo, llavors alcalde de València, fou celebrada amb agraïment per les famílies de Vera.

Ací, a l'horta, era el moment per a desfer-se'n dels llauradors arrendataris que durant segles havien millorat i conreat unes terres, bé adjudicades als propietaris per la Corona, bé amortitzades per la clerecia o aconseguides a bon preu per la burgesia aprofitant la desamortització.

No foren prou cinc anys de lluita en contra de l'expropiació. Cinc anys d'assemblees dels llauradors al saló d'actes de l'església de la Malva-rosa –Don José Vila, el rector, ens va deixar fer enllà les reunions malgrat les prohibicions governamentals i accions policials característiques d'aquells anys–; cinc anys de reunions i argumentacions davant les autoritats –l'alcalde de València, el director de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Agrònoms¹¹⁰ i el recentment nomenat president de la futura Universitat Politècnica Rafael

109 La superfície d'horta per família era d'unes 12 fanecades, de mitjana.

110 Aquest era un professor procedent de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Agrònoms de Madrid, mancat de sensibilitat davant el problema que plantejaven els llauradors. Durant aquells temps, amb certa freqüència, jo l'escoltava al matí en classe –ens donava genètica i millora- i a la vesprada acudia amb un grup de llauradors afectats per l'expropiació amb el fi d'exposar la nostra problemàtica i solucions alternatives.

Couchud Sebastià¹¹¹, entre d'altres— no foren suficients per a fer-los canviar d'idea.

La proposta d'altres escenaris geogràfics més convenients des del punt de mira social —nombre de famílies afectades—, econòmics —terres poc habitades, de secà o marjals— i, inclús, de seguretat —la partida de Vera era una zona inundable— no tingué cap ressò.

Llastimosament, tots els esforços i lluita per tal d'evitar la destrucció de l'horta de Vera amb la construcció del Politècnic no impediren que tot acabara malament, les famílies expulsades de l'horta i l'horta destrossada.

I per descomptat, l'alqueria de Marqués així com les altres alqueri- es d'origen medieval de l'entorn de La Carrasca-Vera també foren enderrocades sense cap tipus de penediment.

Recentment, els estaments oficials, especialment la Universitat Politècnica, festejaren el cinquanta aniversari de la creació de la U.P.V.; en el marc de les celebracions s'han fet homenatges d'agraïment als primers impulsors i responsables; alguns a títol pòstum.

Tanmateix, cap responsable o directiu han mostrat la mínima sensibilitat amb les famílies greument afectades per l'expropiació. L'oblit ha segut total al llarg d'aquests cinquanta anys i tampoc hi ha hagut cap remembrança amb motiu de l'efemèrides.

Ni tan sols una placa on aparegueren els noms d'eixes famílies que perderen la llar i els medis per a continuar amb la professió

111 El Govern, el ministre Villar Palasí, valencià i de *l'opus*, va nomenar president de la futura Universitat Politècnica a Rafael Couchoud Sebastià, enginyer de camins.

PAGINA 32

VALENCIA-FRUTS

LA EXPROPIACION DE LA HUERTA

El año pasado se declaró "zona de expropiación forzosa" para la construcción del Instituto Politécnico, toda "Thorta de Vera", zona comprendida entre la autopista de Barcelona, trenet Valencia-Grau, vía de Barcelona, camino de Vera. Una extensión de 1.200 hectáreas (un millón de metros cuadrados), afectando a unas 250 familias.

Han sido ya desalojadas una parte de las tierras, y (según declaraciones oficiales) para antes de fin de año, serán desalojadas las restantes. También según declaraciones oficiales, el próximo año 1971 seguirá la expropiación hasta la acequia de Vera.

Resulta en primer lugar la desmembrada extensión que se va a dedicar a este Instituto, agravada por el alto valor productivo de estos campos, considerados como de los mejores de la huerta (son de los primeros en abastecer a la ciudad y de los primeros en exportar). Estas tierras de Vera, aun siendo mal pagadas, representarán un desembolso de más de 300 millones, que tendremos de pagar todos los contribuyentes.

La situación en estas tierras del Instituto resulta más incomprensible, cuando alcaldías de pueblos cercanos a

la ciudad ofrecieron terrenos para su construcción, terrenos mucho menos productivos, despoblados y sin arrendatarios, con lo que el problema social planteado sería nulo. Por otra parte, la ocupación masiva de estas tierras favorecerá la edificación masiva hacia la huerta, con la consiguiente pérdida irremplazable que esto significa. Y no es sólo la pérdida de los productos agrícolas, sino también de todas las casas y alquerías acondicionadas para el crío de ganado vacuno y de cerda, de aves y conejos.

Como existe una gran unión entre los vecinos de Vera, todos juntos intentan comunitariamente hacer frente a esta grave situación; hay constituida una Cooperativa en Vera, que canaliza los esfuerzos de los labradores, por una parte con el fin de que sean expropiados las menos tierras posibles, y por otra para la defensa de las tierras expropiadas. También la Cooperativa estudia qué soluciones dar a los expropiados, que en el futuro y ya hoy, se encuentren sin viviendas y sin medios de vida.

La aspiración general de los labradores es que, en caso de ser expro-

piados, quedar en una situación lo más semejante a la actual.

Quienes ven más oscuro su futuro son los arrendatarios, que son una gran mayoría (más del 50 por ciento de las tierras son arrendadas). Las indemnizaciones que prevén las leyes de expropiación forzosa son insuficientes para que ellos puedan posteriormente desenvolverse con el mismo nivel de vida como lo han venido haciendo hasta ahora. La casi totalidad de estos arrendamientos existen desde hace más de 200 años, y esta situación ha pasado de padres a hijos, ellos han sido los que, por generaciones, han ido convirtiendo estas tierras que antaño eran pantanos improductivos, en estas tierras fértiles que hoy conocemos, han mejorado los campos con obras en las acequias, se han construido sus casas, y anualmente, durante siglos, han ido pasando una renta a los dueños, según las leyes.

El problema social planteado tendrá difícil arreglo, si no se arbitra una sólida solución, que procure a los arrendatarios unos medios de producción que aseguren el sustento de sus familias.

J. J.

Article de J.J. Perez Benlloch sobre el problema social que planteja l'expropiació per a la construcció del Politècnic ("Valencia-Fruits" de 12 d'abril de 1970).

de llaurador, la qual era l'única forma de sosteniment de la seua economia familiar.¹¹²

La lluita de l'horta de Vera en front del Politècnic esdevingué una guerra perduda pels llauradors. I per a molts d'ells no fou la primera doncs, trenta anys abans de la desfeta del Politècnic, el meu pare i molts altres llauradors de Vera, ja havien estat víctimes d'un altra guerra, la del "36" i les conseqüències d'esser els perdedors.

¹¹² És cert que en una façana d'un dels edificis de la UPV, es pot veure una inscripció, però que sols fa referència als clavis de la parròquia de Benimaclet.

MAS DINHUE: LA VUELTA
AL MUNDO EN PATINETE

LEVANTE

diario regional de valencia

NUMERO 1641
V. 7-1933

Valencia, viernes, 31 de mayo de 1974

PRECIO 7
PESETAS

Panorama

LAS CUENTAS
CON LA HACIENDA

ESTA NOCHE MEJOREMOS TANTO LA vida como el mundo. En la actualidad, el mundo es un lugar muy bonito, pero a veces nos olvidamos de que el mundo es un lugar muy bonito. En la actualidad, el mundo es un lugar muy bonito, pero a veces nos olvidamos de que el mundo es un lugar muy bonito.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres. En 1873, cuando se celebró la Exposición Universal de Londres, se celebró la Exposición Universal de Londres.

Las expropiaciones para el Politécnico

Hubo una más y una menos en las expropiaciones con destino al Politécnico. El alcalde, don el ceder, Manuel Rico, visitó ayer la zona, y sus intenciones eran buenas.

El lunes será abando el valor de las casas de propiedad desahucio. Demos juapadillas. Concurso por creche la semana próxima, y el resto, antes de fin de junio.

(Información, en página 18).
(From Leo VIDAL)

A partir de mañana SUBIRAN LAS PENSIONES DE LA SEGURIDAD SOCIAL Tres millones de españoles, beneficiados

Propósito del Gobierno: Que las medidas coyunturales no afecten a los pensionistas

MADRID 30 (Cinco) — El próximo día 1 de junio, todos los pensionistas de la Seguridad Social — cerca de tres millones — comenzarán a percibir las mejoras económicas previstas en la Ley del Seguro de la Vejez de 1965. Las mejoras consisten en un aumento de la pensión de 1.500 pesetas mensuales.

En los últimos meses, la inflación se ha disparado, lo que ha provocado un aumento de los precios. El Gobierno quiere compensar esto con un aumento de las pensiones.

El aumento de las pensiones será de 1.500 pesetas mensuales. Esto supone un aumento del 10 por ciento.

El aumento de las pensiones será de 1.500 pesetas mensuales. Esto supone un aumento del 10 por ciento.

El aumento de las pensiones será de 1.500 pesetas mensuales. Esto supone un aumento del 10 por ciento.

El aumento de las pensiones será de 1.500 pesetas mensuales. Esto supone un aumento del 10 por ciento.

SS EU

EUROPE
PER PARTI
O MANE?

EUROPE
PER PARTI
O MANE?

La esposa de Manuel Llorente ha sido proclamada en Vilna. Ella es la esposa de Manuel Llorente.

Información general, pág. 2 • Internacional, pág. 3 • Regional, pág. 6 • Deportes, pág. 8 • Economía, pág. 10 • 18-19 • Información local, pág. 10-11 • Temas, pág. 20 • Reportajes, pág. 21-24 • Espectáculos, pág. 25 • Medicina, pág. 27 • Cultura, pág. 28 • Cartas, pág. 29 • Opinión, pág. 30-31 • Anuncios por publicar y generales, pág. 32-35 • Pasatiempos, pág. 33 • Deportes, pág. 34-40

Els llauradors de Vera tracten de convèncer a les autoritats del fet que l'horta de Vera no és el lloc idoni per a l'ubicació del Politècnic. "Levante, diario regional de Valencia".

El “*front de Catalunya*”.

La batalla del Segre.

Sembla una coincidència que quan estic a punt d’acabar aquest escrit he rebut de l’Arxiu General Militar de Guadalajara¹¹³ l’historial militar del meu pare, Batiste Sans Belenguer, des que fou empresonat a Tremp pels *nacionals*, en setembre de l’any 1938, fins que en l’any 1944 li lliuren el *permís il·limitat* del servei militar. Com d’altres milers de soldats del govern republicà, el legítim abans de la guerra, Batiste romangué *mobilitzat* quatre anys més després d’acabada aquesta. Inicialment en els anomenats *batallons disciplinaris* i més endavant com soldat de lleva al *Servicio de Automobilismo del Cuerpo del Ejército de Aragón*.

En homenatge a la seua memòria, i a la d’aquells que patiren al seu costat, no he pogut resistir-me a referir un bocí del periple del meu pare al llarg de la guerra del 36 i dels primers anys de la postguerra.

113 Ximo Vives ha estat l’artífex de la gestió a prop dels arxius militars.

Quan jo era menut, a casa es parlava molt poc de la guerra; es mantenia el silenci al voltant del que havia succeït, la qual cosa era habitual a les famílies amb alguna persona que havia lluitat al bàndol republicà¹¹⁴. Sols en ocasions molt puntuals, el meu pare feia algun comentari al respecte, però la mare el feia callar aviat amb l'argument que la remembrança el feia emocionar en excés.

Mon pare que havia nascut el febrer de l'any 1919, al poc de començar la guerra, amb diuit anys, ja era al front¹¹⁵ conduint un camió de l'exèrcit republicà.

Em venen a la memòria comentaris, en especial referències als llocs on havia estat: a Caspe¹¹⁶ i el seu polvorí¹¹⁷; a Alguaire als voltants de Lleida¹¹⁸, a Camarasa en la comarca de la Noguera. I també, presoner al País Basc (en el camp de concentració de Deusto), a Camarena de la Sierra (Terol) en un batalló de treballadors i, a Saragossa, obligat a fer el servei militar amb els nacionals després de finalitzada la conflagració.

114 Jordi Barroso en "Camps de Concentració i Unitats Disciplinàries de Treballadors a l'Espanya de Franco", Revista HMiC, escriu "Durant 60 anys les víctimes no havien parlat, ja fóra perquè no se les escoltava, perquè els records eren massa dolorosos o, en molts casos encara tenien por d'explicar el que havien callat durant tants anys i que ni els seus familiars coneixien en detall".

115 Els iaies el presentaren voluntari per a fer el servei militar a l'inici de la guerra, doncs els havien assegurat que sent el major de quatre germans i tan jove – 17 anys al començament del conflicte – l'alliberarien d'anar al front.

116 Molts anys més tard Casp, la ciutat del "Compromís", seria el meu primer destí de funcionari del Ministeri d'Agricultura. Des de finals del 1974 fins al dia de les primeres eleccions, en juny del 1977. Estant a Casp em vaig casar i van néixer Maria i Mònica.

117 Em ve a la memòria una conversa entre el pare de Rosa, la meua esposa, i mon pare, sobre el polvorí de Caspe. Tots dos havien lluitat als voltants del polvorí, encara que en bàndols contraris.

118 El que són les coses: a Lleida també vaig viure jo uns deu anys. El lloc on mon pare va patir molt durant la guerra, jo i la meua família vam ser afortunats, i en eixe temps ens va néixer Joan.

Segons tots els indicis, després de la *batalla del Segre*¹¹⁹, als voltants de la població de Camarasa –indret on els batallons republicans sofriren pèrdues esgarrifoses de soldats molt joves¹²⁰—els supervivents, mon pare entre ells, continuaren carretera amunt fins a aplegar a Tremp. En el Pallars continuaren els enfrontaments amb els nacionals i foren empresonats per les forces de Franco en setembre del 1938.

Atrapat a Tremp, juntament amb els supervivents de la seua companyia, és enviat al camp de concentració de Deusto¹²¹; reclús a Deusto¹²² romandrà poc més de set mesos i, tot seguit en març del 1939, serà enviat cap a l'Aragó per incorporar-se al Batalló de Treballadors núm. 166 (Batalló Disciplinari de Soldats Treballadors, BDST).¹²³⁻¹²⁴

Sembla que baixaren els presoners des de Bilbao a Saragossa i Terol, servint-se d'ells per a netejar les vies del tren de les mines encara no esclatades (d'aquest fet, naturalment, no apareix cap informació en la paperassa de l'Arxiu Militar de Guadalajara).

119 En el cim del tossal batejat “el merengue” entre el 22 i el 27 de maig del 1938.

120 Un document molt il·lustratiu del que va passar allà és el DVD de la Universitat de Lleida intitulat “El merengue, batalla del Segre”. He fet recentment un recorregut (setembre del 2022) al llarg dels 15 kilòmetres senyalitzats per documentalistes de la memòria històrica i he tret fotografies dels indrets més significatius de la batalla del Segre.

121 Els govern de Franco havia convertit la Universitat dels jesuïtes de Deusto en un camp de concentració.

122 Al voltant de la seua estància al País Basc el meu pare comentava que algunes dones es compadien d'ells i els duïen menjar, als presoners. També que des de llavors mai ha volgut tornar a tastar la carn de conill, perquè allà es menjaven els gats com si es tractara de conills.

123 Els BDST estaven formats per soldats molt joves que van lluitar a la guerra, al bàndol de la República. Poc després d'acabar l'enfrontament el règim va reorganitzar la “mili” decidint que els mossos de les lleves dels anys 1936 al 1941 (els nascuts entre 1915 i 1920), havien de fer el servei militar, previ classificació en funció dels seus antecedents polític socials, de manera que els considerats com “desafectes” serien integrats en els batallons disciplinaris; la resta passaven a unitats normals. Els BDST funcionarien fins al final del 1942.

124 Batiste Sans, el meu pare, fou alta en el Batalló de Treballadors núm. 166 el 24 de març de 1939.

A l'horta, dèsset mesos després de finalitzada la guerra, quan hi havia poca esperança de trobar viu el meu pare, un veí de la partida de Vera que baixava de l'Aragó dugué la notícia de què havia vist algú en Camarena (Terol), entre un grup de soldats, que podria ser Batiste. A l'acte, els iaïos enxamparen el fill menut –que llavors tindria cinc anys–, agafaren el primer tren que pogueren en direcció a Terol i descendiren del comboi en Camarena de la Sierra.

Se'l trobaren viu, difícil de reconèixer entre els soldats del batalló disciplinari, els quals semblaven quasi cadàvers després de la fam, el fred i el patiment que havien sofrit durant mesos i anys.

Els iaïos li dugueren alguna roba i menjar; restaren unes setmanes en Camarena i es calgué tornar a l'horta, ja què havien deixat sols al fill segon, Vicente, i a la tia Cionin per atendre les vaques i l'alqueria. El meu pare no tornaria a casa fins al 20 d'abril de 1942, quan el traslladaren des de la Cinquena Regió Militar (Cos de l'Exèrcit de l'Aragó) a la Tercera Regió Militar. Havia marxat mobilitzat a finals del 36 o primers del 37.

El 21 d'abril del 1944 rebria el *permiso ilimitado*. Passaria *Revista Anual Reglamentaria* fins al 1956, i aquest mateix any assoliria la situació de *Licencia Absoluta*.

El *periple administratiu* del meu pare durant la postguerra l'he pogut consultar, en la documentació rebuda recentment de l'arxiu de Guadalajara.

Senyalització vora la C-13 del "merengue", monticle on va ocórrer l'enfrontament més dur entre les tropes nacionals i republicanes en la batalla del Segre, en setembre de l'any 1938.

Trinxeres excavades sobre el monticle conegut com el “merengue”.

"El merengue", al terme municipal de Camarasa, on moriren un grapat de soldats republicans, molts dels quals eren joves, quasi xiquets, de la lleva del biberó.

Cementeri de Camarasa. On descansen les restes de moltes víctimes de la batalla del Segre (més de 2000 baixes dels republicans entre morts i ferits entre el 22 i el 27 de maig de l'any 1938).

BATALLON DE TRABAJADORES Núm. 166

FILIACION

Jans de Lenguer | *Bautista*

Naturaleza *Benimaclet (Castellón de la Plana)*

Edad *20* Estado *Lettero* Hijos *—*

Residencia: *Benimaclet* Oficio: *Letrada*

Nombre padre: *Bautista* Madre: *Presentación*

Dónde fué hecho prisionero: *Temp*

Unidad enemiga en que sirvió: *Bat. Disciplina*

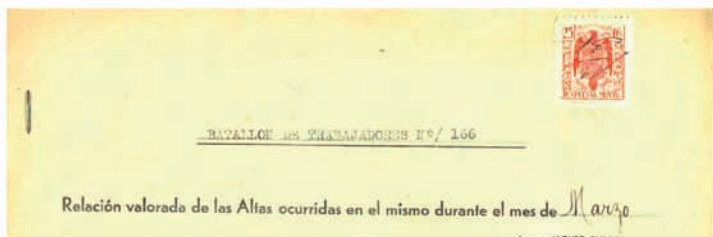
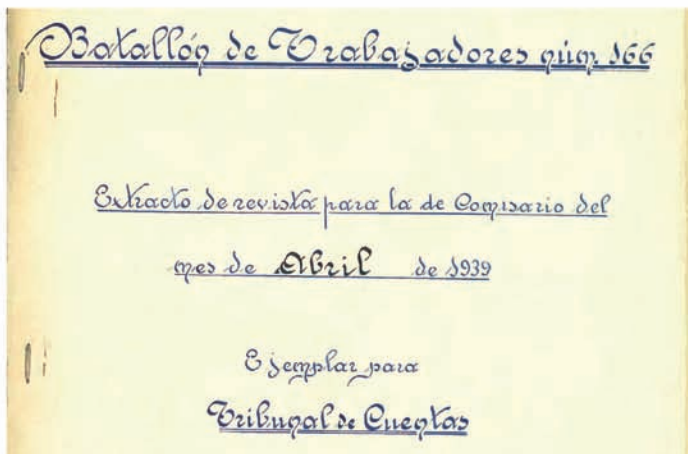
Campo donde fué concentrado: *Deusto*

Comisión clasificadora: *—*

Clasificación: *—*

Campo de procedencia: *Deusto*

Filiació del meu pare al batalló de treballadors núm. 166. Es pot apreciar una errada en el document: "naturaleza: Benimaclet (Castellón de la Plana)".

N.º	NOMBRES	Día del alta	N.º de días devengados	Tipo del devengo	TOTAL	
					Pesetas	Cts.
773	<i>suma anterior</i>		6.134		14.749	60
1	Salto Massat Jose	24	8	1.90	15	20
1	Senabre Vilaseca Alejandro	✓	8	✓	15	20
1	Serret Ventura Francisco	✓	8	✓	15	20
1	Seron Serrano Pascual	✓	8	✓	15	20
1	Sierra Barreda Jose	✓	8	✓	15	20
1	Sabater Bonelles Francisco	✓	8	✓	15	20
1	Sala Font Juan	✓	8	✓	15	20
1	Sans Sala Agustin	✓	8	✓	15	20
1	Sans Berenguer Bautista	✓	8	✓	15	20
1	Segalla Sierra Jose M ^{ca} .	✓	8	✓	15	20
1	Sala Tiesler Antonio	✓	8	✓	15	20

Abans de finalitzar aquestes “Memòries de l’horta de Vera, l’alqueria de la Carrasca”, i d’afegir l’epíleg i els annexos, he volgut complementar el text amb dos apartats: el primer tracta de l’ús del Valencià a l’escenari temporal que hem considerat en les “memòries”; l’altre, al voltant d’un personatge de relleu nascut a Vera el segle XV, el cardenal Juan de Vera, la família del qual donaria origen al nom de la partida.

El valencià als llibres parroquials

En la documentació consultada a l'arxiu de la diòcesi arquebisbal de València per tal de trobar informació sobre els avantpassats que habitaren l'alqueria es posa de manifest que la llengua utilitzada pels successius rectors de la parròquia de Benimaclet des del 1595¹²⁵ és el valencià.

He considerat oportú mostrar algun document on s'aprecia el valencià que feien servir els rectors de Benimaclet en els llibres de batejos, casaments, defuncions, etc.

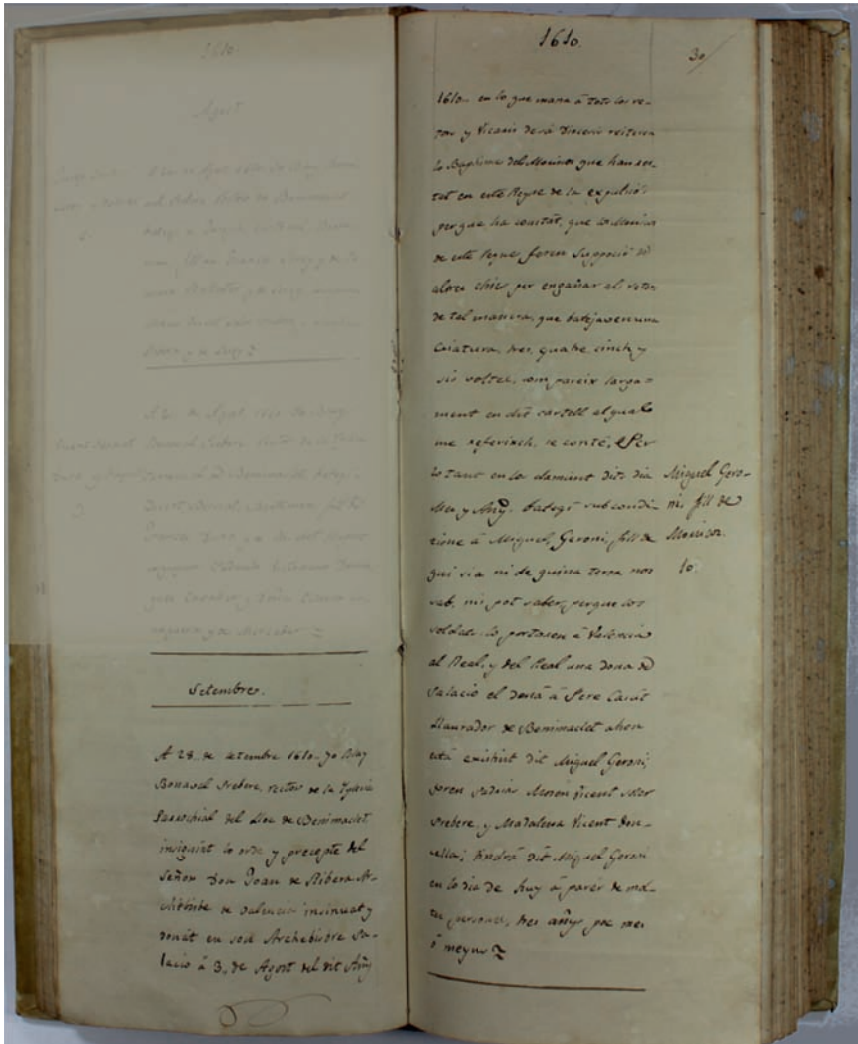
125 Any del desmembrament de l'església de Benimaclet de la de sant Esteve. Moment des del que comencen a registrar-se les primeres dades de batejos, casaments i funerals.

Maio
6

A 2.^a de Maio 1626. Yo May^r Pro-
nuncio prebete Rector de la Iglesia
Parrochial del Hoc de Benimaclet
Desposi per verba apta, legitima,
et de presenti, et servata forma san-
cti concilii tridentini nulloque apparen-
te impedimento, a Joane Vercher, No-
tario, filio de Mathia Vercher, y de Ma-
ria Ribarroja conjugum, de una y
a Josepa Maria Anna doncella fil-
la del quondam Domingo Herbol
y de Catharina Sanchez conjugum

Joan Vercher
ab
Josepa Maria
Anna.
J.

Desposori de Joan Vercher (fill de Mathia Verger que viu a l'alqueria de la Carrasca) amb Josepa Maria Anna. Q. Libri 1595-1626, matrimonios, Full 121.

Bateig d'un moret. Q. Libri 1595-1626, full 030, de la Parroquial església de Benimaclet.

Com que l'any 1609 es va fer efectiva l'expulsió dels moriscs¹²⁶ en 1610 són freqüents els batejos d'aquells que volen quedar-se; estar batejat és una condició indispensable per a evitar l'exili.

Paga la pena la transcripció del text del bateig (full 030):

“A 28 de setembre de 1610, yo Blay Bonaval prebere, rector de la Yglesia Parrochial del lloc de Benimaclet, insiguint la orde y precepte del Señor Joan de Ribera Archiebisbe de Valencia insinuat y donat en son archiebisbe datació a 3 de Agost del dit Any 1610, en lo que mana a tots los retors y Vicaris de sá Diocesis reiteren lo Baptisme dels Moricos que han evitat en este Reyne de la expulsió i perque ha constat, que los Moricos de este Reyne feren supplantació de altres chics per engañar al retor, de tal manera que batejaren una criatura, tres, quatre, cinc i sis voltes, com pareix en el cartell al qual me referixc...

Per lo tant en los damunt dits dia, mes y any bategí subconditione a Miquel Jeroni “fill de qui siga ni de quina terra nos sap, ni pot saber, perque los soldats lo portaren a València al Real, i del Real una dona de *salació*¹²⁷ el donà a Pere Cofut, llaurador de Benimaclet; foren padrins Mosen Vicent prebere y Madalena Vicent doncella; tindrà dit Miquel Geroni en lo dia de huy, al parer de moltes persones, tres anys poc mes o menys...”

L'arquebisbe de València Joan de Ribera¹²⁸ tractà d'alertar els rectors davant possibles enganys, perquè s'han constatat molts casos

126 Tres dies ha donat el virei perquè els moriscs del regne embarquen als ports més pròxims; hi ha naus preparades per endur-se'ls a Berberia i d'altres ports del nord de l'Àfrica.

127 Prostituta.

128 Joan de Ribera és el personatge que més havia pressionat al Rei per aconseguir el decret d'expulsió dels moriscs.

de suplantació, de manera que els oficials, sense advertir-ho, bategen una criatura tres, quatre o més vegades.

Però l'ús del valencià pels rectors de les parròquies durarà fins a mitjans del segle XVIII ja que Andrés Mayoral¹²⁹, arquebisbe de València entre els anys 1738 i 1769, va disposar que els llibres parroquials s'escrigueren en castellà. Mayoral publicà un edicte eclesiàstic en 1746 mitjançant el qual estableix l'obligatorietat d'escriure en castellà a partir d'aquest moment.

Diu el text de l'edicte, entre d'altres manaments: “mandamos que en adelante se escriban todas las partidas en lengua castellana, poniendo los apellidos en la conformidad que suenen en valenciano”.

És cert que algun rector, com per exemple l'anteriorment esmentat Diego Calvo Sans, retor de Benimaclet entre 1746 i 1800, malgrat l'edicte de Mayoral hi prosseguí emprant el valencià als llibres de batejos, casoris, confirmacions i defuncions fins al final de la seua vida.

En qualsevol cas, l'edicte seria una empenta més en el procés de castellanització, doncs la llengua ja havia estat sotmesa en l'àmbit de l'administració.

En l'escenari temporal que succeeix a la guerra d'Almansa i la pèrdua dels furs, no és difícil trobar situacions i fets que trenquen de sobte amb l'ús consuetudinari del Valencià.

Un exemple pròxim el trobem en les actes de les juntes generals de la séquia de Rascanya que des de segles es consignaven en

129 En l'actualitat, el carrer a l'esquena de l'ajuntament de València està dedicat a aquest personatge.

Valencià. Tanmateix l'acta notarial del 1707, redactada pocs mesos després de la batalla d'Almansa¹³⁰, per primera vegada ja es fa en castellà. Enric Climent en *Alboraia, cinc segles a través d'una família*, ressenya les paraules del notari Vicent Vázquez encarregat de confeccionar les actes notariales anyals de la séquia de Rascaña. Aquest escriu: "Fas nota per a memòria que no se continua este Baldufari en llengua valenciana per haver-se innovat el que sa Magestad (que Déu guarde) a llevat i abolit los furs y lleys de este Regne. Manant es guarden y observen les de Castilla y que els actes es continuen en llengua castellana, baix el paper sellat. Per lo que de huy en avant es continuará en castellà."

Al voltant de l'ús del valencià als darrers segles al nostre estimat país és recomanable llegir un magnífic treball d'Alfons Vila Moreno intitulat *La lengua valenciana en la administración parroquial (siglos XII a XIX)*.¹³¹ És una publicació basada en la seua tesi doctoral defensada en la Universitat de València l'any 1983. Analitza en detall el procés d'extinció del valencià i les causes de la castellanització (arquebisbes castellans, pressió inquisitorial, immigració de castellans parlants, grups marginals...).

No és fàcil trobar un anàlisi millor documentat sobre l'evolució de l'ús del Valencià als darrers segles.

Sortosament, malgrat l'edecte eclesiàstic del 1746, hi ha documents que constaten la perseverança del valencià en un bon nombre d'arxius fins a les darreres dècades del segle XVIII i inclús del segle XIX.

130 25 d'abril de l'any 1707.

131 Ed. Del Cenia al Segura. Valencia 1983.

El cardenal Juan de Vera (1453-1507)

En el context d'aquest relat sobre les alqueries de Vera, no podem deixar d'esmentar un personatge, Juan de Vera, el qual va assolir la més alta dignitat a l'església Catòlica, tan sols per davall del Papa de Roma, i que segons referències molt fidedignes¹³² hi va nàixer a la partida de Vera; vingué al món l'any 1453, en una de les alqueries de la contornada.

Encara que els historiadors diuen que és fill d'Alzira, l'epitafi del seu sepulcre a Roma no diu Algecirae, diu *Algirae in Agro Valentiae* que és la partida d'Algirós. Llavors Algirós s'estenia des d'el camí vell del Grau fins al camí Farinós fronterer amb el terme d'Alboraia.

132 Relació Històrica Estadística de totes les parròquies de l'Arquebisbat de València, any 1793, Dr. Gadea. Arxiu Municipal de València.

102 *España Sagrada. Trat. LXXII. Cap. III.*

ve de Julio II. dado en Ro^a del año 1507. y su cuerpo
ma en 4. de Junio de 1507. fue sepultado en el Convento
el otro Don Fr. Francisco Xi- de N. P. S. Agustin, cerca de
menez de Cisneros, por Bre- la Capilla dedicada á Santa
ve dado en el día siguiente. Monica, en cuya fiesta pasó á
Murió Don Diego Ramirez mejor vida. Está su cadaver
de Guzman en Amberes en en un sepulcro de marmol, y
1512. estando tambien elec- en él se gravó un epitafio, cu-
to por Maestro del Principe ya leccion nos informa breve-
Don Carlos. Está enterrado mente acerca de las gloriosas
en la Capilla mayor de Santo fatigas, que sufrió por el bien
Domingo de Leon. de muchos Pueblos, de la Igle-
sia, y de la Ciudad de Roma.

5 Murió Don Juan de Dice así:
Vera en Roma en el año 53.
de su edad en 4. de Mayo

D. O. M.

de su edad en 4. de Mayo

D. O. M.

*Joanni Veræ Algeritano Agri Valentini,
Cæsarei Pontificique juriū consultissimo
Presbytero S. Balbinæ Cardinali Salernitano,
Qui ab Alexandro VI. Pont. Max. ultro ex Hispania
Accitus & inter Patres relatus, Piceno, Æmiliæque
Magna Provincialium commendatione præfuit:
Difficillimisque Ecclesiæ temporibus, duobus præsertim
Interpontificiis cum magnas turbas composuisset,
Pacem, quietem otiumque Romæ reddidisset,
Tanti Pontificis judicium summa prudentia, integritate,
Antique magnitudine comprobavit.
Vixit annos LIII. Menses V. Dies IX.
Oliverius Neapolitanus, & Franciscus Cosentinus S. R. E.
Cardinales ex testamento posuerunt.*

*Epitafi gravat al sepulcre
del Cardenal Juan de Vera,
mort en l'any 1507 (Roma).*

Al sepulcre es pot llegir: “Joanni Verae Algeritano Agri Valentini...”

Hem traduït el text:

“D.O.M. (Deo Optimo Maximo)”

“per al Déu millor i més gran”

“Joan de Vera, algeritano del Regne de València, prevere molt versat en els drets del Cèsar i del Pontífex, Cardenal de Santa Balbina de Salerno el qual fou reclamat d'Espanya pel Pontífex Alexandre VI i obligat a tornar entre els Caps (Pares de l'Església), fou governador en Piceno i en Emilia per gran recomanació dels governadors de província i al llarg dels temps difícilissims de l'Església, principalment en dos conclaves entre dos Papes, quan reconcilies grans tumults, restituirà la pau, la tranquil·litat i el descans a Roma, confirmà el judici de tan gran Pontífex amb summa prudència, amb integritat i amb grandària d'esperit. Va viure 53 anys, 5 mesos i 9 dies”.

La mateixa font citada anteriorment considera que la seua família hauria donat nom a la Partida de Vera, i especula amb la possibilitat que la Casa Molí de Vera, que data del 1341, fora on va nèixer Juan de Vera .

També he trobat als arxius que Juan de Vera era d'origen nobiliari, descendent de Luis de Vera, el qual era fill bastard del Rei Ramir I de l'Aragó.

El valencià Alexandre VI, el segon Papa de la dinastia dels Borja, va nomenar Juan de Vera cardenal de l'església Catòlica l'any 1500. Anteriorment ja l'havia escollit mestre del seu fill César Borja.

Juan de Vera també fou legat de la Santa Seu davant els reis de França i d'Anglaterra per tal de persuadir-los de la guerra contra el Turc.

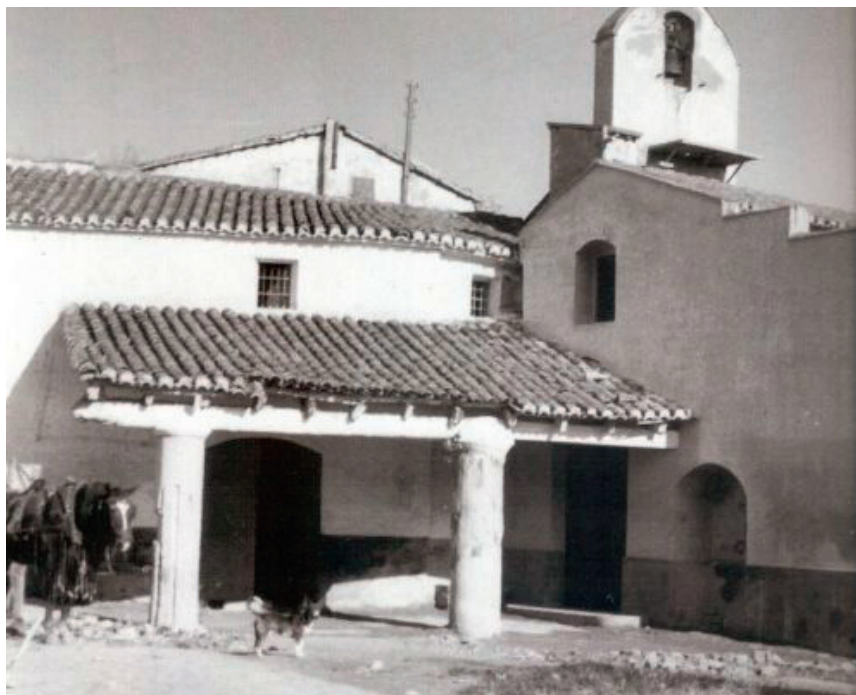
Entre altres dignitats Juan de Vera fou Capellà Major de la Cort i Preceptor de Carles V; també arquebisbe de Salerno, a més de Cardenal de la Santa Església.

Segons sembla, l'any 1504 caigué en desgràcia. Obligat a deixar el purpurat cardenalici fou designat Bisbe de Lleó, encara que va continuar residint a Roma fins a la seua prematura mort, abans de la qual va ser exonerat de les acusacions que sobre ell havien recaigut. En aquest Bisbat de Lleó va succeir a un altre valencià, l'oriolés Francisco Desprats .

A la biblioteca del Bisbat de Lleó hi ha una referència escrita sobre l'aparició de la Verge a un pastoret al costat d'un camí en Velilla de la Reina, a 5 kilòmetres de la capital. Segons la llegenda, la Verge li demanà al pastor que li fera sabedor de *l'aparició* al bisbe, Juan de Vera, i que s'alçara un santuari a la Verge en aquest mateix lloc. La tradició senyala el 2 de juliol de 1505 com la data de la citada *aparició*.

Amb anterioritat al periple romà fou Vicari General de la Diòcesi de València; a l'Arxiu de la Catedral es poden consultar alguns escrits oficials signats per D. Juan de Vera.

Juan de Vera va morir jove, als 53 anys, a Roma, tal com es pot llegir a l'epitafi del sepulcre.

Façana del molí i de la Ermita de Vera, cap a l'any 1950.

Epíleg

“...la nostra alqueria era molt important...” això ens deia la tia Cionin, la tia fadrina que vivia a casa i feia compte de nosaltres mentre la mare era a l’horta o a la tira de comptar del mercat d’Abastos...i la meua germana i jo, ja adolescents, li responíem... “tia, no sigues tan presumtuosa, pareixes de la part d’Alboraia...”¹³³

Tanmateix, al cap del temps ens adonem que la tia podia tindre part de raó amb la seua afirmació al voltant de l’alqueria. Almela i Vives la denomina *alqueria del Delme*, i la qualifica amb el títol de *mansión*; el taulellet amb una *mitra* dibuixada sobre la porta de mig punt, característica de les alqueries d’origen mahometà, seria una empremta que hi va nàixer un bisbe, probablement al segle XV. Inclús es pot especular amb la possibilitat que aquest fora Juan de Vera, Cardenal de l’església Catòlica.

133 Llavors, els llauradors de la part d’Alboraia eren més adinerats i, de vegades, en festes i celebracions no deixaven de presumir de la seva posició envers els veïns d’aquesta part de la sèquia de Vera.

A l'alqueria on vam nèixer la meua germana i jo, hi visqueren nou generacions dels nostres avantpassats, els quals treballaren com arrendataris les huit cafissades i mitja de terra d'horta que l'envoltaven. El primer ascendent amb el cognom Marqués que he trobat als arxius és Diego Marqués, que va morir l'any 1713. Tanmateix, al llarg d'eixos més de tres-cents anys, han sigut nombrosos els propietaris. Un dels més significatius ha estat la pròpia clerecia de sant Nicolau Bisbe, que perdria la propietat amb el procés de desamortització. Les relacions de Diego Marqués, arrendatari o emfitèuta, amb la clerecia devien ser excel·lents, perquè un beneficiari de sant Nicolau fou el padrí del seu fill més estimat, Joan Baptista, batejat a la pica baptismal de sant Vicent.

La família Puchol compraria l'alqueria i els horts aprofitant la desamortització burgesa del segle XIX. El casament de José Puchol Miquel amb la marquesa de la Bastida –marquesat creat per Carles IV l'any 1791– nuaria l'alqueria amb l'esmentat marquesat.

Com déiem al text, la història de l'alqueria de la Carrasca acaba molt malament, amb el seu enderrocament motivat per l'expropiació de l'horta de Vera per a la construcció del Politècnic, actuació de conseqüències dramàtiques per a més d'un centenar de famílies afectades.

Em complau pensar que aquest escrit, a més d'evitar que es perda el coneixement dels fets, simbolitza un modest homenatge als llauradors de l'horta de Vera, i molt especialment als llauradors arrendataris històrics. I en particular al meu pare, llaurador exemplar que molt jove va patir la guerra al front i la postguerra al camp de concentració de Deusto i els batallons disciplinaris de l'Aragó... i que va morir massa aviat, després de veure com li sostreien les terres, la feina i la llar, béns pels quals tant havia lluitat...

ANNEXOS

ANNEX I. Alqueries de l'horta de Vera segons el plànol de F. A. Cassaus, editat el 1694.

Sobre la base del plànol de Cassaus he disposat una relació d'aquelles alqueries que considere ubicades en l'escenari geogràfic que ens concerneix –Carrasca, Vera, Rambla–, encapçalada per les més properes al lloc de Benimaclet, i perllongada amb les alqueries que voregen els camins i séquies que duen cap a la mar: el camí del Cabanyal, la senda de la Carrasca, el camí de Vera i la séquia del mateix nom, la qual bordeja el camí Farinós un poc abans del molí de Vera i tots dos, camí i séquia, de cara a la mar fronteregen el terme d'Alboraia.

Alqueria de Serra¹³⁴, alqueria de Bordes, alqueria de Benet i alqueria de Medaceli són les més pròximes al poble de Benimaclet.

Seguint el camí del Cabanyal trobem: alqueria d'Ign. Vicente, alqueria de D. Josef, alqueria del D Pinda, alqueria d'Agallo, alqueria de Lagesi, alqueria de D. Fco. Rey¹³⁵, alqueria de

134 Alqueria de Serra, encara en peu al camí de les Fonts, a prop del cementeri de Benimaclet

135 Alqueria de F. Rey, vora el camí del Cabanyal; pot ser la coneguda com casa el “Reyet”.

Berenguer¹³⁶, alqueria de Matias Ballester¹³⁷, alqueria de Nicolás Ballester, alqueria de Vicente Gironés, alqueria del Dr. A. Garcia.

Vora el camí de Vera, en direcció cap a la mar: alqueria de D. Joseph, alqueria de Joseph Domingo, alqueria de Vicente Guterres, alqueria de Vicente Ramón¹³⁸, alqueria de Vera¹³⁹ i alqueria d'Alexomet.

Seguint la sèquia de Vera: el molí de Masende, l'alqueria de Olzina i l'alqueria del Clergat de Sant Joan.

En l'entorn de l'alqueria i del clot de Vera, en direcció al terme d'Alboraia: alqueria de Miranda, alqueria del Dr. Bonet, alqueria de Flora, alqueria de Campos i alqueria de Clora.

Són manifestes les notables diferències en els cognoms de les alqueries de l'horta de Benimaclet en comparar les dos fonts considerades fins ací, la matrícula parroquial de Benimaclet i el plànol de Cassaus.

Bastants noms que utilitza Cassaus al seu plànol per qualificar les alqueries (s. XVII) se'ns antullen mes antics que els noms emprats en la matrícula parroquial de Benimaclet (s. XVI), quan el lògic hauria de ser el contrari.

Ja hem argumentat abans la possibilitat que Cassaus aprofitara fonts molt anteriors per a confeccionar el seu plànol.

136 L'alqueria de la Carrasca; és la de Berenguer dibuixada prop del camí del Cabanyal?; o és la de Guterres més aprop del camí de Vera?

137 Que podria ser la nomenada de "la Linterna" i de "la Cadena". També es coneixerà com alqueria del capità Alegre i, inclús, de la "Remonta".

138 Alqueria de Vicente Ramón, que coincideix amb les designades com "alqueries de Cuenca", pel cognom de les famílies que hi habiten.

139 El molí de Vera.

L'alqueria de La Carrasca hauria de ser una d'aquestes dos senyalitzades amb un punt roig.

ANNEX 2. Alqueries de l'horta de Vera (Benimaclet-Alboraia) a les darreries del segle XVIII.

*De la intitulada “Relació Històric-Estadística de totes les parròquies de l'Arquebisbat de València”. Treball conclús l'any 1793 pel Dr. Domingo Gadea”.*¹⁴⁰

El llistat de les alqueries de la Partida *Platja de la Mar i camí de Vera* figura en les pàgines 35 i 36. Ací afegim les alqueries de les altres quatre partides de Vera.

Al terme municipal de Benimaclet trobem:

La *Partida de l'Assegador* amb:

- Alqueria del convent del Carmen, viu Manuel Farinós.
- Alqueria del convent de les Dominiques, viu Mariano Monrós.
- Casa Molí de Vera, del Marqués de Malferit, viu Francisco Comes.
- Alqueria de Na Mariana Muro, viu Vicente Peleguer.
- Alqueria del Clero de San Martín, viu Josef Rivera.

140 Prevere assistent de la Biblioteca Pública Arquebisbal.

A més hi ha quaranta nou barraques, amb d'altres tantes famílies de llauradors.

La Partida del Camí de Vera tornant al poble (Benimaclet):

- Alqueria de Jayme Roig, viu Gaspar Marco.
- Alqueria v.¹⁴¹ de Cháudenes, de Mariana Albuixech viuda de Fco. Cháudenes, viu Pedro Cubells.
- Alqueria de Josef Verger, viu Mateu Balaguer.
- Alqueria de Francisco Verdes Montenegro, viu Tomas Suay.
- Alqueria de les Dominiques, viu Bautista Ximeno.
- Alqueria v. de Rives (o Peu del Benefici de Sant Esteban), viu Francisco Rives.
- Alqueria del Marqués de Carrús, viu Josef Belenguer de Marco.
- Alqueria dels hereus de Miguel Jofré (Chofré), viu Vicente Esteve.
- Alqueria v. de Gil, del Dr N. Gil, viu Mariano Beltrán.
- Alqueria de sant Felipe Neri, viu Matias Giner (Chiner).
- Alqueria del Real Hospital, viu Juan Ruiz.
- Alqueria v. de Coronés, del Dr. Mariano Coronés, viu Pascual Almenar.
- Alqueria dels Hereus de Felipe Dolz, viu Vicente Ximeno de Josef.
- Alqueria menuda del Sant Hospital, viu Vicente Ruiz.

I a la partida també hi ha vint i dues barraques habitades per altres tantes famílies.

Sobrepassada la séquia de Vera, al terme d'Alboraia:

La partida de Calvet:

- Alqueria v. de la Valenciana, del Col·legi del Patriarca, viu Vicente Julià.
- Alqueria v. de Requeni, de D. Félix Pastor, viu Antonia Lliso, viuda.

141 v: coneguda vulgarment per aquest nom.

- Alqueria v. de Ramón, de D. Juan Garcia, viu Critóbal Ramon.
- Alqueria v. de Lliso, de Na Teodora Aliaga, viu Sivestre Lliso.
- Alqueria v. de Ballester, de les Dominiques, viu Francisco Cuenca.

I a més, dènou barraques habitades.

La Partida de Vera d'Alboraia:

- Alqueria v. del Sant, del Clero de sant Andreu, viu Teresa Ballester.
- Alqueria v. de Dolz, de D. José Martínez, viu Francisco Bonora.
- Alqueria v. dels Misteris, de D. Josef Boscasa, viu Josef Cuenca.
- Casa Molí de la Gamba, v. de los Desamparados o del Padre de Huérfanos de Valencia, viu Josef Feliu.
- Alqueria de D. Vicente González, viu Vicente Hueso.
- Alqueria v. de los Capellanes, del Clero de Sta Catalina Mártir, viu Antonio Ferrer.
- Alqueria v. de Belenguer, de D. Juan Lorente, viu Juan Buc.

I a més, hi han en la partida trenta-cinc barraques i altres tantes famílies.

ANNEX 3. Les “últimes voluntats” de Diego Marqués

Del Protocol Notarial 7638 de l'any 1713 del notari Francisco Ceres, he transcrit alguns apartats de *l'escriptura de promesa* i de *l'escriptura d'obligació de renúncia*.

La lectura del manuscrit de més de trescents anys d'antiguitat no ha sigut fàcil i com a resultat la transcripció podria contenir alguna petita errada.

Escriptura de promesa

“Sébase por esta escritura de promesa cómo nosotros, Diego Marqués labrador de una y Bautista Peleguer labrador de otra, vecinos y moradores de la huerta de Valencia, partida del Cabañal, atendiendo y considerando que por mi grave enfermedad, pues cerca de nueve meses que estoy enfermo sin poder trabajar ni ganar cosa alguna, que por su Divina Majestad...

Ante mi
Francisco Leres

Por tanto
digo que
obligacion
agradecida

Segun quamos represente Carlo de vicinaria
Oracion como Moros de Maria Marques de
legitima de Nicolas Moreno Labrador
Vecina de la Huerta de Paleacio, en la Parbida Maana
de Benimaachet, ygoraia Marques Mujer Legi-
tima de Bautista Pelaguer Donoro, Vecina de dicho
Huerta, y Parbida, Josepha Marques Mujer Legiti-
ma de bayona Mo pis Labrador, Vecina del Lugar
de Burehasot, y Mariela Marques Mujer Legi-
tima de Miguel Magis Labrador, Vecina de dicho
Lugar de Burehasot. Todas en posesion y poses-
so con sus bienes de los dichos Ombrosos Masillo
y que fue (Dize que el deusso Escriuano doñe fue)
Alfandico que Diego Marques Labrador Aluato
y fijos Padre con sus bienes (Falsamente que

Primer full de “l'Escriptura de promesa”.

Primeramente, se han convenido y concordado dichas partes que el dicho Peleguer tenga obligación de cultivar así las tierras de Don Rodrigo Caballero como las tierras y la casa alquería del Clero de San Nicolás, a su elección alquilando cualquier mozo de labranza cuando sea necesario, y que el gasto de todo, como asimismo el importe de los arrendamientos de las dichas tierras las hayan de pagar de común y que de los frutos de las dichas tierras las haya de vender dicha Bautista Ballester, esposa de Diego Marqués, mientras que quiera venderlos”.

“*Otro sí...* que en ejecución del capítulo antecedente, las dichas partes han entregado al Reverendo Clero de San Nicolás Obispo 75 Libras cada una de las partes que es la paga de Navidad (arriendo) de 1.712 y la de San Juan 1.713”.

Esriptura d'obligació de renúncia

Sepan cuantos la presente Carta de renuncia vieren cómo nosotras

Maria Marqués mujer legítima de Nicolás Moreno labrador vecino de la huerta de Valencia, en la partida llamada de Benimaclet

Ignacia Marqués, legítima de Bautista Peleguer, hornero, vecino de dicha huerta y partida

Josepha Marqués, legítima de Jayme Llopis, labrador, vecino del lugar de Burjasot, y

Manuela Marqués, legítima de Miguel Llopis, labrador vecino de dicho lugar de Burjasot

todas en presencia y expreso consentimiento de los dichos nuestros maridos respectivos, de que yo el Escribano doy fe, atendiendo que Diego Marqués labrador, nuestro señor padre con su último testamento pasó ante el abajo escribano el 21 de marzo del presente año, nos substituyó en sus herederos juntamente con Tomasa y Joan Bautista Marqués, también sus hijos y hermanos nuestros, mejorando en el tercio y remanente del quinto de sus bienes al dicho Joan Bautista y prelegando a Bautista Ballester su legítima mujer y madre nuestra la cantidad de 500 Libras en atención a lo que habría cuidado de los suyos, y para el caso que según las presentes leyes no tuviese cabimiento se dejó a daquela lo remanente del quinto de sus bienes no obstante que en la institución de dicha herencia mejoró despues al dicho Joan Bautista su hijo, lo que se habria de entender solo en el caso en que dicho legado no pudiese tener cabimiento según dichas leyes, según que de todo consta en el dicho testamento a que nos referimos; entendiendo asimismo que deduciéndose del cuerpo de dicha herencia las dichas 500 Libras y también en el tercio sobre dicho en lo remanente nos competería de derecho por iguales partes con los dichos Tomasa y Joan Bautista y que para ello deberíamos conferir (conceder) lo que del dicho nuestro padre hemos habido, supuesto que nos ha constituido en el estado en que nos hallamos (nos ha casado) y dado a cada una su Dote seria no excesiva percibir, que lo sería mucho menos si para ello hubiésemos de subministrar los gastos que serían precisos de justicia.

Y atendiendo últimamente que estando como estamos en el conocimiento por parte de dicha Bautista Balles-ter nuestra madre, se nos ha ofrecido en primer lugar darnos y pagarnos dinero dentro de un año, la suma de cantidad de 200 Libras; A saber, 50 Libras a cada una de nosotras y, en segundo lugar, el disponer entre nosotras por partes iguales de las 500 Libras a ella le-gadas por el dicho nuestro padre.

De manera que logrando nosotras cierta conveniencia que dichas cantidades podemos de decirlo con toda certeza, ser muy poco y casi nada lo que podríamos haber de dicha herencia como de ello estamos ciertos; cuyas cantidades, como se ha dicho nos ha ofrecido dar y pagar la dicha nuestra señora madre con la de hacer y firmar la presente escritura.

Por tanto estando sabedores de lo que en este caso nos compete en aquella mejor forma que de derecho ha-cer se pueda, decimos que otorgamos y por tenor de la presente repudiamos a favor de los dichos Joan Bau-tista y Tomasa Marqués en menor de edad constituidos (menores de 25 años) y por ellos y los suyos el deju-so (el abajo firmante) en cuanto menester sea estipulado y apercibiendo sobre dicha herencia del dicho nuestro padre y en cuanto asimismo menester sea la renuncia-mos en favor de aquellos y los suyos y nos desistimos y apartamos de todos los derechos y acciones Reales y personales y cuanto pertenecer nos puedan en dic-ha herencia y sus bienes, todo lo cedemos y traspasa-mos en ellos y los suyos, para que en nuestro nombre

lleven, reciban y cobren y sobre ello en las contien-
das de juicios les cedan los derechos y poderes para
que en su nombre puedan actuar, procurador... dispon-
gan de los bienes que por dicha herencia nos tocasen
otorgando las cuentas, arrendamientos, compromisos,
transacciones y otras escrituras, con todos las cláusu-
las, requisitos, obligaciones y renunciaciones conven-
gan que quisiesen otorgar, así en la labranza como en
la distribución o administración de todos los bienes
referidos, y todo lo haremos por firme y no iremos
contra ello por causa cualquiera que sea , por que des-
de luego declaramos que las dicha herencia, derechos
y acciones que porse deben no valen ni pueden
valer más que lo que declarado tenemos, y de lo que
demás valiesen en cualquiera forma y cantidad les ha-
remos gracia y donación pura hecha entre vivos.

Ante mí, Francisco Ceres, a 29 Octubre de 1.713

Siendo testigos: Doctor Raymond Ceres presbítero
cura del lugar de Benimaclet, Pedro Juan Texeda es-
cribiente vecino de Valencia y Cosme Marqués labra-
dor de la partida de Cabanyal.

ANNEX 4. Un cas paradigmàtic de compra de terres desamortitzades a principis del segle XIX¹⁴²

L'any 1823 Guido Champion, exportador-importador el qual exercia de vicecònsol dels Estats Units a València, home de negocis i fort especulador, obté mitjançant diverses operacions, sovint amb Thomas Trenor de mitjancer, gran quantitat de les terres alienades en la Comarca de l'Horta.

Entre les operacions he volgut destacar la compra de tres alqueri- es amb llurs dependències que havien estat propietat del Monestir de Sant Miquel dels Reis, incloent-hi una extensió de 120 fanecades de terra d'horta de gran qualitat i amb bones perspectives de comercialització dels seus productes, donada la seua ubicació privilegiada a l'entrada nord de la Capital.

Curiosament, segons relata l'historiador J. Brines, amb el triomf dels realistes ajudats pels *Cent mil Fills de Sant Lluís* l'any 1823¹⁴³ les

142 Legajos 142. Fincas Antiguas. Fincas vendidas en la época Constitucional 1820-23 procedentes de Conventos y Monacales. P.N.8890, fol. 618. A.R.V.

143 Un exèrcit enviat per França l'any 1823 com a resposta a la petició d'ajuda que feu Ferran VII, el rei "Felón", al Congrés de Verona perquè derrotaren als lliberals i ell fora restaurat com a monarca absolut a Espanya. Els "cent mil fills de sant Lluís, amb el duc d'Angulem al comandament, acabaren amb el trieni constitucional i encetaren una època de terror coneguda com la "Dècada ominosa".

alqueries són retornades al monestir. Però, finalment, l'any 1835, amb el poder novament en mans dels Lliberals, les alqueries tornarien a les mans del vicecònsol.

Les intencions especuladores eren clares i els seus càlculs encertats, perquè de la venda de la sisena part dels béns va obtenir uns beneficis extraordinaris en *dinero contante y sonante* del comprador Francisco Ferraz (*Excm. Sr. Teniente General de los Ejércitos*).

Foto de l'alqueria ubicada en front de Sant Miquel dels Reis, hui de la família Bellver.

ANNEX 5. Titulars del Marquesat de la Bastida

Títol nobiliari creat pel Borbó Carles IV al 1.791		
	Titular	Període
I	Antonio Montis y Álvarez	1.791
II	Guillermo Ignacio Montis y Pont y Vich	1.829
III	Antonio Montis y Boneo	1.829 - 1.881
IV	Guillermo Montis y Allendesalazar	1.881 - 1.924
V	Maria Cocepción Montis y Moragues	1.924 - 1.989
VI	José Puchol Montis	1.989 - 1.999
VII	Jose Luis Puchol de Celis	actual titular

El cognom lligat al títol fou Montis fins que Maria de la Concepción Montis y Moragues es va casar amb José Puchol i Miquel.

ANNEX 6. Escritura pública d'arrendament

Amb la qual Beatriz Sabater atorga al llaurador Miguel Belenguer nou fanecades de terra en la Partida de la Rambla (any 1824).

“En la Ciudad a los veinte y seis dias del mes de Agosto del año 1824: ante mí el Escribano de S.M. y Testigos Infraescritos compareció D.ª Beatriz Sabater legítima consorte de D. Domingo de Heceta Comisario de Guerra de Marina Jubilado, vecina de esta Ciudad, en calidad de apoderada del referido su marido mediante Escritura de Poderes autorizada por el infraescrito Escribano en dos de los corrientes, que queda alargada en mi registro Protocolo con facultades testantes para el efecto que luego se dirá, de que doy fé, y en uso de los citados poderes;

Dixo:

que en dicha representación, de su buen grado y por tenor de esta pública Escritura otorga que arrienda, y por título de arrendamiento da y concede a Miguel Belenguer y Cuenca, labrador, habitante en el término del lugar de Benimaclet, Partida de Rambla, presente

y mas abajo aceptante, nueve hanegadas de tierra con moreras, sitas en dicho término y partida, lindantes con tierras de Dn Francisco Jaldero, tierras de Dn Félix Tamarit, con tierras de José Font, y con tierras del Cabildo de Gandia;

cuyo arriendo lo hace y otorga por tiempo de seis años precisos y continuos que comenzaron a correr y contarse en el dia de San Juan de este corriente año y fenecerán en igual dia de mil ochocientos y treinta, y precio en cada uno de ellos de quarenta y nueve libras y dos sueltos moneda corriente, pagadera por mitad en Navidad y San Juan de junio de cada año, siendo la primera paga de veinte y cuatro libras y once sueltos en el dia de Navidad del presente año, la segunda de otra veinte y cuatro libras y once sueltos en el dia de San Juan de Junio del siguiente mil ochocientos veinticinco, y sucesivamente en los demás años de este arriendo que se otorga con las condiciones siguientes:

1º Primeramente: con pacto y condiciones, que el mencionado arrendatario tenga obligación de cuidar y cultivar las referidas tierras a uso y costumbre de buen labrador, manteniéndolas plantadas de los mismos árboles que al presente lo están, de modo que vayan en aumento, y no en disminución; con responsabilidad de los daños, peoras y perjuicios que se causaren de lo contrario.

2ª Otrosí: con pacto y condición, que dicho arrendatario, a más del precio de este arriendo, que ha de traer a esta Ciudad en dinero metálico sonante, y entregarlo a la otorgante, o a quien legítimamente representase a dicho su marido en los plazos y dias señalados, deba pagar la tacha, cequiaje, equivalente, y demás cargos concegiles, sin que por ello pueda pedir rebaja de dicho precio, pues ha de satisfacer las cuarenta y nueve libras y dos sueldos francas y liquidadas de todos los cargos.

3ª Otrosí: con pacto y condición que dicho arrendatario no pueda pedir, ni pretender descuento, ni rebaja del precio anual de este arriendo por causa de cualquiera infortunio que aconteciere en dichas tierras y sus frutos, pues se otorga a todo riesgo, peligro y aventura de dicho arrendatario, y con los mismos pactos, capítulos y condiciones con que el Ilustrísimo Cabildo Eclesiástico de esta Ciudad arrienda los frutos y derechos decimales del presente Arzobispado, los cuales han de entenderse aquí por inserto a la letra.

4ª Otrosí: con pacto y condición , que el citado arrendatario para el día de San Juan de Junio del año 1.830 haya de dejar vacuales y expeditales las indicadas si antes no se le hubiera otorgado nuevo arrendamiento, teniéndose desde ahora por avisado del año del desocupo prevenido en la Real Pragmática, que trata sobre el ???.

5º y últimamente: con pacto y condición, que el expresado arrendatario deba satisfacer de sus propios los derechos a esta Escritura, papel Sellado de su registro y Copia, y entregas una auténtica y franca a la otorgante para su uso.

Con los cuales pactos, Capítulos y condiciones, no sin ellas ni en otra forma la referida Dña Beatriz Sabater promete y asegura que el presente arriendo será constante y firme al citado arrendatario, y que no será inquietado, ni despojado de él, durante los seis años arriba expresados, y en su defecto le pagará los daños, costas, menoscabos y perjuicios, que por dicha razón se le requieren y recreciesen, bajo la obligación que para ello hace de los bienes y rentas de dicho su marido, a quien representa, habidos y por haber.

Y hallándose presente, como queda dicho el referido Miguel Belenguer y Cuenca

dixo: Que de buen grado otorga que acepta esta Escritura de arriendo en todo y por todo, y promete observar y cumplir los pactos, Capítulos y condiciones que quedan expresados e insertas, las cuales ha oído y entendido, y satisfacer a dicha Dña Beatriz Sabater, o a quien legítimamente representase a su marido Don Domingo de Heceta, las cuarenta y nueve libras y dos sueltos moneda corriente, precio anual de este arriendo, en los días y plazos estipulados, y en dinero metálico sonante de oro o plata, con exclusión de Vales Reales, y de todo papel amonedado creado y por crear; Todo lo cual ofrece cumplir llanamente y sin Pleito alguno con las costas de la cobranza que se hiciesen en caso moroso, cuya liquidación y ejecución difiere en solo esta Escritura, y el juramento de quien fuere parte legítima, sin otra prueba, ni justificación, de que la releva, aunque por desecho se requiera, y para su cumplimiento obliga al citado Miguel Belenguer y Cuenca todos sus bienes y rentas habidos y por haber. Y ambas partes por lo que a cada una en esta Escritura toca observar y cumplir dan poder a los Señores Jueces y Justicias de S. M. competentes de cualesquiera partes que sean, a cuya jurisdicción se someten, renunciando su domicilio, y otro fuero que de nuevo ganasen, la Ley si convenexit de jurisdictione omnium Judicum, la última Prgmática de la Sumisiones, y demás Leyes, fueros y privilegios de su favor, con la general del derecho en forma, para que a su cumplimiento se les compela y apremie por todo rigor de derecho y via ejecutiva, como si fuera en virtud de Sentencia definitiva, por Juez competente dada, no apelada, pasada en autoridad de cosa juzgada, y por las citadas partes respectivamente consentida.

En cuyo Testimonio así otorgaron la presente en esta Ciudad de Valencia los arriba referidos día, mes y año: Siendo presentes por Testigos, Jose Lorente escribiente y Don. Mariano Correcher Escribano del Colegio y Corregimiento de esta Ciudad, vecinos de la propia.

Y de los expresados, la Otorgante y aceptante, (a quienes yo el infraescrito Escribano conozco) solo firmó aquella, y por este que dixo no saber, a sus ruego lo hizo uno de dichos testigos (Jose Lorente) de lo cual doy fé.

Firma de Beatriz Sabater

José Lorente

Ante mí, Mariano Sanchez y Sedó

També trobem, al mateix protocol notarial de Mariano Sedó, l'escriptura pública d'arrendament per la qual Beatriz Sabater atorga l'alqueria i una altra part de terra a José Belenguer Cuenca, 1824, germà de l'anterior (Miguel).

Dixo: en pública Escritura otorga que arrienda a José Belenguer y Cuenca labrador, habitante de Benimaclet, Partida de Rambla, una casa alqueria y seis hanegadas de huerta con moreras, parte de un campo de quince hanegadas, sitas en dicha partida y lindantes con tierras de Dn Francisco Jaldero, de Dn Félix Tamarit, de José Font y con tierras del Cabildo de Gandia.

Cuyo arriendo se hace por 6 años precisos y continuos que principian, etc.

ANNEX 7. Veïns de la Senda de la Carrasca en el padró de València 1871/1872

num. Senda	Veïns	Any naixement
5 Barraca	Salvador Sales Torres Maria Sales	
6 Alqueria	Juan Manuel Laguarda Greses Ramona Giner Bellver Josefa Laguarda Giner (Mariano, Manuel, Isabel, Ramona, Vicente)	1819 1818 1840
8 Alqueria	Vicente Albert Rosa Giner Manuela Albert Badia (Ramona, Vicente, Francisca, Bautista, Dolores, Carmen, José)	
9 Alqueria	Tomás Almenar Belenguer Rosa Arazo	

10 Barraca	Juan Almenar Gimeno Rosa Cubells Serra (Josefa, Filomena)	
11 Barraca	Jose Martínez Llorca Josefa Rausell Montañana Jose Martínez Rausell	
12 Alqueria	Manuel Farinós Martínez Maria Cubells Serra Maria Farinós Cubells (Manuel, Salvador, Vicente, Carmen)	
13 Barraca	Jerónimo Prima Laguarda Maria Marqués Navarro Agostina Prima Marqués Pascual Monferrer Esteban	
14 Barraca	Jose Prima Vicente Castelló Vicente Prima Castelló Gerónimo Prima Castelló	1859 1861
19 Casa	Luis Sans Genovés Vicenta Genovés Cuenca Vicente Sans Genovés Luis Dolores	1824 1824 1861 1863 1870
21 Barraca	Manuel Garcia Bonora Vicenta Cuenca Prima Manuel Garcia Cuenca Vicente	1821 1818 1858 1860
23 Barraca	Jose Marqués Sanchis Manuela Marqués Sanchis Agustín Marqués Guillot Ramón Navarro Marqués Juan Marqués Expósito	1849 1851 1869 1869

24 Barraca	Jose Torres Nicolás Angeles Esteve López Angeles Torres Esteve (Jose, Josefa, Maria, Ascensión, Vicente)	
25 Barraca	Francisco Sans Navarro Luisa Síscar Tarazona Jose Benlloch Teresa Sans Síscar	1819 1824 1844 1849
26 Barraca	Josefa Marqués Navarro Teresa Prima Marqués Josefa Vicente	1813 1852 1854 1857
27 Barraca	Vicente López Almenar Vicenta Benlloch Navarro Vicenta López Benlloch Dolores	1839 1838 1868 1869
28 Alqueria Marqués	Jose Marqués Navarro (rebesavi) Ramona Sanchis Noguera (rebesàvia) Jose Marqués Servera Dolores Marqués Sanchis (besàvia) (Ramón, Vicente)	1812 1847 1859
29 Alqueria Marqués	Bautista Sans Síscar (rebesavi) Maria Cuenca Navarro (rebesàvia) Bautista Sans Cuenca (besavi) Vicente Sans Cuenca	1821 1822 1858 1854
30 Casa	Josefa Cuenca Navarro Josefa Sans Cuenca Gregorio Sans Cuenca (Bautista, Jose)	
33 Barraca	Bautista Navarro Prima Maria Navarro Maria Navarro Navarro Vicente Sales	1812 1810 1849 1841

34 Barraca	Vicente Suay Serra	1814
	Rosa Cuenca Navarro	1814
	Encarnación Suay Cuenca	1848
	(José, Jerónimo, Maria)	
35 Alqueria	Antonio Belenguer Belenguer	1829
	Maria Sans Sísar	1829
	(Luis, Mariana, Jose, Josefa, Manuela, Antonio)	
36 Barraca	Juan Cuenca	1800
	Josefa Suay	1800
	Ramón Cuenca Suay	1838
	Juan Almenar Ballester	1847

En el padró de València del 1871/1872 els nombres 28 i 29 de la senda de la Carrasca pertanyien a l'alqueria de Marqués (aliu de la Carrasca). La meua besàvia Dolores Marqués hi vivia al nombre 28 i el meu besavi Batiste Sans al nombre 29 de la senda de la Carrasca.

AGRAÏMENTS

Són diversos els amics que m'han animat a tirar endavant amb aquest modest projecte i, desinteressadament, han posat el seu granet de sorra per tal d'ajudar-me a rematar-lo.

El meu reconeixement:

A Germà Lloris, compromés en diversos aspectes del projecte, entre d'altres l'elaboració i digitalització de plànols, el disseny i la maquetació.

A Ximo Vives, per la seua destresa i perseverança a l'hora de cercar empremtes en arxius digitalitzats.

A Eladio Arnalte i Rafael Bru –professors catedràtics de la Escola Superior d'Enginyers Agrònoms– i a Francesc Salom –economista expert en Política Agrària, i durant molts anys inestimable company de feina en l'àrea d'Estudis de la Conselleria d'Agricultura–. Després de llegir el text, amb encertades observacions m'han ajudat a donar-li un poc més de trellat al seu contingut.

A Josep Lluís López Gil, lletrat i jutge de Pau a Godel·la. El seu concurs ha estat fonamental per a la transcripció de material difícil d'interpretar que he trobat sovint als protocols notariais consultats.

A Paco Illa de Benimaclet i a Paco Hueso de Vera, per tantes converses al voltant de Benimaclet i de l'horta.

A Santiago Prades (Santi), net del últim moliner i apassionat en deliri amb tot allò que envolta el present i la història de Vera.

Als meus fills Joan i Pau per la seua paciència en llegir l'esborrany i atendre les meues consultes.

A Pedro, el bon amic al qual sempre podies acudir, i que ens deixà recentment; ell hagués vetlat per una mes gran sensatesa en diversos judicis manifestats al text.

A tots els llauradors de l'horta de Vera d'ahir, de hui i de sempre.

Sugerències i consideracions a:
joansanzbellver@gmail.com

